

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

Architekt Jacques Groag v Olomouci

magisterská diplomová práce

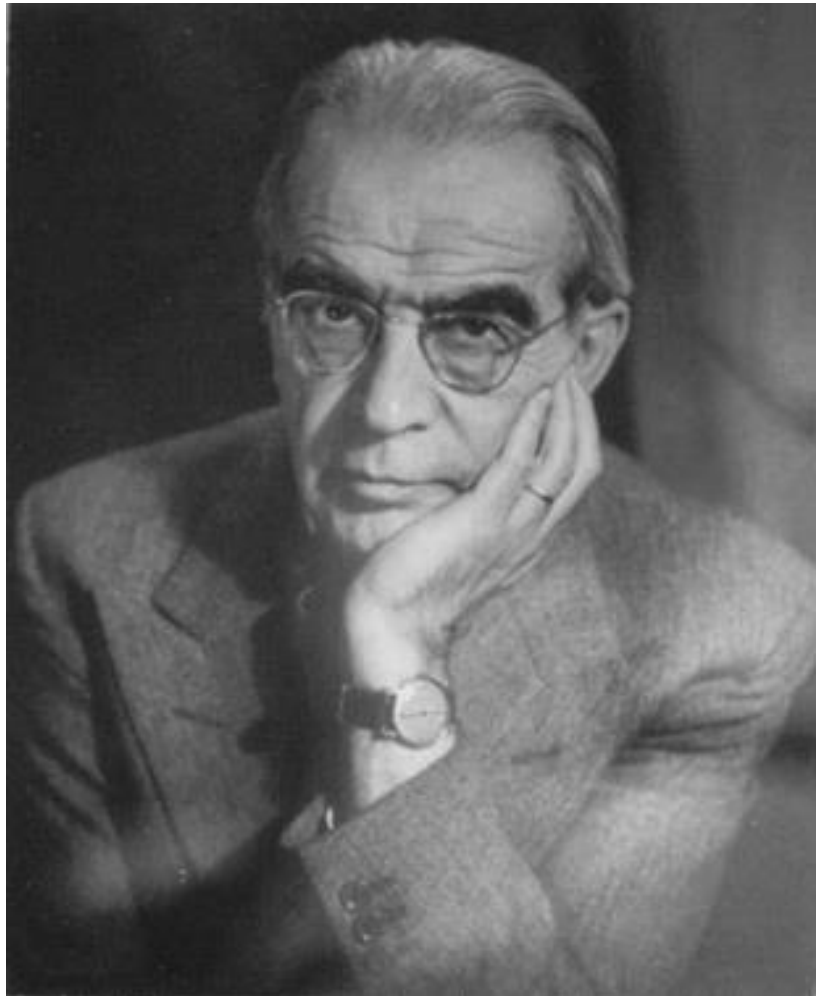
Bc. Alena Smutná

Vedoucí práce:

prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.

OLMOUC 2016

Architekt Jacques Groag v Olomouci



Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

V Olomouci 21. června 2016

Celkový rozsah práce činí 127 608 znaků.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. PhDr. Rostislavu Šváchovi, CSc. za cenné připomínky, odborné vedení a především ochotu a pomoc při vyhledávání materiálů. Poděkování rovněž patří všem odborným pracovníkům uvedených archivů a muzeí, kteří mi ochotně umožnili přístup ke studijním materiálům. Především odborné asistentce Victorii Plattové, která mi v mnohém pomohla při mém bádání v pozůstalosti manželů Groagových v Archivu umění a designu při Victoria and Albert Museu v Londýně. Vděčná jsem i prof. PhDr. Pavlu Zatloukalovi, který mne nasměroval správnou cestou. V neposlední řadě chci také poděkovat Ing. Danici Havlíkové za její bezmeznou ochotu a pomoc s německými texty.

Obsah

Úvod	11
Kritika literatury	14
1. Kdo byl Jacques Groag	19
1.1 Groagova rodina	19
1.2 Architektova studijní léta	21
1.3 Groagova stavební praxe	24
1.4 Život v Londýně	28
2. Olomoucká architektura dvacátých a třicátých let 20. století	31
3. Tvorba Jacquesa Groaga v Olomouci	41
3.1 Vila rodiny Groagovy	42
3.2 Vila Pauly a Hanse Briessových	50
3.3 Vila Rudolfa Seidlera	56
3.4 Málo známá práce architekta Groaga	59
4. Učitel Adolf Loos a jeho žák	62
4.1 Soukromá škola Adolfa Loose	63
4.2 Werkbundsiedlung ve Vídni	70
5. Příběh o nábytku a jednom architektovi	75
Závěr	77
Prameny a literatura	79
1. Prameny	79
2. Literatura – abecední pořadí	79

3. Literatura – chronologické pořadí	83
4. Internetové zdroje	85
Summary	86
Anotace	87
Seznam obrazové přílohy	89
Obrazová příloha	96

Úvod

Práce se věnuje architektovi Jacquesu Groagovi a jeho architektonické tvorbě v Olomouci. Groag pocházel z významné podnikatelské rodiny židovského původu. Narodil se v Olomouci, studoval na vídeňské technice a posléze i v soukromé škole nejvýznamnějšího architekta vídeňské moderny Adolfa Loose. Ve Vídni získal Groag úspěch i jako návrhář interiérů. Většinu svých architektonických realizací však vytvořil ve svém rodném městě.

Před válkou odjel Jacques Groag s manželkou do Londýna, kde našli svůj druhý domov. Pozůstalost manželů Groagových je dnes uložena v Archivu umění a designu při Victoria a Albert Muzeu v Londýně. Pocta, které se nedostává každému umělci, také vypovídá o důležitosti tohoto architekta. Pátrání po Groagových stopách mě tak přivedlo do Londýna, kde jsem měla možnost pozůstalost Jacquesa Groaga prostudovat.

Jacques Groag patřil k významným architektům meziválečné architektury v českých zemích. Své stavby tvořil ve Vídni, Olomouci, Beskydech, ale i v Praze. Svoji tvorbou nenáleží mezi nejvýznamnější evropské umělce, avšak jeho dílo je důležitým přínosem ve vývoji meziválečné olomoucké architektury. Vzdělání získané v zahraničí zapříčinilo, že architekta ovlivnila více tvorba jiných než českých architektů. Největší vliv na něm zanechaly přednášky jeho učitele Adolfa Loose.

Cílem této práce je zaměřit se na architektonickou tvorbu Jacquesa Groaga v Olomouci. Mezi nejvýznamnější stavby, které vyprojektoval na olomouckém území, patří stavba rodinné vily pro jeho bratra Emanuela, stavba vily pro Paulu a Hanse Briessovy, v neposlední řadě Groagova vila pro Rudolfa Seidlera.

První část práce se věnuje životnímu osudu architekta Groaga. Celý Groagův život je naplněn setkáními s významnými osobnostmi tehdejší umělecké společnosti ať v Olomouci

nebo ve Vídni. Stejně tak i architektovo studium na vídeňské technice a následně v soukromé škole Adolfa Loose jej od začátku formovalo a ovlivňovalo jeho architektonický projev. Zmíním se i o jeho významné činnosti v londýnské emigraci.

V další kapitole se pokusím nastínit situaci meziválečné architektury v Olomouci. Stejně tak jako je osobnost umělce určuje studium a prostředí, kde vyrůstá, stejně tak ji ovlivňuje dobová tvorba jiných architektů. Kontext místa, odkud umělec pochází, kde studuje a kde posléze tvoří, všechno jsou důležité momenty, které utvářejí jeho architektonický styl. Meziválečná Olomouc patřila ke konzervativnějším městům, která moderní architektuře neposkytla mnoho prostoru, i přesto ale meziváleční architekti v Olomouci zanechali významné odkazy.

Architektura typu rodinného domu představovala nejvýznamnější část Groagovy tvorby. Třem Groagovým vilám, které architekt postavil v Olomouci na konci dvacátých a v polovině třicátých let 20. Století, věnuji následující kapitoly. Lokalita i historie staveb jsou stejně důležité jako jejich objednavatelé. Důraz bude kladen na formální a stylovou charakteristiku jednotlivých vil. Práce pokračuje snahou zachytit různé vlivy a inspirace, které stavby zasáhly. Neméně významným úkolem je i zařazení olomouckých prací architekta do kontextu jeho tvorby a tvorby jeho současníků. Na základě nalezených informací jsou Groagovy domy rozebrány a postaveny do stylově-historických souvislostí.

Následuje kapitola o Adolfu Loosovi v roli učitele architekta Jacquesa Groaga. Adolf Loos si otevřel svoji soukromou školu ve Vídni v roce 1912. Podařilo se mi dohledat detailní informace o programu školy, stejně tak jako o Loosových plánech se školou. Myslím si, že kapitola může být přínosná, neboť silná osobnost učitele Loose nejvíce ovlivnila Groagovu tvorbu. V rámci této kapitoly se také zaměřím na Groagovu i Loosovu stavební realizaci na

výstavě moderní bytové kultury ve Vídni v roce 1932. Oba architekti zde vytvořili vzorové dvojdomy a je zajímavé podívat se na tyto stavby detailněji.

Poslední část této práce ukončím zmínkou o významném počínu Jacquesa Groaga v poválečném Londýně. Architekt spolu se svým přítelem designérem Gordonem Russellem vytvořili dětskou knihu o příběhu nábytku. Kniha se snaží vychovávat již malé děti, aby si uvědomovaly estetické hodnoty věcí kolem nich.

Jacques Groag nevynikal žádnou radikální tvorbou tak jako jeho učitel Adolf Loos. Avšak příklady vil Rudolfa Seidlera nebo Otto Eislera jsou důkazem tvorby architekta, který zpočátku silně navázal na učení svého učitele, ale který si ve své pozdější tvorbě dokázal vytvořit svůj vlastní architektonický styl a tím se zapsat do dějin meziválečné architektury v českých zemích.

Kritika literatury

První zmínka o tvorbě architekta Jacquesa Groaga se v odborném tisku objevila v roce 1932 v německém časopise *Bauwelt*.¹ Článek se věnoval právě otevřené výstavě bytové kultury ve Vídni. Výstavu zorganizoval rakouský Werkbund a podíleli se na ní nejvýznamnější architekti té doby. Mezi nimi i Jacques Groag, který na výstavu přispěl svým dvojdomem č. 45 a 46 na ulici Woinovichgasse.

V české odborné literatuře se Groagovo jméno poprvé objevilo v roce 1936 v Tomanově *Novém slovníku československých výtvarných umělců*.² Autor zde uvádí Groagovo jméno ve spojení s *Výstavou soudobé kultury* v Brně v roce 1928, které se Groag se svými obrazy také účastnil.

V letech 1932, 1935 a 1937 se jméno Jacquesa Groaga několikrát objevilo na stránkách německého časopisu *Innendekoration*. Poprvé časopise zmiňuje jeho realizaci dvojdomku na vídeňském sídlišti.³ Pár let později časopis otiskl Groagův interiér vily Otto Eislera v Ostravici.⁴ V roce 1937 publikuje časopis výhled z terasy vily v Ostravici a poznamenává, jak mistrovsky zde architekt začlenil stavbu do jejího okolí.⁵ O několik stránek dál otiskl magazín fotku zahradního průčelí Seidlerovy vily v Olomouci.⁶ Vila Otto Eislera i dům Rudolfa Seidlera patří k vrcholným dílům architekta Groaga.

Před druhou světovou válkou Jacques Groag odjel se svou manželkou do Londýna, kde již zůstali. V poválečném období se architekt podílí na obnově rozbombardovaného města. V roce 1945 vydává menší knihu o návrhu rekonstrukce rozbořeného kostela. Neuskutečněný návrh respektoval právo památky na svůj zánik a zachovával kostel v jeho

¹ Die Werkbundsiedlung Wien-Lainz, *Bauwelt*, č. 24, 1932, s. 1-8.

² Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, Praha 1936, s. 271.

³ *Innendekoration*, č. 43, 1932, s. 145.

⁴ *Innendekoration*, č. 46, 1935, s. 156.

⁵ *Innendekoration*, č. 48, 1937, s. 13.

⁶ *Ibidem*, s. 46.

ruinách tak, aby vznikl důstojný válečný památník. Připomínal by společnosti hrůzu doby minulé a sloužil by jako pomník padlých hrdinů. Architekt chtěl vytvořit idylické místo se zahradou kolem ruin kostela, kam by lidé přicházeli rozjímat.⁷ V roce 1950 napsal architekt Groag spolu se svým přítelem, designérem Gordonem Russellem, zajímavou dětskou knihu, které se věnuje poslední kapitola této práce.⁸

Zmínky o architektu Groagovi lze také najít v publikaci od rakouského teoretika architektury Ottokara Uhla. Ve své knize *Moderne Architektur in Wien von Otto Wagner bis heute*⁹ zmiňuje Groagovu stavbu dvojdomu na vídeňském sídlišti z roku 1932. Zastává názor, že Groagova realizace patřila k těm nejlepším.

Tvorba Jacques Groaga, stejně jako tvorba jiných meziválečných československých architektů, upadla na nějaký čas do zapomnění. Jeden z těch, kdo si všiml olomoucké tvorby Loosova žáka Groaga, byl Vladimír Šlapeta. Svůj článek z roku 1978 věnoval olomouckým žákům Loosovy soukromé školy ve Vídni, Jacquesu Groagovi a jeho blízkému příteli Paulu Engelmannovi.¹⁰ Jako jeden z prvních tak Šlapeta přináší podrobnější informace o jejich životě i tvorbě v Olomouci.

Dalším významným článkem přispěl k povědomí o architektu Groagovi historik umění Pavel Zatloukal.¹¹ V roce 1986 si ve svém textu všímá především dvou méně známých olomouckých staveb architekta. Ani jedna z těchto staveb nespadala pod památkovou ochranu. Tato okolnost se významně podepsala na jedné z nich.

⁷ Jacques Groag, *Bombed Churches as war memorilas*, London 1945.

⁸ Jacques Groag, Gordon Russell, *The Story of Furniture*, London 1950.

⁹ Ottokar Uhl, *Moderne Architektur in Wien von Otto Wagner bis heute*, Wien 1966, s. 47.

¹⁰ Vladimír Šlapeta, Paul Engelmann a Jacques Groag, olomoučtí žáci Adolfa Loose, *Památky a příroda*, Praha, 1978, s. 83-93.

¹¹ Pavel Zatloukal, Dvě málo známé stavby Jacquesa Groaga v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský*, Brno 1986, č. 2, s. 192-195.

Jako hlavní zdroj informací o životě a tvorbě architekta Groaga jsem ocenila publikaci rakouské historičky umění Ursuly Prokopové z roku 2005.¹² Prokopová provedla důsledné bádání, prozkoumala pozůstalost manželů Groagových a podařilo se jí dokonce dostat se do kontaktu s příbuzným Jacquesa Groaga. Konkrétně s Willy Groagem (1914-2001),¹³ který jí poskytl cenné informace ohledně stavby rodinné vily pro Emanuela Groaga, bratra Jacquesa. Ve své knize se Prokopová zaměřuje také na tvorbu Groagovy manželky Jacquelin, významné textilní návrhářky, která často spolupracovala se svým mužem při projektování vilových interiérů. Rakouská historička vyzdvihuje tvorbu olomouckého architekta a jeho manželky a ve své knize tak podává ucelený životní příběh těchto zapomenutých umělců meziválečné doby.

Stejně tak i text od Pavla Maňáka poskytl cenné informace, týkající se osudů rodiny Groagovy.¹⁴ Autor mi tak pomohl identifikovat jednotlivé rodinné vazby rodiny.

Při bádání po olomouckých realizacích Jacquesa Groaga jsem využila přehledovou publikaci *Slavné vily Olomouckého kraje*.¹⁵ V této knize najdeme informace pouze k památkově chráněným stavbám architekta. Kniha však poskytuje i přehledové texty vymezující vždy dané období ve vývoji architektury.

V následujících kapitolách se věnuji třem olomouckým stavbám architekta Groaga. Většinou šlo o významné moravské podnikatele, kteří jako stavebníci hráli také velmi významnou roli v konečné podobě domů. V tom mi pomohla publikace zabývající se vývojem sladovnického průmyslu v moravském prostředí od Michaela Viktoříka, který se již dlouhá

¹² Ursula Prokop, *Das Architekten- und Designerehepaar Jacques und Jacqueline Groag: Zwei vergessene Künstler der Wiener Moderne*, Wien 2005.

¹³ Willy Groag byl synovec Jacques Groaga, syn jeho bratra Emanuela.

¹⁴ Pavel Maňák, Zwi Batscha, *Osudy rodiny Groagovy, Židé a Morava*, roč. 15/ 2008, Kroměříž 2009, s. 143-151.

¹⁵ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007.

léta věnuje olomouckým židovským podnikatelům této doby.¹⁶ V případě vily pro rodinu Briessových jsem podnětné informace vyhledala ve vzpomínkové knize od předka rodiny Ignaze Briesse,¹⁷ ale i ze vzpomínek potomka objednavatele domu Petera Briesse.¹⁸

K pochopení tvorby Jacquesa Groaga, jsem musela nejprve proniknout do vývoje meziválečné architektury v Olomouci. Jednou z publikací, které mi pomohly zorientovat se v tomto tématu, je článek od Jana Sedláka z roku 1985¹⁹ a přehledová publikace *Olomoucká architektura 1900-1950*.²⁰ Výborným zdrojem informací ohledně vývoje moderní architektury na Moravě je také článek od Rostislava Šváchy z roku 1978,²¹ který nabízí ucelený přehled vývoje moderní architektury na Olomoucku.

Předposlední kapitolu věnuji učiteli Jacquesa Groaga, významnému rakouskému architektovi Adolfu Loosovi. Ten si v roce 1912 otevřel vlastní soukromou školu, kde učil mladé architektky vytvářet, v jeho očích, správnou moderní architekturu. Přestože význam architekta Groaga nespočívá pouze v tom, že patřil mezi Loosovy žáky, považovala jsem za nezbytné začlenit do své práce kapitolu věnovanou Loosově soukromé škole. O této škole neexistuje mnoho informací. Největším opěrným bodem této kapitoly je text od samotného Adolfa Loose *Moje stavitelská škola*,²² který otiskl časopis *Der Architekt* již v roce 1913. Doposud nejucelenější monografie o tomto architektovi vyšla v roce 1982 a tato významná publikace, sepsaná architektky a historiky umění Burkhardtem Rukschciem a Rolandem

¹⁶ Michael Viktořík, *Osudy olomouckých sladoven a sladovnických firem v kontextu vývoje sladovnického průmyslu (od 60. let 19. století do roku 1948)*, Olomouc 2007.

Michael Viktořík, Wilhelm a Ignatz Briessovi – osudy významných moravských podnikatelů na pozadí vývoje sladovnického průmyslu, in: Jiří Brňovják, Aleš Zářický, *Šlechtic podnikatelem, podnikatel šlechticem*, Ostrava 2008.

¹⁷ Ignaz Briess, *Ze židovské ulice*, přeložil Miroslav Marada, Olomouc 2001.

¹⁸ Viz: <http://holocaustmemorial.softwaredesign.co.uk/history.briess.html>, vyhledáno dne 12. 3. 2016.

¹⁹ Jan Sedlák, *Náčrt dějin architektury na Moravě 1919-1938*, in: Jaroslav Sedlář (ed.), *Uměleckohistorický sborník*, Brno 1985, s. 67-98.

²⁰ Tomáš Černoušek, Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal, *Olomoucká architektura 1900-1950*, Olomouc 1981.

²¹ Rostislav Švácha, *Moderní meziválečná architektura v Olomouci, Vlastivědný věstník moravský*, 1978, 30, č. 1, s. 63-71.

²² Adolf Loos, *Meine Bauschule, Der Architekt*, 1913, roč. 19, s. 70-71.

Schachelem, tvořila další důležitý informační zdroj kapitoly.²³ Samozřejmě, že důležitou roli hrály i samotné texty Adolfa Loose z let 1900 až 1930, v nichž velký architekt uchoval své myšlenky pro další generace. V neposlední řadě bych chtěla uvést velmi podstatnou publikaci *Raumplan versus Plan Libre*.²⁴ Na stránkách této knihy probíhá srovnání dvou velkých architektů 20. století, Adolfa Loose a Le Corbusiera. Do přímé konfrontace autor pokládá jejich myšlenky i architektonické realizace. Kniha obsahuje i články od různých autorů, které mi pomohly lépe pochopit Loosův prostorový koncept *Raumplanu*.

Kompletní přehled použitých pramenů a literatury je uveden v závěru této práce. Jako poslední zdroj informací, ovšem neméně důležitý, chci uvést pozůstalost manželů Groagových, která se nachází v Archivu umění a designu při Victoria and Albert Museum v Londýně. Po nastudování všech dostupných pramenů a publikací mé kroky směřovaly právě do Londýna. Nepopírám, že jeden z důvodů, který mne motivoval vydat se do Anglie, byla má zvědavost. Chtěla jsem se o „svém“ architektovi dozvědět nějaké osobní informace. Zajímalo mne, jaký by Jacques Groag člověk, jak snášel odloučení od své vlasti a jaký byl jeho život v Londýně. I přesto, že archiv neobsahoval k architektově architektonické tvorbě a k jeho tvorbě předválečné vůbec mnoho podkladů, do určité míry tak splnil má očekávání.

²³ Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982.

²⁴ Max Risselada, *Raumplan versus Plan Libre*, Zlín 2012.

1. Životní osud architekta Jacquesa Groaga

Významný architekt meziválečné moderní architektury v českých zemích Jacques Groag [1] se narodil dne 5. 2. 1892 v Olomouci do dobře situované a kulturně založené židovské rodiny. Na svět přišel jako nejmladší syn matky Reginy a otce Leopolda, majitele sladoven v Týnečku u Olomouce. Mladý Jacques vystudoval ve Vídni techniku a navštěvoval soukromé přednášky Adolfa Loose, které na něj měly s jistotou největší dopad. Ve Vídni také potkal svoji životní lásku Hilde Blumberger (1903-1986) [2], textilní designérku. Ačkoliv se později vzali, nikdy neměli děti. Společně pak před válkou uprchli do Anglie, kde žili až do smrti. Hilde si po odchodu do Londýna změnila své jméno na Jacqueline.

1.1 Rodina Groagova

Groagovi byli významnou, německy mluvící, moravskou rodinou židovského původu, *„jež se rychle asimilovala, a výrazným způsobem přispěla k hospodářskému a kulturnímu rozkvětu na Moravě. Byli dobře situovaní, nikoliv však bohatí, a udržovali úzké kontakty a vazby s dalšími významnými moravskými rodinami (Engelmannové, Zweigové atd.) a intelektuálními okruhy.“*²⁵

Dědeček Jacquesa Groaga, Samis Groag, byl obchodníkem s potravinami a pocházel z Přerova. Do Olomouce přišel se svojí ženou Rosou a synem Leopoldem. V Týnečku u Olomouce vlastnil Samis Groag dům č. p. 23 a právě tento dům později přestavěl na sladovnu. V lednu 1882 Samis Groag nechal zapsat do firemního rejstříku Krajského soudu v Olomouci svoji firmu pod názvem *„Samis Groag's Hanna-Malzfabrik“*. S narůstajícím úspěchem a odbytem své zázemí neustále zvětšoval a rozšiřoval. V roce 1898, po smrti

²⁵ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 14-15.

Samise Groaga, připadlo řízení celé společnosti jeho synovi, otci Jacquesa Groaga Leopoldovi (1850-1917). Sladovna v Týnečku u Olomouce patřila ve své době k těm nejlepším a nejvíce prosperujícím podnikům na Moravě.²⁶

Leopold Groag, který byl členem židovské obce, se angažoval v náboženském životě Olomouce. V roce 1884 přivedl Leopold se svojí ženou Reginou (1866-1942) na svět dceru Johannu (1884-?), o několik let později syna Emanuela (1886-?) a později dalšího syna Jacquesa. Starší syn Emanuel později po otci převzal podnik a dcera Johanna se provdala za hudebního vědce a dirigenta Heinricha Jalowetze (1882-1946).²⁷

Jacques Groag se během svých olomouckých studií přátelil s dalšími mladými židovskými intelektuály v Olomouci. Patřili mezi ně například bratři Zweigovi, Paul Engelmann a další. Mladý umělec měl blízko také ke svému bratranci Heinrichu Groagovi, který se později stal uznávaným a vyhledávaným advokátem.²⁸

Mezi Jacquesovy první klienty patřily další významné sladovnické rodiny Briessů a Bermannů. V roce 1931 Groagova sladovna vyhořela a následně byla zrekonstruována, avšak výroba sladu slábla a později v roce 1934 skončila úplně. V letech poté se budova sladovny využívala jako skladiště. Po anšlusu Rakouska s Jacquesem Groagem do Anglie uprchl i Hans Briess (1904-1973). Emanuel Groag s manželkou Getrudou (1889-1978) a dětmi Willym (1914-2000), Janem (1916-2001) a Gustavem (1918-?) zůstali v Čechách až do roku 1942. Následovala deportace do Terezína, ale konce války se dožili všichni a později se přestěhovali do tehdejší Palestiny.²⁹

²⁶ Michael Viktořík, *Osudy olomouckých sladoven a sladovnických firem v kontextu vývoje sladovnického průmyslu*, Olomouc 2007, s. 205.

²⁷ Heinrich Jalowetz patřil k nejbližším spolupracovníkům významného rakouského modernistického skladatele Arnolda Schoenberga.

²⁸ Viz: Karel Čapek, Jindřich Groag, Zdeněk Bauer (ed.), „*Vojáku Vladimíre...*“, Praha 2009, s. 41.

²⁹ Michael Viktořík, *Osudy olomouckých sladoven a sladovnických firem v kontextu vývoje sladovnického průmyslu*, Olomouc 2007, s. 208-210.

Žádný příslušník z rodiny Groag v nacistických vyhlazovacích táborech nezemřel. Po válce se stal posledním žijícím Groagem v Olomouci Jan Groag (1916-2000), syn Emanuela a Getrudy Groagových, synovec Jacquesa Groaga. Jan byl také jediným členem rodiny, který se při vstupu do armády přihlásil k československému občanství a k češtině jako mateřské řeči. Po únoru 1948 emigroval jako poslední z rodiny. Potomci rodiny Groag dnes žijí mimo jiné v USA a v Izraeli.³⁰

1.2 Architektova studijní léta

V roce 1909 maturoval budoucí architekt Jacques Groag na německém reálném gymnáziu v Olomouci a po absolvování vojenské služby odešel studovat stavitelství na Technische Hochschule do Vídně. Z malého města mohl mladý Groag odejít na studia také do Prahy, ale i do Brna nebo do Vratislavi, ale rozhodl se jinak. Hlavní město monarchie Vídeň nabízelo kvalitní vysoké vzdělání jak na vídeňské akademii, tak i na technické univerzitě.³¹

Již na gymnáziu se mladý Jacques projevil jako dobrý kreslíř. Od roku 1912 navštěvoval ve Vídni také soukromou školu Adolfa Loose, jehož realizace a teoretické spisy na mladého architekta silně zapůsobily. Výbuch 1. světové války ho donutil školu přerušit a Groag musel narukovat k dělostřelectvu rakouské armády. Za statečnost získal řadu vyznamenání. Po válce se Jacques Groag na vídeňskou techniku vrátil, studium úspěšně dokončil a v roce 1919 získal diplom.

V období studií měly na Jacquesa největší dopad přednášky Adolfa Loose v jeho soukromé škole. V roce 1913 Loos píše, proč školu založil: „*Cítil jsem, že bych svým bližním*

³⁰ Pavel Maňák, Zwi Batscha, Osudy rodiny Groagovy, *Židé a Morava*, roč. 15/ 2008, Kroměříž 2009, s. 143-151.

³¹ Mimo měst v českých zemích měla i Vratislavská akademie velký vzhlas. V pozdějších letech zde studovali například bratři Šlapetové u profesora Hanse Scharouna, který zde vyučoval v letech 1925-1932.

*mohl dát něco nejen svým příkladem, ale i svými výklady. A bolest přešla v muka, když jsem musel zažít, že moje příklady, které se postupně díky několika veřejným pracím přece jen dostaly na denní světlo, moji umělečtí protivníci proměnili v chybnou nauku.*³² Představitel radikální evropské architektonické moderny dále zmiňuje, jak k němu přišlo několik Wagnerových žáků s prosbou, aby se pokusil kandidovat na volnou pozici na vídeňské akademii po Otto Wagnerovi. Loos věděl, že by šlo o pokus marný, avšak důvěra těchto mladých studentů mu dodala sílu k otevření své vlastní školy. Tak v roce 1912 Adolf Loos otevřel svou soukromou školu, kde chtěl prosadit svoji nauku: tradici. Tvrdil, že dnešní doba staví na základech dnů předešlých, stejně tak jako dny předešlé stavěly na dnech ještě dřívějších. Chtěl znovu navázat na tradici, kterou umělci v devatenáctém století opustili.³³

Výuka architektury na vídeňské technice ještě probíhala „*v duchu pseudoslohových kánonů*“³⁴, na rozdíl od wagnerovského stylu výuky na Akademii. Ale ani technika, ani akademie plně nevyhovovaly požadavkům mladých studentů, jako byli Paul Engelmann nebo právě Jacques Groag. V roce 1912 Paul Engelmann opustil techniku úplně, již nikdy ji nedokončil a stal se jedním z prvních žáků soukromé školy Adolfa Loose. Jacques Groag následoval jeho příklad, i když na technice zůstal zapsán a plně ji dokončil. Způsob své výuky Adolf Loos charakterizoval: „*(...) moje metoda spočívá v tom, že na jednom projektu jsou promyšleny i všechny technické a architektonické detaily. Vnější výstavba se dotýká tradice tam, kde vídeňští architekti tradici opustili. Ke způsobu výuky patří i skutečnost, že žáci své práce srovnávají a tím se učí jeden od druhého. Projekty musí být navrhovány zevnitř navenek, podlahy a stropy (oddělení parket a kazet) jsou primárním úkolem, průčelí sekundárním. Největší důraz je kladen na správné dělení os a vybavení nábytkem. Tímto*

³² Adolf Loos, *Meine Bauschule, Der Architekt*, 1913, roč. 19, s. 70.

³³ *Ibidem*, s. 59-60.

³⁴ Vladimír Šlapeta, Paul Engelmann a Jacques Groag, olomoučtí žáci Adolfa Loose, *Památky a příroda*, Praha 1978, s. 83.

způsobem jsou moji žáci přiváděni k tomu, aby přemýšleli prostorově v kubusu.“³⁵ Tato výuka ovlivnila mladého architekta Groaga natolik, že již vždy bude odkazovat k dílu svého učitele ve svých stavebních realizacích. Stejně tak zasáhlo Loosovo učení i dalšího mladého architekta a Groagova přítele, Paula Engelmana, který velkému architektovi zařídil možnost přednášet v Olomouci. V roce 1913 tak Adolf Loos vystupuje s přednáškou „*O vstávání, chození, sezení, ležení, spaní, pití a jezení*“ na Moravě. Celou akci uspořádala olomoucká Společnost přátel umění.³⁶

Stejně tak jako v Olomouci, i během svého pobytu ve Vídni se mladý Jacques Groag pohyboval ve vysokých kruzích vídeňských intelektuálů tehdejší doby. Groag udržoval kontakt s osobnostmi, jako byli Gustav Mahler, Sigmund Freud, Stefan Zweig, Ludwig Wittgenstein a i nadále se stýkal se svým dlouholetým přítelem a architektem Paulem Engelmannem. Ten se stal v Olomouci jednou z vůdčích osobností tehdejší generace. Kroužek mladých intelektuálů se scházel v bytě u Engelmannů na Mořickém náměstí a pořádali zde své pravidelné schůzky, kterých se účastnil i Jacques Groag a jeho bratranec Heinrich.³⁷

Po celou dobu studií jej finančně podporoval jeho bratr Emanuel, který po smrti otce převzal rodinný podnik, sladovnu v Týnečku u Olomouce. Jacques měl ustavičné potíže s financemi, což se jeho staršímu bratru nelíbilo, ale nutil jej školu dokončit. Vznikaly tak mezi nimi často roztržky, i z toho důvodu, že se starší Emanuel stavěl po smrti jejich otce do role hlavy rodiny. Zároveň to byl ale také jeho starší bratr, který mu zprostředkoval v Olomouci jeho první významné zakázky.³⁸

³⁵ Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982, s. 186.

³⁶ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 68.

³⁷ Viz: Karel Čapek, Jindřich Groag, Zdeněk Bauer (ed.), „*Vojáku Vladimíre...*“, Praha 2009, s. 43.

³⁸ Michael Viktořík, *Osudy olomouckých sladoven a sladovnických firem v kontextu vývoje sladovnického průmyslu*, Olomouc 2007, s. 208.

1.3 Groagova stavební praxe

Po studiích se na krátký čas Jacques Groag stal zaměstnancem v továrně u Mohelnice.³⁹ Od dvacátých let žil s malými přestávkami na Moravě, převážně však ve Vídni. Když se rozpadlo Rakousko-Uhersko, přijal Groag československé občanství. Mezi lety 1921 až 1926 pracoval v kanceláři rakouského architekta Fritze Kellera.⁴⁰ Následně přichází období, kdy se architekt konečně dostává k výraznějším samostatným realizacím. Jako jeden z prvních projektů vytvořil Groag půvabný a útulný interiér letního sídla, dřevěného domku vídeňské herečky Liane Heid.⁴¹ Úspěch této práce mu přinesl další nábytkové a interiérové zakázky u klientů z řad prominentních kruhů vídeňského prostředí. Kromě zdařilých interiérových prací vynikl Groag také jako designér sériově vyráběného nábytku z ocelových trubek. *„Jeho skládací lehátko s textilním potahem [3,4] se řadí k nejkvalitnějším designérským počínům ve své době.“*⁴²

V roce 1926 si ve Vídni Jacques Groag otevřel vlastní projekční kancelář. Mezi architektony první stavební realizace patřily spolupráce na domě pro Margarethe Wittgenstein-Stonboroughovou⁴³ v letech 1926-27 a práce na vile Moller⁴⁴ v roce 1927.⁴⁵

Když se v roce 1916, tři roky po Loosově přednášce v Olomouci, setkal filozof Ludwig Wittgenstein s tehdejšími žákem a spolupracovníkem Adolfa Loose, Paulem Engelmannem, vzniklo z tohoto setkání dlouholeté přátelství. Společně pak pracovali na návrzích domu pro Wittgensteinovu sestru Margarethe [5] ve Vídni a právě ke stavbě tohoto domu byl přizván jejich mladý kolega, Jacques Groag. Zadání domu pro Margarethe bylo

³⁹ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 19.

⁴⁰ Viz: <http://www.architektenlexikon.at/de/182.htm>, vyhledáno dne 10. 3. 2016.

⁴¹ Vladimír Šlapeta, Paul Engelmann a Jacques Groag, olomoučtí žáci Adolfa Loose, *Památky a příroda*, Praha 1978, s. 88.

⁴² Ibidem, s. 88-89.

⁴³ 1926-1927, Kundmannstrasse 19, Vídeň 3

⁴⁴ 1927-1928, Starkfriedgasse 19, Vídeň 18

⁴⁵ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 28.

jasné: šlo o vytvoření moderního „panského sídla“, s poněkud komplikovaným provozem.⁴⁶ Jacques Groag se na stavbě domu podílel na stavebně-technických detailech, což odkazuje k jeho kvalitnímu stavitelskému vzdělání z Technische Hochschule ve Vídni. Mladý architekt se zjevně osvědčil, neboť jej následně Adolf Loos přizval k spolupráci na stavbě jeho vily Moller ve Vídni. Opět i zde měl mladý Groag na starosti stavebně-technické práce. Jak jsem již uvedla, vídeňskou techniku Groag úspěšně dokončil pod nátlakem svého staršího bratra Emanuela, i přestože to mladého architekta táhlo k jiným uměleckým kruhům.

Groagova první samostatná stavební realizace byla zakázka rodinné Groagovy vily pro jeho bratra Emanuela v Olomouci na ulici Mozartově.⁴⁷ Dům vznikl v roce 1927 a představoval poměrně strohou a puristicky orientovanou stavbu.⁴⁸ Mezi další významné projekty Jacquese Groaga patřily stavby dalších rodinných vil v Olomouci, například rodinný dům pro rodiny Bermannovu⁴⁹, víkendový domek pro rodinu Pollack⁵⁰, vila pro Paulu a Hanse Briessovy⁵¹, vila pro Ing. Rudolfa Seidlera⁵² a jiné. Kromě staveb rodinných vil se mladý architekt věnoval i návrhům interiérů, pro které byl již dříve ve Vídni velmi vyhledávaný. V Olomouci tak vznikl například interiér bytu Waltera Pollacka na Resslově ulici č. 19.⁵³ I přesto, že některé z jeho staveb byly později značně poškozeny přestavbami a nedbalou památkovou péčí, patří Groagovy realizace v Olomouci k důležitým odkazům funkcionalistické architektury třicátých let na Moravě, stejně tak jako k důležitému dědictví Loosovy školy na Moravě.

⁴⁶ Vladimír Šlapeta, Paul Engelmann a Jacques Groag, olomoučtí žáci Adolfa Loose, *Památky a příroda*, Praha 1978, s. 87.

⁴⁷ 1927, Mozartova 36, Olomouc

⁴⁸ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 69.

⁴⁹ 1929, Vídeňská 18, Olomouc

⁵⁰ 1931, Bělkovické údolí, Olomouc

⁵¹ 1933, Na Vozovce 12, Olomouc

⁵² 1935, Václavkova 2, Olomouc

⁵³ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 69.

V roce 1928 vystavoval Groag své obrazy na Výstavě soudobé kultury v Brně, kde také v druhé polovině třicátých let postavil aerodynamicky koncipovanou benzinovou pumpu [6].⁵⁴

V roce 1932 probíhala ve Vídni stavební výstava bytové kultury *Werkbundsiedlung Wien 1932* [7]. Jacques Groag se výstavy účastnil a měl za úkol návrh dvojdomku. Hlavním požadavkem byla hospodárnost a funkční řešení s využitím co nejmenšího prostoru. Vzorové sídliště s celkem 70 domy se nachází ve 13. obvodu ve Vídni. Vznikalo v letech 1929-32, pod vedením hlavního architekta Josefa Franka (1885-1967).⁵⁵ Šlo o to, vytvořit ukázkové domy, které se budou sériově vyrábět, budou cenově přijatelné a úsporné. Výstava ve Vídni představovala paralelu k výstavám předešlým, například k výstavě *Die Wohnung* v kolonii Weissenhof ve Stuttgartu z roku 1927, k brněnské kolonii *Nový dům* z roku 1928, k výstavě *WuWa* ve Wroclavi z roku 1929 a v neposlední řadě ke kolonii *Baba* v Praze z roku 1932. Skoro polovinu těchto výstav vzorového bydlení organizoval německý Werkbund.⁵⁶ Vídeňské výstavy moderního bydlení se účastnil i Jacques Groag. Mezi architekty, kteří se účastnili výstavy vídeňské, patřili kromě Groaga Hugo Häring, Oskar Strnad, Clemens Holzmeister, Heinrich Kulka, Adolf Loos a jiní. Groag zde vytvořil dvojdom č. 45 a č. 46 na ulici Woinovichgasse.⁵⁷ Návrh dvojdomu, který byl určený pro nejvýše deset osob, optimálně využívá svoji plochu. V typickém tvaru kubusu architekt rozehrál tradiční schéma úsporného domu, kde se v přízemí nacházejí společné prostory, v horním patře soukromé místnosti s lázněmi a v posledním patře ateliér s velkou terasou. Z obývacího pokoje v přízemí se dá pohodlně vyjít na zahradní terasu a dále pak na zahradu. Již zde mladý architekt uplatňuje

⁵⁴ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 97.

⁵⁵ Viz: <https://www.wien.info/cs/sightseeing/architecture-design/social-housing>, vyhledáno dne 14. 3. 2016.

⁵⁶ Viz: <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>, vyhledáno dne 14. 3. 2016.

⁵⁷ Viz: <http://www.werkbundsiedlung-wien.at/de/haeuser/haus-45-und-46/>, vyhledáno dne 15. 3. 2016.

různé výšky stropů pokojů dle jejich funkce a navazuje tak na koncepční řešení prostoru svého učitele Adolfa Loose, *Raumplan*.⁵⁸

Jedno z nejlepších Groagových děl vzniklo mimo území Olomouce, a to v Ostravici na Ostravsku. Jde o vilu pro pražského chemika Otto Eislera [8].⁵⁹ Jacques Groag zde dokázal uplatnit vše, čemu se doposud naučil. Výborně využil pozemku na jihozápadním svahu Lysé hory, kde vystavěl přízemní dům, který svým volným tvarem sleduje vrstevnici svahu a organicky propojuje vnitřní prostor domu s exteriérem. Venkovní, částečně zastřešená terasa tak poskytuje obyvatelům domu různé výhledy do krajiny. Po dokončení vily architekt získal ohlas v rakouských i anglických časopisech.⁶⁰ Jacques Groag si tak natrvalo vydobyl pevné místo mezi evropskými architekty třicátých let.

Ještě ve Vídni se Groag seznamuje s ovdovělou Hilde Blumerger, kterou si později vezme. Hilde se narodila v dobře situované židovské rodině v Praze a ve Vídni vystudovala školu uměleckých řemesel. V roce 1938, po anšlusu Rakouska, byli oba dva nuceni utéct z Rakouska a přesunout se do Prahy. Groagova architektura se tak kromě Vídně, Moravy a Polska⁶¹ dotkla také Prahy.

Na pražském Smíchově Jacques Groag projektuje vilu pro Gustava Šebora [9],⁶² majitele litvínovských chemických závodů. Rodinný dům se nachází ve starší vilové zástavbě z dvacátých a třicátých let. Architekt zde proto ustoupil od přísného funkcionalismu a raději nechává stavbu nenásilně zapadnout mezi starší okolní domy. Groag také výrazně odlišil obě průčelí, jak uliční, tak i zahradní. Průčelí do zahrady člení dlouhá terasa se zábradlím, z které

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ 1935-1936, Ostravice 465

⁶⁰ Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008, s. 122-124.

⁶¹ 1937, dům Spitzer, Skoczow, Polsko

⁶² 1938, Na Hřebenkách 41, Praha - Smíchov

se nabízel pohled do velké zahrady a do okolní krajiny. Hlavní uliční průčelí vyřešil jednodušeji, funkčněji, s výrazně jednoduchým portikem.⁶³

Práce a publikování v odborných německých periodikách začalo být pro židovské umělce stále složitější. Zakázek ubývalo a stejně tak se Groagovy práce z tisku vytrácely. Po nedlouhém pobytu v Praze museli manželé Groagovi opustit Československo navždy. Byli nuceni emigrovat před nacistickou okupací do Londýna, kde našli útočiště.

1.4 Život v Londýně

Po příjezdu do Anglie se Groagovi postupně začleňovali do tamějších uměleckých kruhů a seznamovali s cizím jazykem. Po nějaké době sedmačtyřicetiletý Jacques začal přijímat zakázky na úpravy bytů a v Londýně se nejvýrazněji prosadil jako návrhář nábytku a interiérů.

Jedním z jeho nejbližších přátel byl Stefan Buzás (1915-2008) [10],⁶⁴ architekt maďarského původu, který také studoval na vídeňské technice a snad právě zde potkal Jacquesa Groaga poprvé. V roce 1938, kvůli přiosτρující se politické situaci, odjel do Anglie a již nikdy se nevrátil do svého rodného prostředí. Snad i kvůli podobnému pocitu osamělosti v cizím městě měli architekti jeden k druhému blízko.

Ve své komemorativní přednášce z května roku 1962 [11], nedlouho po smrti Jacquesa Groaga, o něm Stefan Buzás píše: „*přišel mezi nás žít a pracovat (...), našel zemi, otrásající se ke kořenům a bojující o přežití (...), přišel neznalý jazyka a doufal, že bude pokračovat tam, kde byl nucen přestat. Neočekával, že by možnosti přišly samy a najednou, avšak brzy*

⁶³ Arno Pařík, Architekt Jacques Groag a jeho pražská vila, *Roš Chodeš*, roč. 70, č. 9, Praha 2008, s. 16-17.

⁶⁴ Stefan Buzás byl maďarský architekt, přítel Jacquesa Groaga, spolu s dalšími členy Královské společnosti umění, řemesel a obchodu uspořádali přednášku o životě a práci architekta Jacquesa Groaga.

našel věrné a chápající přátele. Sir Charles Reilly⁶⁵ byl jeho největším učitelem a jeho syn Paul jeho celoživotním přítelem. Sir Gordon Russell⁶⁶ rozpoznal jeho charakter a možnosti, které nabízel (...), přirozeně, že jeho přáteli jsme byli většinou my, uprchlíci, vděční a zmatení. Jacquesův svět rafinované řemeslnosti, leštěných tvarů a nenápadné jednoty se zdál, jakoby zmizel.⁶⁷

Dále Buzás píše o tom, jak bylo těžké pro Jacquesa prorazit v cizím městě mezi cizími umělci, jak muselo utrpět jeho sebevědomí uznávaného vídeňského architekta a také jak Jacquesova hrdost nikdy nedovolila, aby to někdo postřehl. Zůstal outsiderem, zřídka mluvil o své práci a zbývající energii vložil do učení jiných, mladých umělců. Jak jednou napsala Jacqueline o svém muži: „Jeho úžasné, nikdy nestárnoucí a mladistvé nadšení mě vyneslo do sfér tak vysokých a nadzemských, jak by to žádný jiný nedokázal a jak si to nikdo nedokáže představit.“⁶⁸

Když se v roce 1946 v Londýně konal festival průmyslového a produktového designu *Britain can make it* [12], vytvořil Jacques Groag design sekce Nábytek a textilie. Spolu se svým přítelem Gordonem Russellem později vydal dětskou knihu o příběhu nábytku, *The Story of Furniture* [13]. V knize dětem ukazovali, jak vzniká „dobrý“ nábytek a že ne vše, co vyrábí stroje, musí být nutně ošklivé.⁶⁹

V letech 1955 až 1960 vyučoval na Hammersmith School for Arts and Crafts.⁷⁰ Jacques Groag se věnoval především architektuře, návrhům interiérů a byl také po celý svůj život vášnivým malířem. Sám sebe ale označoval za „*Sunday-painter*“ [14].⁷¹

⁶⁵ Charles Herbert Reilly (1874-1948) byl anglický architekt a učitel.

⁶⁶ Gordon Russell (1892-1980) byl anglický designér.

⁶⁷ Stefan Buzás, *Memorial lecture on Jacques's Groag life and work*, The Royal Society of Arts, 1962, s. 5-6, Archive of Art and Design, Victoria and Albert Museum, London, ref.no. AAD/1994/2/2/14.

⁶⁸ Ibidem, s. 7.

⁶⁹ Jacques Groag, Gordon Russell, *The Story of Furniture*, 1950, Archive of Art and Design, Victoria and Albert Museum, London, ref.no. AAD/1994/2/3.

⁷⁰ Viz: <http://www.architektenlexikon.at/de/182.htm>, vyhledáno dne 10. 4. 2016.

Se svým přítelem z vídeňských let, architektem Paulem Engelmannem, se již nesetkal. Engelmann emigroval do Tel Avivu, kde svá léta dožil. Celý život se zabýval jak architekturou, tak i svojí oblíbenou filozofií. Groagova manželka Hilde si po příchodu do Anglie změnila své jméno na Jacqueline a prosadila se jako významná textilní návrhářka. Jacqueline se do nového prostředí adaptovala snadněji než její manžel, který z nemožnosti pracovat jako architekt trpěl depresemi.⁷²

Stefan Buzás svou přednášku v roce 1962 zakončil slovy Jacquesa Groga: „*další potvrzení naší tvorby je nezbytné (...), je nutné lepší vnímání a účast v chaotickém dění naší doby. Architektura má pomocí svého ducha, úsměvu a šarmu přinášet radost člověku v době strojů, ne pouze účelnost.*“⁷³

⁷¹ Pavel Maňák, Zwi Batscha, Osudy rodiny Groagovy, *Židé a Morava*, roč. 15/ 2008, Kroměříž 2009, s. 143-151.

⁷² Ibidem.

⁷³ Stefan Buzás, *Memorial lecture on Jacques's Groag life and work*, The Royal Society of Arts, 1962, s. 8, Archive of Art and Design, Victoria and Albert Museum, London, ref.no. AAD/1994/2/2/14.

2. Olomoucká architektura dvacátých a třicátých let 20. století

Většina staveb Jacquesa Groaga vznikla na Moravě na konci dvacátých let a během let třicátých. K pochopení tvorby jakéhokoliv umělce je nutné znát kontext uměleckého díla. Umělec sám je vždy ovlivněn různými okolnostmi, jako je prostředí, kde vyrůstá, škola, kde studuje; jaké trendy a inspirace ve své době přijímá. Stejně tak je i velmi důležitý *genius loci* uměleckého díla, kde vzniká nebo pro které je určené. Groag vyrůstal v Olomouci, od roku 1909 studuje na vídeňské technice, později navštěvuje hodiny Adolfa Loose a do svého nuceného odchodu v roce 1938 žije střídavě ve Vídni a v Olomouci. Svě nejdůležitější stavby staví na Moravě a ve Slezsku, silně ovlivněn vídeňským prostředím a inspirován tehdejšími architektonickými trendy.

Ještě dlouho po skončení první světové války a také po rozpadu Rakouska-Uherska je právě moravská architektura spjata s vídeňským prostředím, a to i zásluhou ve Vídni školených olomouckých architektů, jako byli Jacques Groag nebo jeho velmi blízký přítel Paul Engelmann. Pozornost se ale pomalu začínala přesouvat i k Praze a k Brnu. Paralelně s inspiračními vlivy kubismu, purismu a holandské architektury působila silně na moravské architektury revoluční tvorba vídeňského architekta Adolfa Loose.

Brněnský rodák Adolf Loos inspiroval mnohé architektky tvořící na Moravě svojí tvorbou i svými teoretickým články o architektuře bez dekoru. Bezpochyby každý soudobý architekt znal jeho radikální obchodní dům na Michalském náměstí ve Vídni. Olomoučtí architekti ale měli možnost setkat se s velkým architektem i osobně. Již v roce 1913 uspořádala Společnost přátel umění v hanácké metropoli přednášku Adolfa Loose, nazvanou „*O vstávání, chození, sezení, ležení, spaní, jezení a pití*“.⁷⁴ Přednáška měla zrcadlit jeho předešlé vystoupení v Praze. Znovu a znovu i zde prohlašoval ornament za zločin, velebil

⁷⁴ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 68.

anglosaský životní styl a prosazoval průčelí budov, které odráží svůj interiér. S Paulem Engelmannem spolupracoval Adolf Loos v Olomouci na projektu nerealizované vily Hermanna Konstandta z roku 1919 [15]. Zde Loos spojil vše, o čem přednášel – úctu k tradici, citaci z antiky a tvarování interiéru na základě *Raumplanu*.⁷⁵ V prostorovém konceptu *Raumplanu* šlo o propojení místností nejen v rámci jednoho podlaží, ale nýbrž i v různých úrovních a několika světlných výškách.

Dříve inspirace na Moravu přicházely například z hnutí Arts and Crafts, následně z německého Werkbundu, poté Werkbundu rakouského. Pod vlivem německého architekta Hermanna Muthesiusa (1861-1927) vznikají po anglickém vzoru *zahradní města*.⁷⁶ První zahradní město ve střední Evropě se tvoří v Hollerau u Drážďan a později rostou zahradní města i u nás, například v Praze na Ořechovce. Mnoho měst si v očekávání poválečného hospodářského rozvoje pořizuje regulační a urbanistické plány. Regulační plán pro poválečnou Olomouc navrhl pražský profesor Ladislav Skřivánek (1877-1957) v letech 1923-1925. Ve své přednášce z roku 1923 „*O důležitosti zastavovacího plánu pro výstavbu měst*“ se hlásil k odkazu rakouského urbanisty Camilla Sitteho (1843-1903).⁷⁷ Skřivánkuv regulační plán pro Olomouc vycházel ve velké míře z urbanistických principů 19. století, a tudíž byl předmětem ostré kritiky a nikdy nebyl použit.⁷⁸ Regulační plán pro město Zlín od architekta Jana Kotěry (1871-1923) vycházel ze základů anglické architektury. Inovativní byl Bohuslav Fuchs (1895-1972) se svým plánem pro město Brno. Fuchs zde odmítl staré inženýrské zásady, použil racionální pohled a ani nepřijal koncept zahradních měst.⁷⁹

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ Zahradní města – zpracovaná urbanistická teorie koncem 19. století, moderní typ městské zástavby vilového charakteru. Původní záměr byl zajistit zdravé prostředí i nižším vrstvám, později však vznikají zahradní města jako luxusní vilové čtvrti. Koncepce vznikla v Anglii, okolo roku 1900, pod vlivem sociálního utopismu.

⁷⁷ Rakouský architekt Camillo Sitte byl pověřen vypracováním regulačního plánu pro Olomouc v roce 1894.

⁷⁸ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 65.

⁷⁹ Jan Sedlák, *Náčrt dějin architektury na Moravě 1919-1938*, in: Jaroslav Sedlář (ed.), *Uměleckohistorický sborník*, Brno 1985, s. 69.

Již architektura Jugendstilů a vídeňské moderny nastoupila dráhu od předekoratizovaných staveb směrem k racionální architektuře. Funkční stavby se střízlivou výzdobou, využívající geometrické vzory, plynule přecházely k moderním tendencím. Poválečná situace moravské architektury nabízela především dvě východiska směrem k moderní architektuře. Jeden z proudů architektů vytvořil základnu z odkazu kubismu v jeho různých odstínech. V soutěži na nové české divadlo v Olomouci z roku 1920-1922 zvítězil architekt Pavel Janák (1881-1956). Janákův návrh na olomoucké divadlo s rondokubistickými prvky a klasicizujícími tendencemi bohužel nebyl realizovaný.⁸⁰

Druhý, slabší proud se upíral směrem k Vídni a jejímu čelnímu představiteli Adolfu Loosovi. Jacques Groag i Paul Engelmann, olomoučtí rodáci, studovali u Loose v jeho soukromé škole a tak se díky jejich stavbám můžeme setkat s estetikou tohoto významného rakouského architekta i v olomouckém prostředí.

Architektů, kteří se snažili překonat historizující tendence, nebylo zpočátku mnoho. Někteří z nich navazovali na soudobou holandskou architekturu, charakterizovanou skupinou De Stijl, neoplasticismem a architektem Theo van Doesburgem (1883-1931). Jedním z důvodů bylo navázání lepších kontaktů mezi československými a holandskými mistry architektury v polovině dvacátých let. Šlo o výměnné exkurze, přednášky a publikace, které ovlivnily české architekty. Ti tak uviděli únikovou cestu z krize národního dekorativního stylu. Holandská architektura také vytvořila spojení mezi architekturou kubismu a konstruktivismu.⁸¹

Jedním z prvních architektů na Moravě působících, kteří uplatňovali bezdekorativnost ve své architektuře, byl pražský architekt Josef Štěpánek (1889-1964), spolupracovník Bohuslava Fuchse. Tyto tendence, stejně jako estetiku skupiny De Stijl, využil v letech 1924-

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ Ibidem, s. 72.

1925 v olomoucké vile sochaře Julia Pelikána.⁸² Již o dva roky dříve dodal Štěpánek do soutěže na Tyršův dům v Praze čistě puristický návrh, který byl obohacený o zvláštní tvary, jako například gotizující lomenné oblouky.⁸³ Pelikánova vila v Olomouci nevzbudila příliš nadšené reakce na místním stavebním úřadě, kde se o ní vyjadřovali jako o „*odstrašujícím případu zvůle*“.⁸⁴ Olomoucké prostředí bylo velmi konzervativní a ve vile Julia Pelikána bylo poprvé vážně konfrontováno s moderními architektonickými liniemi.

V letech 1924 a 1925 uspořádaly UP závody v Brně a Klub architektů v Praze cyklus přednášek o architektuře. Se svými příspěvky na nich vystoupili tehdejší nejvýznamnější evropští architekti. Mezi ty nejdůležitější patřili Theo van Doesburg, Walter Gropius (1883-1969), J. J. P. Oud (1890-1963), Le Corbusier (1887-1965), Amédée Ozenfant (1886-1966), Lászlo Moholy-Nagy (1895-1946) a Adolf Loos. Cyklus přednášek vznikl při příležitosti výstavy bytové kultury v Brně a v Praze, současně vyšlo i první vydání časopisu *Bytová kultura*. Výstavy, přednášky i nový časopis již předznamenávaly novou dobu, kdy bude potřeba vyhovět požadavkům industrializované společnosti. Interiérové vybavení i samotná architektura již neměly být v duchu tradiční estetiky, nýbrž se měly stát výsledkem technologického zpracování a průmyslových postupů.⁸⁵

Období dvacátých let v olomoucké architektuře lze charakterizovat novou věcností a architekturou purismu. Dokladem této doby je i vila Vladimíra Müllera⁸⁶ od Paula Engelmana [16]. Stejně jako Jacques Groag, i Engelmann studoval ve Vídni na technické univerzitě, kterou však nedokončil. Architekti spolu později spolupracují a od studijních let zůstanou přáteli. Již v roce 1912 se Engelmann stává jedním z prvních žáků v soukromé škole Adolfa Loose, se kterým později také spolupracuje. Po svém příchodu do Vídně Engelmana

⁸² Na Vozovce 21, Olomouc

⁸³ Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995, s. 244.

⁸⁴ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 78.

⁸⁵ Jan Sedlák, Náčrt dějin architektury na Moravě 1919-1938, in: Jaroslav Sedlář (ed.), *Uměleckohistorický sborník*, Brno 1985, s. 74.

⁸⁶ 1927, Černochova 6, Olomouc

fascinovala Loosova architektura obchodního domu Goldmann a Salatsch [17].⁸⁷ Mladý architekt byl nadšen strohostí architektonického stylu budovy, důkladně očištěného od historizujících a dekorativizujících tendencí. Od svého učitele Adolfa Loose se Engelmann naučil navrhovat dům v *kubusu*, pracovat úsporně s prostorem, navrhnout dům zevnitř ven tak, aby sloužil velkoryse a pohodlně svým obyvatelům. V Müllerově vile architekt spojil myšlenky svého učitele a svůj cit pro vytvoření příjemného obytného prostoru domu. Využil zde různé velikosti oken stejně jako nepravidelné půdorysy pokojů, tak aby mohl uplatnit prostorovou koncepci svého učitele *Raumplan*.⁸⁸

V roce 1926 si mladý Jacques Groag otevírá svoji vlastní architektonickou kancelář ve Vídni na ulici Sieveringer Strasse č. 23.⁸⁹ V této době žije architekt střídavě mezi Vídní a Olomoucí, a právě zde tvoří Jacques Groag svoji první samostatnou realizaci. Jde o rodinnou vilu, kterou Groag staví pro svého bratra Emanuela, který mladého architekta během studií štědře podporoval a motivoval k dokončení studia na vídeňské technice. V roce 1927 roste Groagova vila na ulici Mozartova a upoutává svými důslednými puristickými prvky.

Moravská architektura na konci 20. let rezonovala vlivy konstruktivismu, ale již více směřovala k funkcionalismu. Názory na novou architekturu v sobě slučovaly požadavky na průmyslový základ, racionální charakter, ale i požadavek subjektivního výtvarného díla.

Není překvapivé, že se hlavním centrem funkcionalismu nestává konzervativní Olomouc, ale progresivnější město Brno, odkud se nová architektura šíří do jiných měst Moravy. Olomouc zabránila některým projektům moderní architektury v jejich realizaci. Šanci zde například nedostávají projekty Bohuslava Fuchse nebo Jiřího Krohy (1893-1974). V Brně se tak stal největší osobností tehdejší architektury právě architekt Bohuslav Fuchs.

⁸⁷ 1909-1911, Michalské náměstí 3, Vídeň

⁸⁸ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 84-85.

⁸⁹ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 21.

V roce 1925 zde vytvořil významnou stavbu Zemanovy kavárny [18],⁹⁰ kde již naplnil záměry konstruktivismu a dále již odkazoval k nové architektuře. Fuchs na této stavbě využil železobetonovou kostru, vytvořil přehlednou dispozici a zorganizoval prostor stavby dle její funkce.

Přestože v této době vzniká mnoho důležitých staveb, ať už je to právě Zemanova kavárna, brněnské výstaviště⁹¹ nebo kavárna Era,⁹² stále zůstává výstavba rodinného domu v centru pozornosti všech moderně orientovaných architektů. Ještě ve větším měřítku než v poválečném období se architekti věnují úkolu obydlí, buď ve formě vilového domu, malého domku nebo nájemního domu. Jedním z mnoha významných příkladů může být architekt Arnošt Wiesner (1890-1971) a jeho vynikající ukázky vilové architektury v Brně-Pisárkách.⁹³

Kvalitní architektura typu rodinného domu v moderních tendencích vzniká koncem dvacátých let i v Olomouci. Příkladem mohou být právě stavby Jacquesa Groaga. V tuto chvíli zde architekt dokončuje vilu pro svého bratra Emanuela a již pracuje na stavbě domu pro rodinu Bermannovu na ulici Vídeňská, hned vedle rozlehlého parku.

Vysoce postavené moravské rodiny židovského původu tvořily velký kruh intelektuálů, někteří z nich byli i vzdálení příbuzní. Tak je tomu právě u rodiny Tugendhatových, rodiny Engelmanových a rodiny Groagových.⁹⁴ Jedním z nejlepších příkladů vilové architektury, která na Moravě na konci dvacátých let vznikla, je právě vila Tugendhat [19]⁹⁵ od německého architekta Ludwiga Miese van der Rohe (1886-1969). Architekt patří k zakladatelům moderní architektury a stavba vily Tugendhat náleží k jeho nejlepším dílům. Jde o ojedinělý případ, kdy architekt dostal naprosto volnou ruku v návrhu a

⁹⁰ Jezuitská 6, Brno

⁹¹ 1927-1928, architekt Emil Králík, Brno-Pisárky

⁹² 1928-1929, architekt Josef Kranz, Zemědělská 30, Brno

⁹³ Například vila Stein na Barvičově ulici (1926), vila Stiassny na Hroznové ulici (1928-1930), Haasova vila na Lipové ulici (1929-1930).

⁹⁴ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 13.

⁹⁵ 1928-1930, Černopolní 45, Brno

stejně tak i skoro neomezené finance. Díky těmto okolnostem vznikla pro Gretu a Fritze Tugendhatovy unikátní vila, která využívá tehdejší nejnovější technologie i velmi nákladné materiály. Zde více než kdekoliv jinde se architektovi vyplácí jeho technické znalosti. Z toho těžil i náš architekt Jacques Groag, kterého přizval ke spolupráci Adolf Loos. Jacques Groag si dokonce nad rámec svých přednášek na vídeňské technice zapsal kurzy o železobetonu, pod vedením jednoho z vedoucích specialistů v tomto oboru, Rudolfa Saligera.⁹⁶

Architekt vily Tugendhat vytvořil plynulý jednotný prostor vily s nádherným výhledem na okolí. Vilu Tugendhat je nutné zmínit v souvislostech vývoje moravské, ale i světové architektury. Stejně tak důležité je podotknout, že ve stejné době vzniká významná pražská vila pro Miladu a Františka Müllerovy⁹⁷ od Adolfa Loose [20].⁹⁸

V dalších letech se architektura přesouvá od přísných vědeckých a technických staveb směrem k větší poetičnosti a individualitě. Na Moravě se začíná projevovat organická architektura, která není zastoupena velkým počtem umělců, avšak její místo ve vývoji je důležité. V moravské organické architektuře nelze najít spojitosti s organickými stavbami Franka Lloyda Wrighta (1867-1959), ale je potřeba se otočit jiným směrem. V těchto tendencích se moravští architekti inspirovali estetikou vratslavské školy, konkrétně Hansem Scharounem a Adolfem Radingem, profesory vratslavské Akademie umění a uměleckých řemesel.⁹⁹

I tvorba Jacquesa Groaga se pomalu přesouvala od strohých a přísných tendencí loosovského pojetí směrem k citlivějším formám a až k organickým prvkům. V roce 1933

⁹⁶ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 18.

⁹⁷ 1928-1930, Nad Hradním vodojemem 14, Praha

⁹⁸ Viz: Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982, s. 356.

⁹⁹ Jan Sedlák, Náčrt dějin architektury na Moravě 1919-1938, in: Jaroslav Sedlár (ed.), *Uměleckohistorický sborník*, Brno 1985, s. 86.

vznikla měkce tvarovaná vila pro Paulu a Hanse Briessovy.¹⁰⁰ O dva roky později Groag dokončuje vilu pro významného podnikatele Rudolfa Seidlera na ulici Václavkova v Olomouci. Na příkladu právě těchto dvou staveb můžeme sledovat vývoj architekta od přísných funkcionalistických kánonů směrem k větší poetičnosti a individualitě stavby. Na druhé zmíněné stavbě lze již spatřovat organické prvky. Vila podává příklad architektonické myšlenky kontinuálního prostoru interiéru, který je organicky a plynule spojen s exteriérem. I přes již organické pojetí Seidlerovy vily tu Groag ale nezapře vliv svého učitele Adolfa Loose.

K významným architektům, kteří se svojí tvorbou podepsali na vzhledu města Olomouce ve třicátých letech, patří Lubomír a Čestmír Šlapetové. Žáci vratislavského učitele Hanse Scharouna se narodili v Místku, vzdělání absolvovali v Brně a ve Vratislavi a ve třicátých letech mimo jiné pobývali i ve Spojených státech, konkrétně v New Yorku, Philadelphii a v Bostonu. V New Yorku se jim podařilo dostat se do kontaktu s ateliérem Normana Bel Geddes (1893-1958). Hlavní představitel „*stream-line architecture*“¹⁰¹ zanechal na mladých architektech znatelnou stopu. Aerodynamický, proudnicový tvar se v tehdejší době nacházel snad ve všech návrzích designu, ať už šlo o auta nebo o topinkovače. Šlapetové v tomto směřování architektury viděli tolik chtěné odpoutání se od minulosti. V tvorbě Lubomíra Šlapety můžeme najít i stopy vlivu Heinricha Lauterbacha (1893-1973) a ve větší míře Le Corbusierovy tendence. V roce 1936 se bratři Šlapetové usazují v Olomouci a otvírají si zde svoji vlastní projekční kancelář. V hanácké metropoli v následujících letech vytvoří významné stavby, vily rodinného typu, jako jsou Nákládalova vila,¹⁰² nájemní vila Františka Kousalíka¹⁰³ nebo rodinný dům Jana Mišauera.¹⁰⁴ Vyniká mezi nimi právě vila

¹⁰⁰ Na Vozovce 12, Olomouc

¹⁰¹ Stream-lined (angl.) – aerodynamický, proudnicový, zaoblený

¹⁰² 1936, Polívkova 35, Olomouc

¹⁰³ 1936, Na Vozovce 33, Olomouc

¹⁰⁴ 1939, Skřivánčí 23, Olomouc

Stanislava Nakládala, kde lze jasně spatřit vratislavské tendence i inspirace tvorbou Le Corbusiera. Proporce vily je dána dvěma kubusy, které jsou zapuštěny jeden do druhého. Téměř graficky čisté průčelí koresponduje s jednoduchým tvarem zimní zahrady.¹⁰⁵

Architekt Lubomír Šlapeta, stejně jako Jacques Groag, prošel ve svých realizacích vývojem od přísného bílého funkcionalismu směrem k organickým tendencím. Šlapetův vývoj je doložen na jeho stavbě Kremerovy vily v Hlučíně [21], kterou architekt dokončil v roce 1934. I zde, podobně jako i u jiných Šlapetových staveb, celkové řešení domu prozrazuje jeho následování příkladu jeho učitele Hanse Scharouna.¹⁰⁶

V době, kdy si Lubomír Šlapeta otevírá svoji olomouckou kancelář, dokončuje Jacques Groag dům pro Franze Briesse na ulici Wellnerova v Olomouci, kde lze opět cítit vliv jeho oblíbeného rakouského učitele. Svou nejvýznamnější vilu však Groag zanechává v Beskydech, v roce 1935.¹⁰⁷ Již vyzrálý architekt zde vytvořil vynikající stavbu přízemního domu, umístěného na svahu Lysé hory. Vila pro Otto Eislera¹⁰⁸ je volně komponovaná, po vrstevnici kopíruje terén, nabízí široké výhledy do okolní krajiny a v organickém pojetí je dokonale spjatá se svým vnějším prostředím. V rámci individuálního bydlení zde Jacques Groag dosáhl vrcholu své tvorby.

V meziválečném období se architektura na Moravě stala průnikem tendencí a inspirací z Prahy, Vratislavy, Brna i Vídně. Ve dvacátých a třicátých letech se zde střetlo mnoho tendencí mezinárodní architektury, převážně z německého a rakouského prostředí, ale nezapomínalo se ani na hledání inspirací v tradicích architektury české.

¹⁰⁵ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 134.

¹⁰⁶ Vladimír Šlapeta, Petr Pelčák, *Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta: Architektonické dílo*. Olomouc-Brno 2003, s. 19-20.

¹⁰⁷ Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008, s. 122-124.

¹⁰⁸ 1935-1936, Ostravice 465

Konec funkcionalistické architektury v Čechách i na Moravě způsobila až nacistická okupace. Za zvrhlé umění byl považován i funkcionalismus. Pohled nacistů na něj byl zatížen faktem, že mnoho funkcionalistických architektů bylo židovského původu. Ať to byl právě Jacques Groag, jeho blízký přítel Paul Engelmann nebo velká skupina brněnských židovských architektů. Ti architekti, jimž nehrozilo existenční nebezpečí, a mohli zůstat, byli vystaveni přísnému dohledu a cenzuře.

Mnozí však utíkají do jiných bezpečnějších států. Filozofický architekt Paul Engelmann se zabydlí v Tel Avivu a jeho přítel Jacques Groag odchází se svojí ženou do Londýna, kde našel bezpečné útočiště. Válka pak ukončila vztahy úspěšných žáků Loosovy školy Paula Engelmana a Jacques Groaga s jejich rodnou Olomoucí.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Vladimír Šlapeta, Paul Engelmann a Jacques Groag, olomoučtí žáci Adolfa Loose, *Památky a příroda*, Praha 1978, s. 90.

3. Tvorba Jacquesa Groaga v Olomouci

Jak jsem již zmínila, architekt Jacques Groag otevírá svoji architektonickou kancelář ve Vídni v roce 1926. Groag se ve Vídni osvědčil už jako návrhář interiérového designu i jako designér sériově vyráběného nábytku. Ve dvacátých letech se architekt pohybuje mezi Vídni a Olomoucí. Právě v moravském městě staví většinu svých realizací vilového typu. V roce 1927 zde pracuje na své první samostatné architektonické realizaci - staví zde dům pro svého staršího bratra Emanuela a jeho ženu Getrudu.

Mezi jeho další práce v Olomouci patřil klasicizující dům pro rodinu Bermannovu z roku 1929, kde se projevoval jeho rozpolcený vztah k tradici a k učení svého učitele Adolfa Loose.¹¹⁰ O čtyři roky později pracuje na velkém dvougeneračním domě pro Paulu a Hanse Briessovy.¹¹¹ Následují práce na vile pro Rudolfa Seidlera, z roku 1936 pochází dům pro Franze Briesse a z let 1934-1935 dům pro Rudolfa Dubského.¹¹² Vilu pro Otto Eislera, svou nejvýznamnější stavbu, Jacques Groag postaví v Ostravici ve Slezsku. V této vile architekt předvádí vrchol své architektonické tvorby. Později, v roce 1937, před svým odchodem do Prahy, stihne ještě vytvořit interiér bytu manželů Weissových.¹¹³

Rodinné bydlení bylo výraznou součástí tvorby architekta Jacquesa Groaga. Cílem této kapitoly je zaměřit se podrobněji na tři jeho vilové stavby na území města Olomouce. I přesto, že jsem navštívila Archiv umění a designu při Victoria and Albert Muzeu v Londýně, který uchovává pozůstalost manželů Groagových, a důkladně jsem tento archiv prostudovala, neobjevila jsem žádné podnětné informace k jeho stavebním realizacím v jeho rodné Olomouci.

¹¹⁰ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 69.

¹¹¹ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 77.

¹¹² Ibidem.

¹¹³ Tomáš Černoušek, Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal, *Olomoucká architektura 1900-1950*, Olomouc 1981, s. 58.

3.1 Rodinný dům pro Emanuela Groaga

V roce 1886 se narodil Groagův starší bratr Emanuel (1886-?), který později, po smrti jejich otce, převzal rodinnou firmu, sladovnu v Týněčku, a staral se tak finančně o celou rodinu. Emanuel Groag svého mladšího bratra podporoval při studiích na vídeňské technice a i díky němu ji Jacques Groag úspěšně dokončil. Jedinečnou příležitost dostal Jacques od svého staršího bratra, když pro něj měl postavit rodinný dům [22, 23, 24].

Šlo o první samostatný projekt architekta Groaga a tak zde mohl poprvé naplno rozvinout svůj architektonický talent. Jacquesův starší bratr a jeho žena Getrud,¹¹⁴ která pocházela ze Zábřehu, měli v tuto dobu již tři děti. Důvod výstavby velkého rodinného domu byl tedy zřejmý – manželský pár a jejich synové Willy, Jan a Gustav [25],¹¹⁵ potřebovali větší prostor ke společnému životu. Jelikož se také jejich rodinné firmě vedlo dobře, mohli si stavbu většího domu dovolit.¹¹⁶ V roce 1926 manželé kupují pozemek v dosud nezastavěné části Olomouce na ulici Mozartova.¹¹⁷ Klidná část města, kde se dům začal stavět, se nacházela kousek od rozlehlého parku a naplňovala tak potřeby rodiny vyšší střední třídy se třemi dětmi.

Vlastní práce na plánech domu¹¹⁸ začaly v druhé půlce roku 1927 a stavební povolení bylo vydáno v květnu 1928.¹¹⁹ V této době byl architekt Jacques Groag pracovníčně velmi vytížený, zabýval se stavbou domu pro sestru Ludwiga Wittgensteina Margarethe ve Vídni a

¹¹⁴ Getrud Fleischmannová (1889-1979) se narodila v Zábřehu. Po svatbě se přestěhovala do Olomouc, kde se aktivně zapojovala do veřejného života. Podporovala nezaměstnané dělníky, pečovala o chudé sirotky. Na podzim 1942 byla deportována do Terezína, kde pracovala jako sestra v nemocnici a ošetřovatelka opuštěných židovských dětí. Do uměleckého světa se zapsala sbírkou básní, která vznikla během jejího nuceného pobytu v Terezíně, *Lieder einer Krankenschwester* (čes. Písně zdravotní sestry). Šlo o zpověď vypovídající o nesmírném ponižování, fyzickém a psychickém utrpení vězňů. Sbíрка se uchovala dodnes, v Izraeli vyšla knižně v roce 1965. Viz: <http://www.zabreh.cz/component/content/frontpage/frontpage.html?start=245>, vyhledáno 11. 3. 2016.

¹¹⁵ Viz: <https://www.geni.com/people/Emanuel-Groag/6000000021037545255>, vyhledáno 9. 3. 2016.

¹¹⁶ Pavel Maňák, Majitel sladovny a zapomenutý karikaturista Emo Groag, *Chajejnu*, roč. 1, č. 3, Olomouc 2009, s. 4.

¹¹⁷ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 38.

¹¹⁸ Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc

¹¹⁹ Pavel Zatloukal, Dvě málo známé stavby Jacquesa Groaga v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský*, Brno 1986, č. 2, s. 192.

současně vznikala i Loosova Mollerova vila, taktéž ve Vídni, na které se Groag také spolupodílel.

Groag v této době již prošel soukromou školou Adolfa Loose, kde přijímal podnětné inspirace od svého učitele. Následně byl Groag přizván k spolupráci architektem Paulem Engelmannem a filozofem Ludwigem Wittgensteinem. Na přelomu roku 1926 a 1927 se Groag podílí ve stavebně-technických detailech na stavbě domu pro filozofovu sestru Margarethe ve Vídni. Mladý architekt se pravděpodobně při spolupráci osvědčil a snad na doporučení svého přítele Engelmana jej oslovuje i Adolf Loos. Učitel se svým žákem pak společně pracují na Mollerově vile [27] ve Vídni v roce 1927. V případě domu pro Margarethe Wittgenstein-Stoneboroughovou byly Groagovy práce omezeny zřejmě jen na realizační a technickou stránku díla, v případě spolupráce s Adolfem Loosem měl pravděpodobně větší pole působnosti. Důkazem toho mohou být určité stylové rozdíly mezi uličním a zahradním průčelím Mollerovy vily. Dá se tak usuzovat, dle celkového změkčení zahradního průčelí, zejména proto, „že podobné motivy Groag s oblibou používal i ve svých vlastních stavbách.“¹²⁰

I přesto, že práce na domu pro svého bratra Emanuela nebyla pro mladého architekta finančně výhodná, mohl na tomto projektu uplatnit své myšlenky a nápady bez omezení.¹²¹ Tak mladý architekt v této době pendluje mezi Vídni a Olomoucí a snaží se odvést kvalitní práci na obou místech.

Na první pohled dům Emanuela Groaga upoutával asymetrickým vrstvením kubických hmot různých výšek. Představoval puristickou verzi neuskutečněného projektu Adolfa Loose, domu pro rakouského herce albánského původu, Alexandera Moissiho (1879-1935) z roku

¹²⁰ Vladimír Šlapeta, Paul Engelmann a Jacques Groag, olomoučtí žáci Adolfa Loose, *Památky a příroda*, Praha 1978, s. 88.

¹²¹ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 39.

1923 v Benátkách.¹²² Podobnosti s domem Emanuela Groaga lze spatřit v přísném, uzavřeném dojmem působícím uličním průčelí, zatímco zahradní strana, tedy soukromá část domu, skýtala působivé terasy.¹²³ Tento způsob zpracování odlišných průčelí domu také rozpracoval i další Loosův žák Heinrich Kulka (1900-1971) v projektu *Dům Kostka*.¹²⁴

Adolf Loos byl učitelem a spolupracovníkem Jacquesa Groaga a tak rodinnou vilu pro svého bratra, svůj první projekt, staví architekt v roce 1927 ještě pod přímým vlivem svého učitele. Silná inspirace rakouským představitelem moderní architektury byla zřetelná jak v kubusové dispozici domu, tak i v prokládání různých, vzájemně propojených výšek stavby a stejně tak i ve vnitřní organizaci pokojů kolem otevřené schodišťové haly.¹²⁵

Výsledný dům se od svého původního plánu lišil. Groag pro svého bratra a jeho rodinu vyprojektoval relativně velký dům se čtyřmi obytnými úrovněmi, které byly navzájem propojeny. V nejnižším patře, z půlky zapuštěném v terénu, se nacházel suterén s technickými místnostmi, garáží a bytem šoféra.¹²⁶ Střecha garáže tak vytvářela jednu z výškových úrovní domu. V mírně zvýšeném přízemí mohl návštěvník vstoupit do rozlehlého obývacího pokoje, odtud se dostal do prosvětlené zimní zahrady, do jídelny a tak i ke schodišti vedoucím do patra. V prvním patře se nacházel velký pokoj, sloužící jako knihovna, hlavní ložnice obyvatelů domu a koupelny. Odtud mohl návštěvník vstoupit na terasu, která se nacházela na rovné střeše obytného prostoru nižší úrovně domu. V nejvyšším patře se nacházel pokoj pro hosty a prádelna. Právě zde měl své útočiště i Jacques, když přijel do Olomouce pracovat na svých projektech.

Všechny tyto detaily, jako auto s šoférem, garáž, služebnictvo i pokoj pro hosty ve velkém domě, jsou dokladem společenského postavení rodiny Groagů, jejich podnikatelských

¹²² Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 69.

¹²³ Max Risselada, *Raumplan versus Plan Libre*, Zlín 2012, s. 101.

¹²⁴ *Ibidem*, s. 114.

¹²⁵ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 39.

¹²⁶ *Ibidem*, s. 40.

úspěchů a životního standardu. Dobře situovaná rodina Groagů patřila k vyšší společenské vrstvě olomouckých intelektuálů a ve svém velkém domě pak pořádala různé společenské akce.¹²⁷

V této své první architektonické realizaci Jacques Groag uplatnil důsledné provedení funkcionalistického pojetí architektury. Vytvořil velký rodinný dům v podstatě kubusového tvaru, v němž vytvořil co největší obytný prostor. Stejně jako u domu pro Margarethe Wittgenstein-Stoneboroughovou a u Mollerova domu ve Vídni, tak i zde využil svého stavebně-technického vzdělání při použití nejmodernějších konstrukčních metod. Plánovaný dům měl v sobě slučovat moderní linie s čistě puristickými architektonickými prvky.¹²⁸

Jelikož však byl Jacques Groag velmi zaneprázdněný ve Vídni, musel nevyhnutelně předat rozpracovanou stavbu místnímu stavbyvedoucímu, Ernstu Weiszovi.¹²⁹ Proč stavbu svěřil do rukou svého konkurenta, se mi nepodařilo dohledat, ale snad v tom rozhodnutí hrál větší roli Jacquesův bratr Emanuel, objednavatel, který měl při stavbě svého domu rozhodující slovo. Vídeňské projekty byly pro mladého architekta přednější, neboť výsadu pracovat vedle velkého architekta Adolfa Loose nedostal každý. Loos si své spolupracovníky velmi pečlivě vybíral mezi svými nejlepšími žáky. Nejvýznamnějšími spolupracovníky Adolfa Loose pak byli Heinrich Kulka (1900-1971), Zlatko Neumann (1900-1969), Giuseppe De Finetti (1892-1952) nebo Jehuda Kurt Unger (1907-1989).¹³⁰

Stavba Groagovy vily tak nebyla uskutečněna dle původních plánů. Koncepce stavby nebyla dotažena k dokonalosti tak, jak by si to Jacques Groag přál. Předáním rozpracované

¹²⁷ Pavel Maňák, Majitel sladovny a zapomenutý karikaturista Emo Groag, *Chajejnu*, roč. 1, č. 3, Olomouc 2009, s. 4.

¹²⁸ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 40.

¹²⁹ Ibidem.

¹³⁰ Claire Beck-Loos, *Adolf Loos, privátní portrét*, Praha 2013, s. 190.

stavby do rukou jiného stavitele vznikla spousta nejasností a komplikací. Výsledná stavba se tak v důsledku odklání od původních plánů.¹³¹

Přípravné práce byly zahájeny na jaře 1927. Jacques Groag měl zamýšlené mnohé nové a inovativní stavební techniky, které však místní stavební firma nezvládala a architektova nezbytná přítomnost u stavebních projektů ve Vídni mu zabránila potíže odhalit včas. Jak uvádí Ursula Prokopová, stavební nesnáze, kterými se musela rodina Emanuela Groaga zabývat, vzbuzovaly v tak malém městě vzruch a významná rodina se tak snadno dostala do středu pozornosti.¹³² V prosinci 1927 dokonce píše Getrud Groagová, manželka Emanuelova, rozhněvaný dopis svému švagrovi do Vídně. Zmiňuje v něm, že má špatné dny a že stavba neprobíhá, jak má. „*V pondělí se byl na stavbě podívat Ing. Lechner s Weiszem [Ernst Weisz]. Říkali, že kvůli nedostatečnému projektu se nemohou posunout dál. Prosím, buď tak hodný, dodělej plány tak, aby se mohla stavba co nejdříve dokončit. Všechny chyby vzniklé v průběhu stavby jsou zapříčiněné nedokončeným projektem.*“¹³³

Dále Getrud v dopise píše, jak je z celé situace zoufalá a bojí se, že nakonec vzniknou na stavbě ještě další potíže a překážky. Zmiňuje, že celkové plány jsou už velmi rychle zapotřebí, zvláště když byl Jacques ve Vídni a stavbu přenechal stavby vedoucímu Ernstovi Weiszovi, který si plány musí samozřejmě promyslet.¹³⁴

Stavba vily pro Emanuela Groaga a jeho rodinu byla velmi náročná a nakonec se z ní stal nekompromisní boj. Původní plány domu byly v průběhu upraveny a očištěny tak, aby se stavba za stávajících podmínek zvládla postavit. S ohledem na místní podnebí stavebníci upustili od původně zamýšleného venkovního schodiště na jedné z bočních fasád. Stejně tak

¹³¹ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 40.

¹³² Ibidem.

¹³³ Citováno z dopisu Getрудy Groagové, adresovaný Jacquesu Groagovi, ze dne 14. 12. 1927, in: Ursula Prokop, *Das Architekten- und Designerehepaar Jacques und Jacqueline Groag: Zwei vergessene Künstler der Wiener Moderne*, Wien 2005, s. 41.

¹³⁴ Ibidem, s. 41.

si Emanuel a Getrud rozmysleli výstavbu otevřené lodžie a přeměnili ji na uzavřenou zimní zahradu s přímým vstupem. Zimní zahrada ve zvýšeném přízemí tak určitým způsobem, i když ne zcela doslovně, spojovala dům, umístěný v zadní části pozemku, se zahradou.¹³⁵

Koncepce Groagova domu pro bratra Emanuela, která různými architektonickými prvky propojovala dům se zahradou, je inspirována stavbou vily Moller ve Vídni. Groag se na této stavbě podílel a ve větší míře zde řešil právě zahradní průčelí, které se v určitých prvcích shodovalo se zahradním průčelím domu Emanuela Groaga, které z těchto zahradních průčelí se inspirovalo kterým, je diskutabilní.¹³⁶

Přes všechny výše uvedené obtíže a nesnáze, které během stavby nastaly, zde architekt Jacques Groag vytvořil působivou rodinnou vilu. Stala se dokladem Groagovy architektury založené na inspiračním vlivu jeho učitele Adolfa Loose a také východiskem a počátkem Groagova dalšího architektonického vývoje. Přestože tuto vilu stavěl ještě jako žák svého učitele, jeho vlastní rukopis byl již patrný.

Mladý architekt zde opět uplatnil své kvalitní technické vzdělání, za nějž byl vděčný svému staršímu bratrovi, který jej při studiích podporoval. Na stavbě domu tak využil tehdejší nové technologie, jako bylo například použití *betonového skořepinového jádra* ve zdech domu. Technicky vyučený architekt se projevil i v detailech stavby, například elektricky ovládaná okna zimní zahrady nebo použití zdvojených oken byly novinky, které Groag na této stavbě využil.¹³⁷

V případě domu pro jeho staršího bratra navrhl Jacques Groag ve větší míře i interiéry domu. A tak si zde mladý architekt na své první samostatné architektonické stavbě, mohl

¹³⁵ Ibidem.

¹³⁶ Ibidem, s. 42.

¹³⁷ Ibidem.

vyzkoušet *Gesamtkunstwerk*, který byl tak oblíbený i u jeho učitele.¹³⁸ Organizaci pokojů, které Groag uspořádal kolem schodiště v prvním obytném patře, provedl ve smyslu plynulých přechodů. Stejně tak i zde se odkazoval ke svému učiteli, především k jeho prostorové koncepci *Raumplanu*.

Tehdejší pokrokové době odpovídaly i moderní požadavky na architekturu. Majitelé nových domů si přáli mít svá útočiště zařízená vždy stylově a co nejvíce funkčně. Tomuto požadavku odpovídal i prostor domu na Mozartově ulici. Jacques Groag zde vytvořil moderní flexibilní užití prostoru prvního patra. Některé místnosti totiž oddělil pouhým závěsem, a tak mohl být prostor v případě potřeby rozšířen [27, 28]. Manželé Groagovi patřili k tehdejší intelektuální olomoucké společnosti a často zde ve svém novém domě pořádali různé společenské aktivity, tudíž zvětšení prostoru uvítali.¹³⁹

V rámci vybavení interiérů se Jacques Groag opět řídil soudobými trendy. Pokoje domu zařídil prostorově úsporným a vestavěným nábytkem a i zde následoval vizi svého učitele. Adolf Loos vestavěný nábytek velmi propagoval a ve svém článku píše: „*Co má dělat opravdu moderní architekt? Má stavět domy, v nichž veškerý nábytek, který není mobilní, zmizí ve stěnách. (...) Kdyby architekti byli vždy moderními lidmi, byly by všechny domy již vybaveny vestavěnými skříněmi. Anglická vestavěná skříň je staletí stará. Francie stavěla své měšťanské domy až do sedmdesátých let 19. století s vestavěnými skříněmi. Ale chybné oživení skříňové architektury způsobilo, že tato moderní vymoženost se přestala používat, a dnes se staví dokonce i v Paříži pouze domy bez vestavěných skříní. (...) Stěny domu patří architektovi. Zde může volně tvořit. A co se týká stěn, týká se i nábytku, který není mobilní.*

¹³⁸ Nejlepším příkladem *Gesamtkunstwerku* Adolfa Loose je jeho Müllerova vila v Praze z roku 1930. Viz: Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982, s. 256.

¹³⁹ Pavel Maňák, Majitel sladovny a zapomenutý karikaturista Emo Groag, *Chajejnu*, roč. 1, č. 3, Olomouc 2009, s. 4.

Nesmí působit jako nábytek. Je částí stěny a nežije vlastním životem nemoderních skvělých skříní. ¹⁴⁰

Zvláštní péči věnoval Groag při stavbě domu i osvětlení, které vybíral zejména z hlediska jeho funkce jako zdroje světla a méně jako dekorativní prvek.¹⁴¹ V roce 1929 na počest dokončení stavby manželé Groagovi upřádali ve svém velkém domě večírek pro své blízké přátele.¹⁴²

Groag na Mozartově ulici vytvořil ve své době působivou vilu pro svého staršího bratra. I přes nesnáze, které vznikaly během stavby a většinou je způsobila architektova nepřítomnost na staveništi a jeho pracovní vytížeností ve Vídni, vyrostla v Olomouci na konci dvacátých letech vila pro vyšší střední třídu, se všemi moderními vymoženostmi, a vytvořila tak významný doklad tehdejšího vývoje moderní architektury.

Rodina Groagova si vilu a její pohodlí užívala do momentu zlomu, kdy vyhořel rodinný podnik, sladovna v Týnečku. Rekonstrukce sladovny totiž rodinu finančně velmi zatížila. Během hospodářské krize také Groagovi přicházeli o své důležité odběratele. V roce 1939 rodina svůj dům prodala Bernardu Sychravovi¹⁴³ a nedobrovolně se přestěhovala do Týnečku, do domu pro své zaměstnance. V této době byl již Jacques Groag se svou manželkou na útěku do Anglie. Emanuel se svou ženou Gertrud a jejich nejstarším synem byli v roce 1942 deportováni do Terezína. Všichni tři patřili k malé skupině přeživších. Z Terezína

¹⁴⁰ Adolf Loos, Odstranění nábytku 1924, in: Adolf Loos, *Navzdory. Ornament je zločin. 1900-1930*, Praha 2015, s. 156-157.

¹⁴¹ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 42.

¹⁴² Kopie pozvánky na večírek do domu Briessových, viz: https://portal.ehri-project.eu/units/il-002777-wp2_bt-080_000_000-080_000_092, vyhledáno 14. 3. 2016.

¹⁴³ Pavel Zatloukal, Dvě málo známé stavby Jacquesa Groaga v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský*, Brno 1986, č. 2, s. 194.

se vrátili v roce 1945, v českých zemích však nezůstali a emigrovali do tehdejší Palestiny, kde jejich potomci žijí dodnes.¹⁴⁴

Po arizaci byl dům Emanuela Groaga přestavěn a dnes je již v porovnání s původními plány k nepoznání. Ještě během války se velký rodinný dům v základech se změnil. Bernard Sychrava dům po válce radikálně přestavěl v nájemní dům se třemi byty. Dům se přestavěl v jediný, dvoupatrový kubus. V roce 1959 tehdejší majitel domu Jiří Sychrava přistavěl k domu dvojgaráž.¹⁴⁵ Poté dům přešel do majetku Dopravnímu podniku v Olomouci, který provedl na stavbě další změny v letech 1968-1970.¹⁴⁶ Následně stavba prošla privatizací, v dnešní době dům na Mozartově ulici vlastní rodina Pecháčkova z Šumperka. Původní koncept stavby je dnes již jen těžko viditelný a pochopitelný.

3.2 Vila Pauly a Hanse Briessových

Dům pro rodinu Briessových [30, 31] postavil Jacques Groag v roce 1933 v ulici Na Vozovce v Olomouci.¹⁴⁷ V této době má architekt za sebou již úspěšnou praxi ve své projekční kanceláři ve Vídni. Rodiny Briessových a Groagových spojovaly dlouhá léta podnikatelské aktivity v oblasti sladovnictví.¹⁴⁸

Významný a početný rod Briessů pocházel z moravského města Přerov. Joachim Jöb Briess (1777-1849) je prvním známým příslušníkem tohoto rodu. V Přerově vlastnil dům a obchodoval s obilím.¹⁴⁹ V roce 1799 se oženil se sestrou rabína Juditou (1772-1870).¹⁵⁰ Podle

¹⁴⁴ Pavel Maňák, Majitel sladovny a zapomenutý karikaturista Emo Groag, *Chajejnu*, roč. 1, č. 3, Olomouc 2009, s. 4.

¹⁴⁵ Pavel Zatloukal, Dvě málo známé stavby Jacquesa Groaga v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský*, Brno 1986, č. 2, s. 194.

¹⁴⁶ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 43.

¹⁴⁷ Na Vozovce č. o. 12, č. p. 549, Olomouc

¹⁴⁸ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 119.

¹⁴⁹ Ignaz Briess, *Ze židovské ulice*, přeložil Miroslav Marada, Olomouc 2001, s. 31.

dochovaných pramenů měl manželský pár devět dětí. Jedním z nich byl i Isak neboli Ignatz Briess (1833-1931).¹⁵¹

Právě prvorozený Ignatz se po svém návratu ze studií začal věnovat rodinnému podniku. Z malého obchodníka vyrostl během let úspěšný podnikatel. Ignatz vystudoval ekonomii na vídeňské polytechnice a od padesátých let 19. století pracoval v různých sladovnických a pivovarnických společnostech. K dalším úspěšným potomkům rodu Briessových patřil jeho mladší bratranec Wilhelm Briess (1840-1909).¹⁵² Wilhelm také studoval ve Vídni a první pracovní zkušenosti získal v podniku svého otce v Olomouci. Později v šedesátých letech se Wilhelm i Ignatz stěhují do Olomouce a začínají společně podnikat. Jejich podnikatelské aktivity směřovaly k sladovnickému průmyslu a v roce 1873 založili svoji vlastní společnost „Ignatz & Wilhelm Briess“, která se zaměřovala na obchod se zemědělskými produkty a na výrobu sladu. V této době je položen základní kámen sladovnické tradici významného rodu Briessů.¹⁵³

Do činnosti rodinného podniku se zapojil i další člen sladovnického rodu Hans Briess (1904-1973) [32]. Syn Theodora (1875-1942) a Pauliny (1881-1943) [33]¹⁵⁴ vystudoval olomoucké gymnázium a poté se vyučil v Praze a Hamburku.¹⁵⁵ Později potkal Else Schulhof (1906-1990), v roce 1929 se vzali v olomoucké synagoze a spolu vychovali děti Petera (*1931) a Hannu (*1936). Rodina Schulhofových pocházela z Ostravy, otec Else podnikal s kůží a v Olomouci vlastnil továrnu na zpracování kůží. Ačkoliv byli Hans i Else vychováni

¹⁵⁰ Michael Viktořík, Wilhelm a Ignatz Briessovi – osudy významných moravských podnikatelů na pozadí vývoje sladovnického průmyslu, in: Jiří Brňovják, Aleš Zářický, *Šlechtic podnikatelem, podnikatel šlechticem*, Ostrava 2008, s. 316.

¹⁵¹ Ignaz Briess, *Ze židovské ulice*, přeložil Miroslav Marada, Olomouc 2001, s. 31.

¹⁵² Michael Viktořík, Wilhelm a Ignatz Briessovi – osudy významných moravských podnikatelů na pozadí vývoje sladovnického průmyslu, in: Jiří Brňovják, Aleš Zářický, *Šlechtic podnikatelem, podnikatel šlechticem*, Ostrava 2008, s. 318.

¹⁵³ Ibidem.

¹⁵⁴ Ibidem, s. 317.

¹⁵⁵ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 119.

v německé kultuře Goetheho, Schillera a Beethovena, oba dva na své děti mluvili jak německy, tak i česky.¹⁵⁶

Práce na domě pro rodinu Briessových probíhaly v letech 1933-1935. Jak píše Peter Briess ve svých vzpomínkách: „*Můj otec Hans a dědeček Theodore společně postavili náš moderní dům. (...) Bydleli jsme v horním patře, zatímco moji prarodiče (Paula a Theodor Briessovi) obývali přízemní byt. Měli také dlouholetou služebnou Anušku, která bydlela v bytě v suterénu a starala se nám o kuřata a husy. U domu jsme také měli velkou zahradu s houpačkou, kde jsem si jako dítě často hrával se svými bratřenci a sestřenicemi. Život se zdál být příjemný a klidný. My děti jsme netušily nic o nacistickém režimu, který v roce 1933 převzal moc v Německu do svých strašných rukou.*“¹⁵⁷ Peterovi a jeho rodičům se podařilo uprchnout přes Holandsko do Londýna v roce 1939. Bohužel jeho prarodiče neměli takové štěstí a v roce 1942 byli deportováni do Terezína a později téhož roku zavražděni ve vyhlazovacím táboře v Baranoviči v Bělorusku.¹⁵⁸

Dvougenerační vila stojí v klidné rezidenční čtvrti, dříve označované jako „*úřední čtvrť*“ v Olomouci. Jak jsem se již zmínila, rodiny Groagových a Briessových nespojoval pouze jejich židovský původ, ale také dlouholeté podnikání ve stejném oboru. Briessovi zadali projekt domu rodinnému příteli a architektovi Jacquesu Groagovi, který už v té době měl za sebou významné spolupráce s architektem Engelmannem a Loosem, stavbu domu pro svého bratra Emanuela v Olomouci, projekt dvojdomku na výstavní kolonii Werkbundsiedlung ve Vídni a další úspěšné realizace. Nejen blízké vazby rodiny s architektem, ale především spolupráce s rakouským architektem Loosem a studium v jeho soukromé škole mohly být dalšími důvody pro zadání projektu vily právě Groagovi. A

¹⁵⁶ Vzpomínky Petera Briesse, viz: <http://holocaustmemorial.softwaredesign.co.uk/history.briess.html>, vyhledáno 9. 3. 2016.

¹⁵⁷ Ibidem.

¹⁵⁸ <http://kehila-olomouc.cz/rs/soucastnost/stolpersteine-2/paula-briessova/>, vyhledáno 8. 3. 2016.

jelikož členové rodiny Briessových byli přátelé architekta Groaga, poskytli mu poměrně volnou ruku při návrhu jejich domu.¹⁵⁹

Groag zde vyprojektoval dvoupatrový dům, kompaktního hranolového řešení, se zvýšeným přízemím a suterénem [34]. Koncept domu spočíval v umístění dvou kompletních bytů se všemi příslušnými místnostmi v každém patře a s nepřímo osvětlenou halou uprostřed vily.¹⁶⁰ Stavbu velkého domu v ulici Na Vozovce prováděl stavitel Jan Hublík.¹⁶¹ V Olomouci tak vznikl jeden z příkladů účelového řešení velkého obytného domu vídeňské progresivní architektury.

Třípodlažní vila s plochou střechou má obdélný půdorys. Kratší stranou hledí do ulice. Na jižní uliční fasádě lze vidět vystupující rizalit jídelny prvního patra, na jehož střeše se nachází balkon druhého podlaží, který měl původně markýzu. Třetí podlaží ve své hmotě ustupuje a vytváří tak na střeše druhého podlaží vlastní terasu, umístěnou směrem na jih, v tomto případě do ulice. Odtud se tak dům jeví jako dvoupodlažní. Groag na vile Briessových vytvořil střechu s mírným náklonem, která však byla nepostřehnutelná a tak si stavba uchovává kompaktnost kubusového tělesa.

Zajímavá jsou i obě boční průčelí domu. Západní plastičtější architekt ozvláštnil šikmým, z hmoty domu vystupujícím arkýřem. Tento dvoupodlažní arkýř skýtal v obou patrech zimní zahrady bytů. Vystupující arkýř vyplňují velká okna, stejná v obou podlažích. Velká okna Groag členil v půli vodorovnou příčkou s otevíracím systémem podle typu amerických oken.¹⁶² Na východním průčelí domu, které je jinak řešeno velmi stroze, lze najít nezvykle umístěný hlavní vchod do domu.

¹⁵⁹ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 77.

¹⁶⁰ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 120.

¹⁶¹ Evidenční list památky, rej. č. 30150/8-2270, NPÚ v Olomouci, poslední úprava listu v roce 2006.

¹⁶² *Ibidem*.

Interiér domu architekt rozčlenil do dvou plnohodnotných bytů s potřebným zázemím v každém patře. V částečně do země zapuštěném suterénu zřídil malý samostatný byt pro služebnou, prádelnu, kotelnu pro ústřední topení, další provozní místnosti a garáž. Byty se navzájem podobaly v řešení dispozice i ve skladbě pokojů. Každý z pohodlných pětipokojových bytů v sobě obsahoval obývací pokoj, jídelnu, zimní zahradu, ložnici, další pokoj pro hosty a koupelnu se záchodem. Pokoje byly rozestavěny kolem ústřední haly, která kvůli svému umístění neměla okna. K zajištění přirozeného venkovního světla Groag proto využil zimní zahrady na západní straně každého podlaží. Obytné pokoje obou pater natočil směrem do ulice, zatímco ložnicím, tedy soukromějším pokojům, nabídl výhled do zahradní části.¹⁶³

Na průčelích domu použil architekt různé typy oken. V rytmické skladbě využil okna dle funkcí jednotlivých pokojů, od malých, velkých, s vodorovnou příčkou, po velká francouzská a malá kruhová okna. V pokoji pro služebnou se nacházel přivolávací systém, který umožňoval přivolat služebnou z kteréhokoliv pokojů.¹⁶⁴ V interiéru činžovní vily Briessových Groag opět použil oblíbené vestavěné skříně nebo například detail falešného krbu v hale domu [35].

Plocha pozemku není příliš velká a nenabízela mnoho možností k umístění stavby [36]. Relativně úzkou a dlouhou parcelu Groag využil velmi účelně. Dokázal zde postavit dům, v kterém sice neměl možnost aplikovat oblíbený *Raumplan* svého učitele, ale optimálně využil jeho prostoru. Důmyslně umístil vnitřní, nepřímou osvětlenou halu doprostřed dispozice a tím oba velké byty také vzájemně propojil.¹⁶⁵

Stavba vily pro rodinu Briessových byla dokončena v roce 1933. Dům patří k významným dokladům vídeňské moderny třicátých let na území Olomouce. Tato Groagova

¹⁶³ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 77.

¹⁶⁴ Evidenční list památky, rej. č. 30150/8-2270, NPÚ v Olomouci, poslední úprava listu v roce 2006.

¹⁶⁵ Ibidem.

stavba již představuje odklon od strohé loosovské koncepce směrem k poetičtějšímu pojetí architektury.¹⁶⁶ Polohu lyričtější verze funkcionalismu lze na domě spatřit v užití některých romantizujících prvků, jako právě v užití šikmého, ze stavby vystupujícího arkýře zimních zahrad v prvním a druhém podlaží na západním průčelí. Dům tak dokládá vývoj architekta, který sice tvoří silně ovlivněn svým učitelem, ale již do značné míry samostatně. Architekt Groag v domě rodiny Briessových vytvořil syntézu těchto vlivů a svých tvůrčích schopností.

Sídlo sladovnické rodiny Briessů obsadilo za války gestapo. V šedesátých letech proběhla na domě znehodnocující přestavba, která narušila původní vzhled domu. Ve třetím, nejvyšším podlaží se zřídil dodatečně samostatný byt. Při těchto změnách se kruhové okno na západní fasádě domu nahradilo dvěma okny čtvercovými. Ostatní okna se orámovala šambránami a dům byl omítnut nevhodným bříazolitem. Kromě prostor suterénu a nejvyššího patra zůstal objekt v zásadních rysech zachován. Vila rodiny Briessových se stala kulturní památkou na základě rozhodnutí odboru kultury Okresního národního výboru v Olomouci ze dne 20. 12. 1973.¹⁶⁷

V rámci restitučního vyrovnání se dům po roce 1989 vrátil do vlastnictví původních majitelů. Dnes se jako majitelé vily uvádějí Peter Briess a Hana Raynerová.¹⁶⁸ Peter a Hana jsou děti objednavatele olomoucké vily Hanse Briesse, kterému se podařilo s rodinou uprchnout do Londýna, kde od té doby žili. Hans a Jacques Groag zůstali přáteli i po emigraci a později architekt pro rodinu Briessových znovu projektuje. Ve svém pokročilém věku navrhuje „*Summerbungalow*“ v jižní Anglii pro Hanse Briesse a jeho ženu.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Tomáš Černoušek, Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal, *Olomoucká architektura 1900-1950*, Olomouc 1981, s. 58.

¹⁶⁷ Evidenční list památky, rej. č. 30150/8-2270, NPÚ v Olomouci, poslední úprava listu v roce 2006.

¹⁶⁸ Ibidem.

¹⁶⁹ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 78.

3.3 Vila Rudolfa Seidlera

V momentě, kdy Groag dokončuje stavbu vily pro rodinu Briessových, dostává hned dvě další zakázky na stavbu rodinných domů. Olomoucký rodák se při stavbě Briessova domu jistě osvědčil a tak jej Briessovi doporučují dál svým přátelům. Mezi ně patří manželé Dubští a i manželé Seidlerovi. Právě pro ty Groag ve dvacátých letech navrhoval interiéry¹⁷⁰ a jelikož byli manželé s architektem spokojeni, rozhodli se s ním znovu spolupracovat. Ve třicátých letech tedy Jacques Groag začíná pracovat pro bohaté olomoucké rodiny.

Dům pro rodinu Dubských, který vznikl v těsném sousedství Seidlerovy vily, představuje nejpoetičtější polohu architekta. Konzervativní jednopatrový dům navrhl Groag z větší míry na přání stavebníka, významného podnikatele Rudolfa Dubského.¹⁷¹

Jako protiklad pak působila nově postavená vila¹⁷² pro obchodníka s uhlím a zástupce rakouské sklářské firmy Swarowski.¹⁷³ Manželé Seidlerovi se rozhodli pro moderní typ rodinného domu, který pak postavil stavitel Heinrich Czeschner v nově vznikající zahradní čtvrti, nedaleko centra Olomouce.¹⁷⁴

Architekt Groag zde vyprojektoval působivý samostatně stojící dům s plochou střechou [37, 38]. Tato stavba se již zkušenému architektovi tak vydařila, že bývá označována spolu s vilou v Ostravici za vrchol jeho tvorby. U obou vil je velmi dobře provedené začlenění stavby do okolního prostředí. Vila Otto Eislera v Ostravici po vrstevnici kopíruje svahový terén a vila manželů Seidlerových se díky víceúrovňovému systému teras funkčně otevírá do svažující se zahrady.

¹⁷⁰ Ibidem, s. 80.

¹⁷¹ Pavel Zatloukal, Dvě málo známé stavby Jacquesa Groaga v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský*, Brno 1986, č. 2, s. 194.

¹⁷² Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc

¹⁷³ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 130.

¹⁷⁴ Evidenční list památky, rej. č. 23274/8-3152, NPÚ v Olomouci, poslední úprava listu v roce 2006.

V Olomouci na ulici Václavkově tak vznikl na nepravidelném tvaru parcely rodinný dům téměř čtvercového půdorysu [39]. Jednopatrová vila pro manžele Seidlerovy má jednoduchý, hmotově členitý objem. Průčelí jsou členěna asymetricky, Groag zde opět využil různé tvary i členění oken, tak jak to odpovídá skladbě interiéru a jednotlivým místnostem. Hlavní vstup se nachází na nároží severozápadní strany domu [40, 41, 42]. Dům má dvě různé výškové úrovně a přímo se propojuje terasami se zahradou. Z obytného pokoje s knihovnou v přízemí lze vyjít na kamennou terasu nižší úrovně a odtud pak dál do volného prostoru zahrady. Groag zde vytvořil i další vchod na zahradu, a to z jídelního pokoje. K němu se zvenku připojuje další terasa vyšší úrovně s pergolou a se skleněnou stříškou, kterou rodina využívala při méně příznivém počasí. Okolní svažující se terén pak dobře korespondoval s různými úrovněmi teras.

Mírné výškové diferenciacie jsou architektem užity i v interiéru. Půdorys stavby určovala skladba vnitřního prostoru domu. Místnosti architekt uspořádal kolem centrálně umístěné chodby se schodištěm do horního patra. Pokoje kolem centrální chodby na sebe funkčně navazují. V tomto řešení vycházel Groag z učení Adolfa Loose a jeho prostorové koncepce *Raumplanu*, který zde rozvinul již svým způsobem. Jídlna se oproti obývacímu pokoji nacházela na mírně vyšší úrovni uvnitř domu a skrz široké posuvné okenní dveře se otevírala ven na vyšší terasu s pergolou.¹⁷⁵

Tyto rozdílné funkční plochy jídelny a obývacího pokoje se svými terasami vytvořily elegantní a vzdušné zahradní průčelí [43, 44]. Na zahradní průčelí architekt kladl velký důraz a lze zde spatřovat pokračování prostorových plánů vyvinutých během stavby Mollerovy vily ve Vídni od Adolfa Loose.¹⁷⁶ Právě na Mollerově vile ve Vídni jsou viditelné rozdíly mezi uličním a zahradním průčelím. Jacques Groag se na stavbě tohoto domu podílel již více než

¹⁷⁵ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 130.

¹⁷⁶ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 80.

jen ve stavebně technických detailech. Přísné a strohé uliční průčelí Mollerova domu ve Vídni pak Loos dále rozvinul u Müllerovy vily v Praze. Otevřenější zahradní průčelí Mollerova domu pak zase více odkazuje právě ke Groagově vile manželů Seidlerových v Olomouci.¹⁷⁷

K dosažení co největšího obytného prostoru v přízemí Seidlerovy vily umístil Groag otevřené schodiště do centrální haly. V horním patře se pak nachází ložnice majitelů domu a koupelny. Pokoje ložnic směřují do zahradní strany a je jim tak poskytnuto větší soukromí. Dům více výškových úrovní dovolil architektovi vytvořit terasy i v horním patře. Šlo o jednu spojenou velkou terasu, na kterou se vstupovalo skrze francouzská okna ložnic. Tuto terasu architekt vytvořil na střeše nižšího obytného prostoru, a to obývacího pokoje v přízemí.

Architekt zde, stejně jako u domu pro svého bratra, navrhl do značné míry interiéry domu. Opět použil oblíbený vestavěný nábytek, ale tentokrát neváhal a použil i nábytek starší, který začlenil do nově vzniklého obytného prostoru.¹⁷⁸ V interiéru přízemí Groag použil i roztahovací závěsy k rozdělení jednotlivých prostorů, které známe již z domu jeho bratra. Zajímavostí je, že Groag nechal svoji ženu Hilde Blumberger, tehdy již úspěšnou textilní návrhářku, aby navrhla design látek ručně tištěných závěsů.¹⁷⁹

V případě Seidlerova rodinného domu navrhl Groag i úpravy terénu v zahradě, tak aby docílil co nejcitlivějšího usazení vily do jejího okolí. Díky tomu, že měl architekt od manželů Seidlerových volnou ruku při práci, vytvořil zde Groag působivý *Gesamtkunstwerk*, harmonický celek vily se zahradou. Těmito tendencemi již naznačoval své směřování k organické architektuře, jejíž vrchol ve své tvorbě předvedl na vile pro Otto Eislera v Ostravici.

¹⁷⁷ Viz Max Risselada, *Raumplan versus Plan Libre*, Zlín 2012, s. 106-107.

¹⁷⁸ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 81.

¹⁷⁹ Ibidem.

Vila manželů Seidlerových nezapře architektovo vídeňské školení a velkou inspiraci v osobě Adolfa Loose, avšak svou lyričtější polohou se již vydávala jiným směrem. Vila v sobě skloubí jak architektovo poučení z *Raumplanu*, tak i inspirace z tradic anglického rodinného domu.¹⁸⁰

Vila v průběhu času neutrpěla žádné závažnější změny a je stále v dobrém stavu. Dne 29. 5. 1991 byl dům prohlášen za kulturní památku Ministerstvem kultury a zapsán do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky. V současné době jsou majiteli vily na ulici Václavkova manželé Pospíšilovi [45].

3.4 Málo známá práce Jacquesa Groaga v Olomouci

V polovině třicátých let se tedy architekt Groag ocitl na vrcholu své kariéry a v jeho tvorbě se již projevovaly romantizující prvky. V této době už patřil mezi uznávané tvůrce rodinných domů na území Olomouce. Mezi další práce olomouckého rodáka patří ale i méně známé realizace, jako například vila manželů Dubských nebo vila pro Franze Briesse (1907-1979), kterým se v literatuře nevěnovalo příliš pozornosti.¹⁸¹

Vila Rudolfa a Marty Dubských¹⁸² spadá již do závěrečné etapy Groagova působení v Olomouci. Šlo o menší stavbu pro jednu rodinu, která vznikla v roce 1935 a představovala nejlyrictější verzi architektovy dosavadní tvorby. Groag umístil jednopatrový dům s valbovou střechou do zadní části parcely. Tak jako u jiných svých staveb, rozehrál architekt i zde vnitřní prostor následovně: v přízemí zanechal společné obytné prostory s jídelnou, které se otevíraly na terasu a skrze francouzská okna pak dále pokračovaly do zahrady. Soukromější

¹⁸⁰ Evidenční list památky, rej. č. 23274/8-3152, NPÚ v Olomouci, poslední úprava listu v roce 2006.

¹⁸¹ Michael Viktorčík, Wilhelm a Ignatz Briessovi – osudy významných moravských podnikatelů na pozadí vývoje sladovnického průmyslu, in: Jiří Brňovják, Aleš Zářický, *Šlechtic podnikatelem, podnikatel šlechticem*, Ostrava 2008, s. 317.

¹⁸² Adolfa Kašpara 10, Olomouc

pokoje, jako ložnice a koupelny, umístil do horního patra. Avšak prostor uvnitř domu řešil tradičněji, již ne v tendencích *Raumlanu*. Tradičnější pojetí stavby spočívalo i v užití valbové střechy a v rozčlenění symetrického hlavního průčelí.¹⁸³

Vila manželů Dubských tvoří výrazný kontrast s blízkou vilou manželů Seidlerových. A právě Seidlerovi seznámili Rudolfa Dubského s architektem Groagem.¹⁸⁴ Na příkladu této stavby lze pochopit pružného architekta, který se svojí charakteristickou tvorbou ustoupí požadavkům zákazníka. Do návrhu na vilu totiž Groagovi zasáhl právě stavebník Rudolf Dubský. Dochované prameny Rudolfa Dubského popisují jako člověka nesmělého a také skromného, který chtěl mít svoji vilu umístěnou v zadní části pozemku a ne příliš velikou. Groag se k úkolu postavil čelem a drobnější vilu umístil podle požadavků klienta, tak aby získala na přitažlivosti. Vila manželů Dubských „*je příkladem díla, korespondujícího s vlnou nového romantismu, emocionality, rehabilitace tradičních jistot. Souvisí tak s dosud u nás po této stránce nepřilíš zhodnoceným vývojem nejen architektury, výtvarných umění, ale i duchovního klimatu těsně předválečných let.*“¹⁸⁵

Dalším málo známým domem bezprostředně sousedícím s vilou Dubských je dům Franze Briesse, bratrance Hanse Briesse, pro kterého již Groag také projektoval. Franz Briess s manželkou Alicí si nechali postavit pohodlnou vilu na ulici Wellnerově. „*Loosovsky purizující*“¹⁸⁶ vila byla i zde určitým kompromisním řešením mezi architektem a stavebníkem. Architekt Groag musel několikrát Franzi Briessovi ve svém návrhu ustoupit, a přestože tu lze najít určitou podobnost s vilou Seidlerových, nemohl se jí tento projekt kvalitou vyrovnat.¹⁸⁷

¹⁸³ Pavel Zatloukal, Dvě málo známé stavby Jacquesa Groaga v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský*, Brno 1986, č. 2, s. 194.

¹⁸⁴ Ibidem, s. 195.

¹⁸⁵ Ibidem.

¹⁸⁶ Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 131.

¹⁸⁷ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 86.

V roce 1937, krátce před svým odchodem do Anglie, stihl architekt vytvořit interiér manželů Weissových, rodinných příbuzných. Rodina Weissova bydlela v prvním patře nájemní vily Františka a Ludmily Kousalíkových,¹⁸⁸ kterou postavil architekt Lubomír Šlapeta.¹⁸⁹ S tímto architektem se po dokončení stavby, při návštěvě bytu Weissových, Groag také seznámí.¹⁹⁰

Kvůli přiosťující se politické situaci se následující rok architekt Groag se svojí ženou stěhují na krátkou dobu do Prahy. Groag zde staví vilu pro továrníka Gustava Šebora,¹⁹¹ jejíž řešení pojal volněji a opět lyričtěji než své funkcionalistické stavby z počátku třicátých let. V ulici Na Hřebenkách tak vznikla poslední vila Jacquesa Groaga před jeho odchodem do emigrace.

Své vrcholné dílo vytvořil Jacques Groag v druhé polovině třicátých let v Ostravici na Ostravsku. Pro pražského chemika Otto Eislera zde vyprojektoval vilu [46-50],¹⁹² na které dokonale uplatnil svůj architektonický um. Přízemní dům, který ve svém volném tvaru kopíruje vrstevnici, výborně využívá svého okolního pozemku. Pozemek jihozápadního svahu Lysé hory tak architekt organicky propojil s prostorem domu. Eislerova vila se v zahradní části plně otevírá do krajiny a nabízí tak široké výhledy. Jacques Groag se touto svou realizací definitivně zapsal mezi významné evropské architekty meziválečného období.¹⁹³

¹⁸⁸ 1936, Na Vozovce 33, Olomouc

¹⁸⁹ Viz: Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007, s. 135.

¹⁹⁰ Viz: <http://www.dumazahrada.cz/casopis/clanky/20812-vila-otto-eislera/#.V13HvLuLTIU>, vyhledáno 6. 3. 2016.

¹⁹¹ Arno Pařík, Architekt Jacques Groag a jeho pražská vila, *Roš Chodeš*, roč. 70, č. 9, Praha 2008, s. 16-17.

¹⁹² 1935-1936, Ostravice, 465

¹⁹³ Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008, s. 122-124.

4. Učitel Adolf Loos a jeho žák

V roce 1870 se v Brně narodil jeden z nejvýznamnějších evropských architektů 20. století. Adolf Loos studoval v Liberci i na vídeňské technice, avšak žádné studium nedokončil. Posléze odjel na zkušenou do Ameriky, kde měl možnost se seznámit se stylem architekta Louise Sullivana (1856-1924), největší osobnosti chicagské školy. V polovině devadesátých let se usadí ve Vídni, kde pracuje u architekta Karla Mayderera (1856-1935),¹⁹⁴ a o rok později začíná pracovat samostatně ve své projekční kanceláři.¹⁹⁵

Důležitý byl pro něj rok 1908¹⁹⁶, kdy sepsal svou nejvýznamnější stať „Ornament a zločin“, kde mimo jiné píše: *„Dospěl jsem k následujícímu poznání a daroval je světu: Evoluce kultury je totéž co odstranění ornamentu z předmětu denní potřeby. Myslel jsem, že tím světu přinesu novou radost, ten mi však za to nepoděkoval. Lidé byli smutní a věšeli hlavu. Tížilo je poznání, že nelze vytvořit žádný nový ornament.“*¹⁹⁷

Ve stejném roce dokončuje American Bar (Kärntner Bar)¹⁹⁸ ve Vídni, kde předvedl dokonalou kombinaci luxusních materiálů s jednoduchými detaily. O pár let později, v roce 1911 Loos pobouřil své spoluobčany ve Vídni stavbou domu na Michalském náměstí. Obchodní dům krejčovské firmy Goldman & Salatsch vzbuzoval odpor Vídeňáků svojí architektonickou strohostí, bezdekorativností forem a v neposlední řadě i svojí polohou hned naproti Hofburgu, tehdejšímu sídlem císaře Františka Josefa.

„Ale výtka, že já, právě já jsem se provinil zločinem na tomto obraze starého města, se mě dotýká tvrději, než by si mnohý člověk myslel. Dům jsem přece navrhl tak, aby se co

¹⁹⁴ Karl Mayreder byl vídeňský architekt a pedagog. Studoval na technice ve Vídni u Heinricha Ferstela a navrhl i několik staveb v českých zemích. Viz: <http://www.architektenlexikon.at/de/395.htm>

¹⁹⁵ Viz: <http://www.architektenlexikon.at/de/362.htm>, vyhledáno dne 2. 4. 2016.

¹⁹⁶ Rok je 1908 je poněkud sporný, prof. Rostislav Švácha mne upozornil na to, že Adolf Loos svou stať napsal pravděpodobně až v roce 1910.

¹⁹⁷ Adolf Loos, Ornament a zločin 1908, *Navzdory: Ornament je zločin 1900-1930*, Praha 2015, s. 73.

¹⁹⁸ Kärntner Strasse 10, Vídeň

*možná nejvíce přizpůsobil svému okolí. (...) Stál jsem proto před úkolem, přísně oddělit obchodní dům a obytný dům.*¹⁹⁹

V Praze Loos vystoupil poprvé v roce 1911 se svojí přednáškou *Ornament a zločin*, která se konala v Polytechnickém spolku německé techniky. V té době zde vrcholil styl českého kubismu a tak se bohužel český odborný tisk Loosově výstupu příliš nevěnoval.²⁰⁰

V této době Jacques Groag stále studuje na vídeňské technice a účastní se rušného společenského života mladých intelektuálů ve Vídni. S přítelem Engelmannem a s jinými uměleckými přáteli vedou vášnivé diskuze v Café Pucher nebo v Café Museum.²⁰¹ V tomto vídeňském kroužku se Groag nechává inspirovat novými názory na moderní architekturu, která směřovala k překonání estetismu přelomu století. Nedlouho po dostavbě domu na Michalském náměstí otevírá Adolf Loos svou soukromou školu, jejíchž přednášek se budou účastnit i mladí architekti Groag a Engelmann.

4.1 Soukromá škola Adolfa Loose

Když profesor architektury Otto Wagner (1841-1918) dosáhl věku 70 let, vídeňská akademie mu poskytla k výuce ještě jeden čestný rok. V roce 1912 absolvovali na akademii poslední Wagnerovi žáci a významný architekt poté odešel do důchodu. Tehdejší student Wagnerovy školy Rudolf Schindler (1887-1953) spolu s dalšími studenty mu navrhli, aby vyhledal Adolfa Loose a vyzval jej ke kandidatuře. Wagner však podnět svých vlastních žáků nenásledoval a kolegium vídeňské akademie poté vybralo jako Wagnerova nástupce na post profesora architektury jeho nejoblíbenějšího žáka Jože Plečnika (1872-1957).

¹⁹⁹ Adolf Loos, *Ornament je zločin* 1908, *Navzdory: Ornament je zločin 1900-1930*, Praha 2015, s. 102.

²⁰⁰ Vladimír Šlapeta, *Adolf Loos a česká architektura*, *Vlastivědný věstník moravský*, 2001, 53, č. 4, s. 429.

²⁰¹ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 16.

Z nacionalistických důvodů nebyl Plečnik přijat na post profesora, ale stal se jím nakonec rodák z Krnova Leopold Bauer (1872-1938).²⁰²

Několik žáků Wagnerovy školy vyhledalo Adolfa Loose s návrhem, aby kandidoval, ale ten odmítl s přesvědčením, že by to byl pokus zbytečný. Avšak důvěra vídeňské umělecké mládeže mu dodala sílu, aby otevřel svoji vlastní školu. Tak v roce 1912 vzniká soukromá škola Adolfa Loose, jednoho z nejprogresivnějších evropských architektů 20. století.

V červenci toho roku se na kulturní stránce *Pester Lloyd*²⁰³ objevila první zpráva o otevření Loosovy stavitelské školy. V německy psaných novinách se uvádělo, že Loosova škola nemá sloužit k zisku a že architekt chce provést prostřednictvím svých žáků „renesanci“ vídeňského stavebního umění. Výukové metody budou spočívat převážně v praktické činnosti a výukou na studijních cestách. Noviny spatřovaly v jeho soukromé škole naději, že snad pronikne do zdí vídeňské stavební kultury. Následně v září vyšla další zmínka o otevření soukromé školy Adolfa Loose v příloze vídeňského časopisu *Der Architekt*.²⁰⁴

O rok později, v říjnovém vydání vídeňského časopisu *Der Architekt*, vyšel Loosův článek s titulem *Moje stavitelská škola*.²⁰⁵ V článku se Loos zmiňoval, že jeho přednášky navštěvovala široká veřejnost i zahraniční hosté a stejně tak mezi jeho studenty patřili i řádní žáci vídeňské techniky a akademie. „*Moji žáci se dělí na řádné a mimořádné posluchače. Řádní posluchači pracují v mé stavební kanceláři, mimořádní mohou poslouchat mé přednášky. Je pro mě velkým zadostiučiněním, že studenti obou našich státních stavitelských škol, Technické vysoké školy a Akademie, tvořili značnou část posluchačů. (...) Jeden učitel*

²⁰² Ibidem.

²⁰³ Ibidem.

²⁰⁴ *Der Architekt*, 1912, roč. 18, příloha, s. 40.

²⁰⁵ Adolf Loos, *Meine Bauschule*, *Der Architekt*, 1913, roč. 19, s. 70-71.

naší vysoké školy zakázal svým žákům navštěvovat během školního roku mé přednášky. Dlužím mu za to dík. Charakterní posluchači zůstali a ostatních mě zbavil.“²⁰⁶

Přednášky se konaly v prostorách Schwarzwaldské školy²⁰⁷ a nedlouho po otevření se zájem o Loosovy přednášky zvětšoval. Později musel Loos přednášet pro posluchače, kteří seděli ve dvou místnostech propojených dvoukřídlými dveřmi. Do každé z těchto místností se vešlo kolem čtyřiceti posluchačů.²⁰⁸

Učební cyklus Loosovy stavební školy se dělil na tři roční kurzy, první z nich se otevřel v říjnu roku 1912. Přednášek i studijních cest se účastnily i ženy a školné Loos stanovil na 25 korun za semestr. Třikrát týdně, v rozsahu jedné hodiny týdně, se vyučovaly tři předměty, a to dějiny umění, teorie vnitřní výstavby a nauka o materiálech. Nelze dohledat, kolik studentů se doopravdy do Loosovy školy zapsalo. Loos uvádí, že řádné studenty měl v prvním ročníku tři. Wilhelm Ebert (1867-?), Paul Engelmann (1891-1965) Helmut Wagner (1889-1968) úspěšně zvládli přijímací zkoušky, které jim Loos přichystal.²⁰⁹ Výsledky přijímacích zkoušek těchto tří studentů nechal Loos otisknout v časopise *Der Architekt*.²¹⁰ Šlo o návrhy vil s využitím sloupových řádů [51, 52, 53].

Oficiální seznam studentů Loosovy soukromé školy se nedochoval. V literatuře jsou ale s jistotou mezi jeho žáky jmenováni architekti Karel Lhota (1894-1947), Heinrich Kulka(1900-1971),²¹¹ Zlatko Neumann (1900-1969), Otto Bauer (1892-1970), Richard Neutra (1892-1970), Jehuda Kurt Unger (1907-1989), Ernst Freud (1892-1970), Giuseppe de Finetti (1892-1952), Otto Breuer (1897-1938), Wilhelm Ebert (1867-?), Helmut Wagner-Freynsheim

²⁰⁶ Adolf Loos, *Meine Bauschule*, *Der Architekt*, 1913, roč. 19, s. 71.

²⁰⁷ Dívčí lyceum Eugenie Schwarzwaldové, Kohlmarkt, Wallnerstrasse 2, Vídeň

²⁰⁸ Adolf Loos, *Meine Bauschule*, *Der Architekt*, 1913, roč. 19, s. 71.

²⁰⁹ *Ibidem*.

²¹⁰ *Ibidem*, s. 146-148.

²¹¹ Heinrich Kulka vydal první monografii o Loosovi, *Adolf Loos: Das Werk des Architekten*, Wien 1931.

(1889-1968), stejně jako Paul Engelmann a Jacques Groag a mnozí další. S některými z nich Loos později spolupracoval.²¹²

V prvním školním roce 1912/1913 se studentům přednášelo v rámci předmětu dějiny umění o umění starověku. V předmětu o vnitřním vybavení se rozebírala kultura bydlení, topení a větrání, ústřední topení, hygiena, instalace, rozdělení domu na nájemní a vlastní byty. Posluchači se dozvěděli užitečné informace o výbavě hal, předsíní, jídelen, ložnic, kuchyní a koupelen. Učitel také žákům rozdával úkoly ke zpracování, v tomto případě jak zařídit byt. Následovaly také exkurze do již vybavených a zařízených bytů a vil. Předmět nauka o materiálech informoval studenty prvního ročníku obecně o geologii a mineralogii. Loos podával výklad o okrasných a luxusních kamenech, které tak často používal ve svých interiérech, a poučil studenty i o umělých materiálech. Na období dubna a května prvního ročníku se plánovala studijní cesta, která měla studentům rozšířit znalosti. Trasa exkurze začínala plavbou na parníku z Vídně do Budapešti, následně do Bělehradu, Ruščuku, Bukurešti a dál do Konstance. Odtud cesta pokračovala s různými zastávkami až do Athén, Palerma a zase zpět na sever přes Neapol, Veronu a jiná města do Vídně. Loos umožňoval účast všech studentů, ne pouze nadaných, tak jak tomu bylo v případě běžných cestovních stipendií.²¹³

Výuku dalšího školního roku chtěl Loos lehce pozměnit a rozšířit. Přál si, aby se začala vyučovat stavební mechanika i stavební konstrukce. Do učebního plánu se měly přidat přednášky, které by důkladně rozebíraly jednu konkrétní stavbu, která vznikla v době, na kterou navázali. „*V příštím roce má tuto řadu zahajovat hlavní dílo Hohenberga von Hetzendorf, Pallaviciniovský palác na Josefově náměstí.*“²¹⁴

²¹² Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982, s. 239.

²¹³ *Ibidem*, s. 169.

²¹⁴ Adolf Loos, *Meine Bauschule, Der Architekt*, 1913, roč. 19, s. 71.

V následujícím školním roce 1913/1914 se vyučovalo o umění středověku a umění orientálních národů. Předmět o vnitřním vybavení tento rok rozebíral interiéry hotelu, kavárny, baru, restaurace, lázeňského domu, rozhledny, banky, směnárny a obchodního domu. Materiály, které letos studovali žáci Loosovi školy, byly například cihly, keramika, porcelán a sklo. Stejně jako rok předešlý, tak i v tomto roce naplánoval učitel pro své žáky zajímavou studijní cestu. Na jaře roku 1914 jel Loos se svými studenty na okružní cestu po Itálii. Navštívili spolu místa jako Benátky, Padova, Bologna, Florencie, ale i věčný Řím nebo Orvieto.²¹⁵

V posledním školním roce před válkou, 1914/1915, se vyučovaly dějiny novověku. Předmět o vnitřním vybavení studenty vzdělával k správnému a modernímu vybavení kostelů, škol, divadel, nemocnic, koupališť a také i cirkusu. Studenti se v předmětu o materiálech dozvěděli cenné informace o užitkovém i ušlechtilém dřevě, o textilu i kožešinách. Na jaře roku 1915 se měla uskutečnit další studijní cesta, tentokrát do měst na sever od Vídně. Loos plánoval se svými studenty navštívit Frankfurt, Kolín nad Rýnem, Brusel, Paříž, Štrasburk nebo třeba Londýn. Bohužel tato studijní cesta se již neuskutečnila a Loosovu školu přerušila válka.²¹⁶

Metoda výuky Adolfa Loose spočívala v tom, že si studenti své práce porovnávali navzájem a mohli se tak učit jeden od druhého. V rámci jednoho projektu probíral všechny technické i architektonické detaily. Učil své žáky, aby vytvářeli projekty staveb zevnitř ven, podlahy a stropy měly být na první místě a až poté se řešila fasáda. Tímto způsobem chtěl Loos docílit, aby studenti přemýšleli ve třech dimenzích, *v kubusu*. „*Málokterí architekti to dnes umí. Zdá se, že výuka architektů končí v ploše.*“²¹⁷

²¹⁵ Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982, s. 170.

²¹⁶ Ibidem.

²¹⁷ Ibidem, s. 186.

Základem Loosova přístupu je projektování domu od vnitřního prostoru k exteriéru domu tak, aby forma následovala funkci. V architektuře prosazoval přísnou bezozdobnost a dokonale funkční řešení dispozice. Přesto se ale měl dům vytvořit tak, aby „žil“, aby život v něm byl zřetelný a nešlo pouze o skořápku na bydlení, ale o živý organismus. Prostor spojoval život obyvatel uvnitř domu se životem, který probíhal za jeho zdmi, a přitom se jednotlivé místnosti důsledně propojovaly, i když každá existovala zvlášť. Tak chtěl Loos učít mladé moderní architekty svůj koncept rafinovaného prostorového plánu.

Po válce, na podzim roku 1919, Adolf Loos svoji stavitelskou školu znovuotevřel. V této poválečné době vyprojektoval Adolf Loos se svým žákem Engelmannelm projekt vily Konstandt v Olomouci (viz obr. č. 15). Šlo o pětipodlažní vilu se čtrnácti různými výškovými úrovněmi.²¹⁸

Pouze několik jmen Loosových žáků z této doby je doloženo. Otto Breuer, který později navazoval na architektonický styl Le Corbusiera, nastoupil do Loosovy školy roku 1919. Stejně tak Heinrich Kulka, který v letech 1920 až 1923 pracoval jako kreslič a asistent v Loosově ateliéru. Chorvatský architekt Zlatko Neumann, který studoval na vídeňské technice, hodiny velkého architekta také navštěvoval.²¹⁹

V roce 1926 Neumann vystřídal Kulku na jeho pozici Loosova asistenta. Na jeho projektu „malého domu“, otištěného v časopise *Der Sturm* v roce 1927,²²⁰ lze spatřit inspiraci Loosovou architekturou [54, 55]. Neumann vytvořil dům kubusového tvaru s ustupujícími hmotami jednotlivých vyšších podlaží, s důmyslným systémem schodišť a různých výšek jednotlivých pokojů. Kulka i Neumann postavili několik domů s využitím *Raumplanu* svého

²¹⁸ Vladimír Šlapeta, Paul Engelmannel a Jacques Groag, olomoučtí žáci Adolfa Loose, *Památky a příroda*, Praha 1978, s. 89.

²¹⁹ *Ibidem*, s. 239.

²²⁰ *Der Sturm*, roč. 18, č. 1-2, April 1927, s. 1-2.

učitele ve třicátých letech, poté kvůli zhoršující se politické situaci museli z Rakouska odejít.²²¹

V roce 1920 kvůli své velké pracovní vytíženosti musel Loos trávit hodně času v Paříži. Přemýšlel dokonce o tom, že se do tohoto města přestěhuje a stejně tak chtěl do Paříže přesunout i svou soukromou školu. Burkhardt Rukschcio uvádí, že měl Loos požádat Louise Sullivana, zda by se k němu nechtěl připojit a dokonce zda by nechtěl stát v čele jeho školy v Paříži.²²²

Koncem října roku 1920 se Loos se svojí tehdejší manželkou, tanečnicí Elsie, vrátili z Paříže do Vídně. Loos chtěl od listopadu přednášet ve své škole a Elsie měla nastoupit hostování v Praze. K blízkému kruhu Loosových žáků v této době patřil i Robert Hlawatsch²²³, který pracoval v Loosově kanceláři mezi léty 1920 až 1923 a později odešel do Hamburku, a Leopold Fischer (1901-1975), který později pracoval v Dessau.²²⁴

Z této doby pochází i snímek, zobrazující Adolfa Loose se svými žáky školního roku 1920/1921 na střešní terase Schwarzwaldského lycea [56]. Fotografie zachycuje učitele s 24 mladými muži, mezi nimiž lze rozpoznat Paula Engelmanna i Jacquesa Groaga. Jde o jeden z mála přímých důkazů o tom, že Jacques Groag opravdu studoval v Loosově soukromé škole. Právě v době, kdy je pořízena zmíněná fotografie, pracoval již Groag v kanceláři Adolfa Loose, který mu později svěčuje stavebně technické vedení některých svých projektů, konkrétně Mollerovy vily ve Vídni.²²⁵

²²¹ Max Risselada, *Raumplan versus Plan Libre*, Zlín 2012, s. 116.

²²² Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982, s. 247.

²²³ Data narození a úmrtí Roberta Hlawatsche nejsou známa.

²²⁴ Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982, s. 251.

²²⁵ *Ibidem*.

Vladimír Šlapeta se zmiňuje, že Groag působil v Loosově škole od počátku dvacátých let.²²⁶ Dle Ursuly Prokopové však můžeme Groaga řadit ke studentům, kteří navštěvovali Loosovy přednášky již před válkou. Tento argument vychází z faktu, že blízký Groagův přítel Engelmann, v jehož kruhu se Groag nejčastěji pohyboval, byl jedním z prvních žáků Loosovy školy.²²⁷

Je známo, že Loos spolupracoval na svých stavbách jen se svými nejlepšími studenty. V případě Mollerovy vily ve Vídni dokonce Groagovi poskytl větší volnost, než měl architekt například při spolupráci na domu pro Wittgensteinovu sestru s Engelmannem a Wittgensteinem. To dokazuje, že učitel věděl o znalostech a dovednostech svého žáka a cenil si jich.

O konci soukromé školy Adolfa Loose nelze dohledat žádné informace. Na konci dvacátých let Loos pracuje v Praze, kde vytvoří jednu ze svých nejlepších realizací. V Müllerově vile v pražských Střešovicích dotáhl Loos svoji ideu *Raumplanu* k dokonalosti. Později pracuje také v Plzni a umírá v roce 1933 v sanatoriu u Vídni.

4.2 Werkbundsiedlung ve Vídni

Po skončení první světové války byl problém sociálního bydlení aktuálnější než kdy dříve. Tehdejší poválečnou krizi doprovázela silná krize bytová. Pod myšlenkou nového sídlištního hnutí vznikaly výstavy soudobého moderního sociálního bydlení. Vzorové domy splňovaly požadavky na hospodárnost, funkční řešení s využitím malého prostoru, byly

²²⁶ Vladimír Šlapeta, Adolf Loos a česká architektura, *Vlastivědný věstník moravský*, 2001, 53, č. 4, s. 429.

²²⁷ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 16.

cenově přijatelné a prezentovaly aktuální architektonické trendy. Výstavbu těchto sídlišť v Německu a Rakousku organizoval především Werkbund.²²⁸

Největší ohlas měla pravděpodobně výstava bydlení *Die Wohnung* v kolonii Weissenhof ve Stuttgartu pod vedením architekta Miese van der Rohe. V roce 1928 se již do dokončených domů mohli nastěhovat nájemníci. Na těchto domech pracovali nejlepší evropští moderní architekti. Například Le Corbusier (1887-1965), Adolf Rading (1888-1957), Walter Gropius (1883-1969), Bruno Taut (1880-1938), Peter Behrens (1868-1940) ale i Josef Frank (1885-1940) a další. Na výstavě se měl svým návrhem podílet i Adolf Loos, kterého však kvůli jeho problematickému chování nakonec z výstavy vyřadili.²²⁹

V roce 1932 probíhala další výstava bytové kultury s názvem *Werkbundsiedlung Wien 1932* pod taktovkou hlavního architekta Josefa Franka. Ve 13. vídeňském obvodu vyrostlo tehdy sídliště s celkem 70 domy, určených vždy pro jednu rodinu. Vznikalo v letech 1929-32 a svými návrhy se na něm podílelo 31 architektů z celého světa. Josefu Frankovi se pro tuto výstavu podařilo získat architekty, jako byli Josef Hoffmann (1870-1956), Clemens Holzmeister (1886-1983), Hugo Häring (1882-1958), Gerrit Rietveld (1888-1964), Heinrich Kulka (1900-1971), Oskar Strnad (1879-1935) ale i Adolf Loos a jeho žák Jacques Groag.²³⁰

V této době měl Groag již svoji soukromou architektonickou kancelář a byl vyhledávaným interiérovým návrhářem. Architekt měl za sebou také významné spolupráce s přítelem Paulem Engelmanem a Ludwigem Wittgensteinem a také spolupráci s Adolfem Loosem. Právě známost s tímto velikánem vídeňské moderny mu pravděpodobně zajistila místo na výstavě bytové kultury v roce 1932 ve Vídni. Groag se také pohyboval

²²⁸ Viz: <http://www.werkbundsiedlung-wien.at/en/>, vyhledáno 2. 4. 2016.

²²⁹ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 59.

²³⁰ Viz: <http://www.werkbundsiedlung-wien.at/en/>, vyhledáno 3. 4. 2016.

v uměleckých kruzích stejných jako Oskar Strnad a Josef Frank, se kterými se znal již z dob svých studií na vídeňské technice.²³¹

Jacques Groag vyprojektoval dvojdům č. 45 a č. 46 na ulici Woinovichgasse [57, 58].²³² Dva třípatrové domy se prodaly ještě před otevřením výstavy. Šlo o jeho první samostatnou realizaci ve vídeňském prostředí. Groagova stavba dvojdому je charakteristická užitím různých typů oken, rytmizací fasády a ustupující hmotou horního patra. Tyto prvky později Groag používá i na domě pro svého bratra nebo domě pro rodinu Briessových v Olomouci. V typickém tvaru kubusu zde architekt rozpracoval projekt úsporného domu, když do přízemí umístil společné prostory, do patra vyššího soukromé místnosti s koupelnou a do nejvyššího vložil ateliér s terasou. Oba domy se od sebe navzájem odlišují v řešení hlavního vchodu, avšak jsou si podobné ve vnitřním uspořádání pater, kde architekt využil různých výšek i šířek jednotlivých pokojů. Nejširší obývací pokoj v přízemí, propojený dveřmi s malou zahradou, měl také největší výšku a s chodbou jej spojovalo nízké schodiště.²³³

Groag v prostoru domu na vídeňském sídlišti uplatňuje různé výšky a šířky pokojů dle jejich funkce a navazuje tak na koncepční řešení prostoru Loosova *Raumplanu*. V rámci vybavení interiéru měl architekt již bohaté zkušenosti. Použil převážně pohyblivého nábytku, který rozestavěl většinou proti zdem domu tak, aby vytvořil co nejlepší cirkulaci vzduchu. Stejně tak využil závěsů, kterými je možné pokoje v horním patře rozdělit nebo spojit. Prvek roztahovacích závěsů později znovu používá například v domě pro svého bratra Emanuela v Olomouci.²³⁴

²³¹ Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 62.

²³² Woinovichgasse 5,7, Vídeň

²³³ Viz: <http://www.werkbundsiedlung-wien.at/de/haeuser/haus-45-und-46/>, vyhledáno 18. 3. 2016.

²³⁴ Ibidem.

Adolf Loos své dva dvojdomy č. 49, 50, 51 a 52 postavil o kousek dál, na stejné ulici jako jeho žák [59, 60].²³⁵ Na projektu spolupracoval se svým tehdejší asistentem Heinrichem Kulkou. Dle něj se Loosův podíl na těchto domech omezil pouze na několik telefonních pokynů. Loos Kulku úkoloval, aby vyprojektoval dům *galerijního typu* s různými výškovými úrovněmi pokojů, které budou propojeny nízkými schodišti.²³⁶

Jak je pro Loose typické, vytvořil zde uzavřenější typ uličního průčelí s malými okny, zatímco zahradní strana se svojí „skoro prosklenou zdí“ a terasou otevírala do svého okolí. Jak Loos tvrdil: „*Vzdělaný člověk se nedívá z okna. Jeho okno je z matného skla. Je tam jen proto, aby do místnosti proniklo světlo, nikoliv proto, aby jí prošel pohled.*“²³⁷ Proto Loos tvoří malá okna na uliční fasádě, zatímco okna v soukromější části domu, tedy zahradní, používá velká.

Heinrich Kulka zde pod Loosovým vedením vytvořil centrální pokoj v přízemí se strmým schodištěm, které vede do mezipatra. Zde se nachází malý pokoj na severní straně domu a galerie se sedacím koutem, která vede prostorem podél zdi. Nejvyšší patro je přístupné z centrální chodby, má tři malé ložnicové pokoje s koupelnou a dva z nich jsou spojeny balkónem v zahradní části domu. Tyto ložnicové pokoje mají také nejnižší výškovou úroveň.²³⁸ Loos je toho názoru, že místnosti ložnic by neměly být v žádném případě velké. „*Když myslím na místnosti, musím především uvést, že spaní a bydlení je nutné od sebe oddělit. (...) Spaní máme považovat za podružnou záležitost a pokud možno pro ně vyhradit nejmenší a nejnižší místnosti. Ložnice nesmí nikdy lidi svádět k tomu, aby v ní bydleli.*“

²³⁵ Woinovichgasse 13,15,17,19, Vídeň

²³⁶ Viz: <http://www.werkbundsiedlung-wien.at/en/houses/houses-nos-49-50-51-and-52/>, vyhledáno 18. 3. 2016.

²³⁷ Beatriz Colominová, Stěna s otvory: Domáci voyeurismus, in: Max Risselada, *Raumplan versus Plan Libre*, Zlín 2012, s. 32.

²³⁸ Viz: <http://www.werkbundsiedlung-wien.at/en/houses/houses-nos-49-50-51-and-52/>, vyhledáno 18. 3. 2016.

*V ložnici se svlékám, lehám do postele, spím, opět vstávám a oblékám se. Tím je ložnice vyřízená a během dne už bych do ní neměl vstoupit.*²³⁹

Adolf Loos, který svůj prostorový plán dotáhl k dokonalosti především v projektech větších vil, jej zde předvedl v novém pojetí. Loos zdůrazňoval, že různé domácí funkce vyžadují pokoje různých výšek. Vytvářel obytné prostory tak, aby jejich prostorová účinnost byla co největší. V tomto konceptu prostorového plánu jej následoval jeho žák Jacques Groag, i když ne zcela důsledně. Groag využíval prvků různých výšek pokojů ne pro jejich funkce, ale především kvůli vizuálnímu účinku. Místnosti různých výšek, oddělených několika schody, působily vždy rafinovanějším dojmem než místnosti stejných úrovní [61, 62].

Oba architekti zde ale dokázali na velmi malém prostoru vytvořit plnohodnotné domy s příslušenstvím. Vytěžili z domu situovaného na velmi malém půdorysu skoro až dvojnásobnou plochu interiéru.²⁴⁰

Učitel Adolf Loos měl zvláštní vztah ke svým studentům. Většina z jeho asistentů a spolupracovníků byla nejdříve jeho studenty. Loos nikdy svoji teorii *Raumplanu* teoreticky nerozpracoval do většího textu. Až jeho studenti Heinrich Kulka a Zlatko Neumann ve své tvorbě odkazují na prostorový plán jejich učitele. Posléze se pokusili dát mu i teoretický základ. Oba dva architekti tak vytvořili prototypy domů, kde charakterizovali dokonalý *Raumplan*. Heinrich Kulka vytvořil „*dům Kostka*“ a Zlatko Neumann vytvořil „*Das Kleinhaus*“.²⁴¹

²³⁹ Adolf Loos, Moderní sídliště. Přednáška 1926, in: *Navzdory: Ornament je zločin 1900-1930*, Praha 2015, s. 178.

²⁴⁰ Viz: <http://www.werkbundsiedlung-wien.at/en/houses/houses-nos-49-50-51-and-52/>, vyhledáno 18. 3. 2016.

²⁴¹ Max Risselada, *Raumplan versus Plan Libre*, Zlín 2012, s. 115.

5. Příběh o nábytku a jednom architektovi

Kvůli nepříznivé situaci na evropském kontinentu žil Jacques Groag se svojí manželkou od roku 1939 v Londýně. I přes počáteční jazykové problémy se manželský pár rychle začlenil do londýnské společnosti a seznamoval se s ostatními umělci tehdejšího anglického velkoměsta. V Londýně se Groag prosadil především jako návrhář nábytku a interiérů. Ve volných chvílích se znovu věnoval svému oblíbenému malování.²⁴²

Brzy po příchodu do Londýna se architekt přidal k týmu pod vedením designéra Gordona Russella (1892-1980), který navrhoval užitkový nábytek. Groag s Russellem se stali blízkými přáteli a později spolu napsali a vydali dětskou knihu *The Story of Furniture*.²⁴³

Groag s Russellem chtěli pomocí této dětské knihy vychovávat již malé děti k tomu, aby se zajímaly o estetickou kvalitu věcí kolem nich. Je zde popsán příběh o tom, jak vzniká nábytek a také jak vzniká „dobrý“ nábytek. V knize dětem ukazovali, že to, co je vyráběné průmyslově, nemusí být nutně ošklivé. Upozorňovali malé čtenáře, že není důležitá cena věcí, ale to zda produkty přinášejí estetickou hodnotu do jejich života. Krása věcí je základním předpokladem pro vyšší životní standard. Zmiňovali, že stav věcí nynějších není uspokojivý, že řada průmyslově vyráběného nábytku je vyrobena s primárním zájmem o zisk a nikoliv se zájmem o výrobu kvalitního předmětu. Groag s Russellem tak vyjadřovali zklamání, protože neexistoval a neexistuje důvod, proč by neměl být průmyslově vyráběný nábytek krásný. Autoři si uvědomovali, že důraz na estetickou kvalitu věcí musí být veden poptávkou. Pokud ale budou lidé stále chtít nábytek především levný, ale už ne kvalitně vyrobený, tak se věci nezmění. Autoři se ve své knize snažili dětem vysvětlit, že je nutné si uvědomit estetickou hodnotu předmětů a nábytku především [63, 64].

²⁴² Viz Ursula Prokop (pozn. 12), s. 105.

²⁴³ Jacques Groag, Gordon Russell, *The Story of Furniture*, 1950, Archive of Art and Design, Victoria and Albert Museum, London, ref.no. AAD/1994/2/3.

Oba dobře věděli, že nejdůležitější je s výchovou k estetickým hodnotám začít u dětí. Malé děti, které jsou ještě doposud nepříliš ovlivněné světem kolem nich, se dokáží naučit nové věci jednodušeji. Je potřeba vést děti k tomu, aby se zajímaly o krásu a viděly ji i v každodenních předmětech. Aby ji tam viděly a hledaly.²⁴⁴

Gordon Russell zůstal Groagovým věrným přítelem do konce jeho dní. Byl to také on, kdo napsal Groagův nekrolog: „*Dne 26. ledna zemřel Jacques Groag, narozený v Praze v roce 1892.*²⁴⁵ *Kdysi mi vyprávěl o tom, jaké měl štěstí, že vyrůstal ve městě plném krásných budov, které mu přinášelo každodenní nádhernou podívanou. (...) Jacques byl obdařen velkou představitivostí a talentem, a proto bylo zcela přirozené, že se chtěl stát architektem. Pracoval v ateliéru u Adolfa Loose, kde se naučil zkoumat podstatu věcí a získal svůj hluboký cit pro barvy. Poté si založil vlastní malou, ale exkluzivní praxi, v níž navrhoval nábytek a interiéry. Když Němci přišli do Prahy, jemu a jeho manželce Jacqueline, která byla také nadanou návrhářkou, se podařilo dostat se ze země ven, až nakonec skončili v Anglii. Na mé doporučení se stal členem týmu návrhářů Utility Furniture, kde vykonal spoustu užitečné práce. Obdivoval jsem, jak se postavil ke studiu angličtiny a jak rychle se dokázal zabydlet v novém a cizím prostředí. Díky absolutní upřímnosti a čestnosti, spolu s jeho smyslem pro humor, byl respektován a oblíben u mnoha přátel. Jacques Groag obohatil každého, kdo měl to štěstí ho dobře poznat.*“²⁴⁶

²⁴⁴ Ibidem.

²⁴⁵ Jedná se o chybu, Jacques Groag se narodil v Olomouci.

²⁴⁶ Orbituraty written by Gordon Russell, SIA Journal, no. 109, May 1962, Archive of Art and Design, Victoria and Albert Museum, London, ref.no. AAD/1994/2/2/10.

Závěr

Jacques Groag patřil k významným meziválečným architektům, kteří projektovali své stavby v českých zemích. Pocházel z vysoce postavené a kulturně založené židovské rodiny. Své dětství strávil v Olomouci a studovat odešel do Vídně. Úspěšně pak dokončil vídeňskou techniku, která mu poskytla kvalitní vzdělání do budoucna, které později mnohokrát ocenil. K jeho nejbližším přátelům patřil olomoucký rodák, architekt, Paul Engelmann. Mladí architekti navštěvovali hodiny v soukromé škole Adolfa Loose. Pro oba architekty znamenala Loosova soukromá škola jedinečnou příležitost a nechali se svým učitelem v mnohém inspirovat. Každý však po svém.

Práce se zaměřila na tvorbu Jacquesa Groaga v Olomouci. Ve středu zájmu práce pak stály rodinné vily pro jeho bratra Emanuela, vila pro Paulu a Hanse Briessovy a v neposlední řadě významná vila pro Rudolfa Seidlera. Pokusila jsem se také nastínit vývoj meziválečné architektury v Olomouci a postavit jej do kontextu Groagovy tvorby. Důležitou část této práce tvoří i kapitola věnovaná soukromé škole Adolfa Loose ve Vídni. V roce 1912 Loos otevírá svou vlastní stavitelskou školu, kde chtěl učit své studenty, jak myslet *v kubusu* a tvořit správnou architekturu. Loosova idea domu jako prostoru, který pokrývá obyvatele domu, ale zároveň je od něj oddělen, měl velký vliv na tvorbu Jacquesa Groaga.

Kvůli nepříznivým podmínkám před druhou světovou válkou musel Groag i s manželkou emigrovat do Londýna, kde od té doby žili. Zde se Jacques Groag již architektuře nevěnoval. Všechnu energii sobě vlastní vložil do učení mladých umělců. Stal se také členem společnosti The Royal Society of Arts a pozůstalost manželů Groagových je dnes uložena v Archivu umění a designu při Victoria and Albert Museum.

Architekt upadl na nějakou dobu do zapomnění a český odborný tisk se mu moc nevěnoval. Bohužel i památková péče v tomhle ohledu zaspala a kvůli rozsáhlým přestavbám

Groagových domů je dnes jeho architektonická kvalita na jeho některých stavbách téměř nerozpoznatelná.

Důležitost a přínos architekta Jacques Groaga, dle mého názoru, nespočívá pouze v tom, že byl jedním z Loosých žáků. Zpočátku byl Groag velmi ovlivněn stylem svého učitele, avšak postupem si dokázal vytvořit svůj vlastní architektonický rukopis. Architekt Jacques Groag se tak stal důležitou uměleckou osobností ve vývoji meziválečné architektury v českých zemích.

Prameny a literatura

1. Prameny

Victoria & Albert Museum/Archive for Art and Design – AAD (Blythe House) –

London, ref. no. AAD/1994/2 - AAD/1995/17

Archiv Muzea umění v Olomouci

NPÚ, Územní odborné pracoviště v Olomouci

2. Literatura - abecední pořadí

1. *Der Architekt*, 1912, roč. 18
2. Claire Beck-Loos, *Adolf Loos, privátní portrét*, Praha 2013
3. Ignaz Briess, *Ze židovské ulice*, přeložil Miroslav Marada, Olomouc 2001
4. Karel Čapek, Jindřich Groag, Zdeněk Bauer (ed.), „*Vojáku Vladimíre...*“, Praha 2009
5. Tomáš Černoušek, Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal, *Olomoucká architektura 1900-1950*, Olomouc 1981
6. Kenneth Frampton, *Moderní architektura: kritické dějiny*, Praha 2004
7. Jacques Groag, *Bombed Churches as war memorilas*, Londýn 1945
8. Jacques Groag, Gordon Russell, *The Story of Furniture*, Londýn 1950
9. Felix Haas, *Architektura 20. Století*, Praha 1978
10. *Innendekoration*, č. 43, 1932
11. *Innendekoration*, č. 46, 1935
12. *Innendekoration*, č. 48, 1937
13. Adolf Loos, Moderní sídliště. Přednáška 1926, in: Adolf Loos, *Navzdory: Ornament a zločin 1900-1930*, Praha 2015
14. Adolf Loos, Odstranění nábytku 1924, in: Adolf Loos, *Navzdory. Ornament a zločin. 1900-1930*, Praha 2015

15. Adolf Loos, Ornament je zločin 1908, in: Adolf Loos, *Navzdory: Ornament a zločin 1900-1930*, Praha 2015
16. Zdeněk Lukeš, *Splátka dluhu. Praha a její německy hovořící architekti 1900-1938*, Praha 2002
17. Pavel Maňák, Majitel sladovny a zapomenutý karikaturista Emo Groag, *Chajejnu*, roč. 1, č. 3, Olomouc 2009
18. Pavel Maňák, Zwi Batscha, Osudy rodiny Groagovy, *Židé a Morava*, roč. 15/ 2008, Kroměříž 2009
19. Jan Michl, *Tak nám prý forma sleduje funkci. Sedm úvah o designu vůbec a o chápání funkcionalismu zvláště*, Praha 2003
20. Jaroslav Pacák, *Mladé umění na Hané (Pět let Skupiny olomouckých výtvarníků)*, Olomouc 1942
21. Arno Pařík, Architekt Jacques Groag a jeho pražská vila, *Roš Chodeš*, roč. 70, č. 9, Praha 2008
22. Miloslav Pojsl, *Dvanáct století naší architektury*, Olomouc 2003
23. Ursula Prokop, *Das Architekten- und Designerehepaar Jacques und Jacqueline Groag: Zwei vergessene Künstler der Wiener Moderne*, Wien 2005
24. Max Risselada, *Raumplan versus Plan Libre*, Zlín 2012
25. Hana Rousová, *Mezery v historii 1890-1938. Polemický duch Střední Evropy- Němci, Židé, Češi*, Praha 1994
26. Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982
27. Jan Sedlák, Náčrt dějin architektury na Moravě 1919-1938, in: Jaroslav Sedlář (ed.), *Uměleckohistorický sborník*, Brno 1985
28. *Der Sturm*, roč. 18, č. 1-2, duben 1927

29. Vladimír Šlapeta, *Architektura třicátých let v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. In: Vojtěch Lahoda (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938, IV/2*, Praha 1998
30. Vladimír Šlapeta, Paul Engelmann a Jacques Groag, *olomoučtí žáci Adolfa Loose, Památky a příroda*, Praha 1978
31. Vladimír Šlapeta, *K počátkům organické architektury*, *Umění a řemesla*, 1978, roč. 20, č. 3
32. Vladimír Šlapeta, Petr Pelčák, *Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta: Architektonické dílo*, Olomouc/Brno 2003
33. Vladimír Šlapeta, Adolf Loos a česká architektura, *Vlastivědný věstník moravský*, 2001, 53, č. 4
34. Rostislav Švácha, *Architektura dvacátých let v Čechách*, in: Vojtěch Lahoda (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938, IV/2*, Praha 1998
35. Rostislav Švácha, *Moderní meziválečná architektura v Olomouci*, *Vlastivědný věstník moravský*, 1978, 30, č. 1
36. Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995
37. Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, Praha 1936
38. Jan Turnovský, *Poetika zedního výstupku*, Praha 2004
39. Ottokar Uhl, *Moderne Architektur in Wien von Otto Wagner bis heute*, Vídeň 1966
40. Dalibor Veselý, *Architektura ve věku rozdělené reprezentace*, Praha 2008
41. Michael Viktořík, *Osudy olomouckých sladoven a sladovnických firem v kontextu vývoje sladovnického průmyslu (od 60. let 19. století do roku 1948)*, Olomouc 2007
42. Michael Viktořík, Wilhelm a Ignatz Briessovi – osudy významných moravských podnikatelů na pozadí vývoje sladovnického průmyslu, in: Jiří Brňovják, Aleš Zářický, *Šlechtic podnikatelem, podnikatel šlechticem*, Ostrava 2008
43. Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008

44. Die Werkbundsiedlung Wien-Lainz, *Bauwelt*, č. 24, 1932
45. Pavel Zatloukal (ed.), Michal Kohout, Česká republika: architektura XX. století, Praha 2005
46. Pavel Zatloukal, Dvě málo známé stavby Jacquesa Groaga v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský*, Brno 1986, č. 2
47. Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007
48. Pavel Zatloukal, *100 let výtvarné kultury v Olomouci*, Olomouc 1995

3. Literatura - chronologické pořadí

1. Adolf Loos, Ornament a zločin 1908, in: Adolf Loos, *Navzdory: Ornament a zločin 1900-1930*, Praha 2015
2. *Der Architekt*, 1912, roč. 18
3. Adolf Loos, Odstranění nábytku 1924, in: Adolf Loos, *Navzdory. Ornament a zločin. 1900-1930*, Praha 2015
4. Adolf Loos, Moderní sídliště. Přednáška 1926, in: Adolf Loos, *Navzdory: Ornament a zločin 1900-1930*, Praha 2015
5. *Der Sturm*, roč. 18, č. 1-2, duben 1927
6. Die Werkbundsiedlung Wien-Lainz, *Bauwelt*, č. 24, 1932
7. *Innendekoration*, č. 43, 1932
8. *Innendekoration*, č. 46, 1935
9. Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, Praha 1936
10. *Innendekoration*, č. 48, 1937
11. Jaroslav Pacák, *Mladé umění na Hané (Pět let Skupiny olomouckých výtvarníků)*, Olomouc 1942

12. Jacques Groag, *Bombed Churches as war memorilas*, Londýn 1945
13. Jacques Groag, Gordon Russell, *The Story of Furniture*, Londýn 1950
14. Ottokar Uhl, *Moderne Architektur in Wien von Otto Wagner bis heute*, Vídeň 1966
15. Felix Haas, *Architektura 20. Století*, Praha 1978
16. Rostislav Švácha, Moderní meziválečná architektura v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský*, 1978, roč. 30, č. 1
17. Vladimír Šlapeta, K počátkům organické architektury, *Umění a řemesla*, 1978, roč. 20, č. 3
18. Vladimír Šlapeta, Paul Engelmann a Jacques Groag, olomoučtí žáci Adolfa Loose, *Památky a příroda*, Praha 1978
19. Tomáš Černoušek, Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal, *Olomoucká architektura 1900-1950*, Olomouc 1981
20. Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982
21. Jan Sedlák, Náčrt dějin architektury na Moravě 1919-1938, in: Jaroslav Sedlář (ed.), *Uměleckohistorický sborník*, Brno 1985
22. Pavel Zatloukal, Dvě málo známé stavby Jacquesa Groaga v Olomouci, *Vlastivědný věstník moravský*, Brno 1986, č. 2
23. Hana Rousová, *Mezery v historii 1890-1938. Polemický duch Střední Evropy- Němci, Židé, Češi*, Praha 1994
24. Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995
25. Pavel Zatloukal, *100 let výtvarné kultury v Olomouci*, Olomouc 1995
26. Rostislav Švácha, Architektura dvacátých let v Čechách, in: Vojtěch Lahoda (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938, IV/2*, Praha 1998
27. Vladimír Šlapeta, Architektura třicátých let v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. In: Vojtěch Lahoda (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938, IV/2*, Praha 1998

28. Ignaz Briess, *Ze židovské ulice*, přeložil Miroslav Marada, Olomouc 2001
29. Vladimír Šlapeta, Adolf Loos a česká architektura, *Vlastivědný věstník moravský*, 2001, 53, č. 4
30. Zdeněk Lukeš, *Splátka dluhu. Praha a její německy hovořící architekti 1900-1938*, Praha 2002
31. Jan Michl, *Tak nám prý forma sleduje funkci. Sedm úvah o designu vůbec a o chápání funkcionalismu zvláště*, Praha 2003
32. Miloslav Pojsl, *Dvanáct století naší architektury*, Olomouc 2003
33. Vladimír Šlapeta, Petr Pelčák, *Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta: Architektonické dílo*, Olomouc/Brno 2003
34. Kenneth Frampton, *Moderní architektura: kritické dějiny*, Praha 2004
35. Jan Turnovský, *Poetika zedního výstupku*, Praha 2004
36. Ursula Prokop, *Das Architekten- und Designerehepaar Jacques und Jacqueline Groag: Zwei vergessene Künstler der Wiener Moderne*, Wien 2005
37. Pavel Zatloukal (ed.), Michal Kohout, *Česká republika: architektura XX. století*, Praha 2005
38. Pavel Zatloukal (ed.), *Slavné vily Olomouckého kraje*, Praha 2007
39. Michael Viktořík, *Osudy olomouckých sladoven a sladovnických firem v kontextu vývoje sladovnického průmyslu (od 60. let 19. století do roku 1948)*, Olomouc 2007
40. Michael Viktořík, Wilhelm a Ignatz Briessovi – osudy významných moravských podnikatelů na pozadí vývoje sladovnického průmyslu, in: Jiří Brňovják, Aleš Zářický, *Šlechtic podnikatelem, podnikatel šlechticem*, Ostrava 2008
41. Dalibor Veselý, *Architektura ve věku rozdělené reprezentace*, Praha 2008
42. Arno Pařík, *Architekt Jacques Groag a jeho pražská vila, Roš Chodeš*, 2008, roč. 70, č.

43. Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008
44. Pavel Maňák, Zwi Batscha, Osudy rodiny Groagovy, *Židé a Morava*, 2009, roč. 15/
2008
45. Pavel Maňák, Majitel sladovny a zapomenutý karikaturista Emo Groag, *Chajejnu*,
2009, roč. 1, č. 3
46. Karel Čapek, Jindřich Groag, Zdeněk Bauer (ed.), „*Vojáku Vladimíre...*“, Praha 2009
47. Max Risselada, *Raumplan versus Plan Libre*, Zlín 2012
48. Claire Beck-Loos, *Adolf Loos, privátní portrét*, Praha 2013

4. Internetové zdroje

<http://holocaustmemorial.softwaredesign.co.uk/history.briess.html>

<http://kehila-olomouc.cz/rs/soucinnost/stolpersteine-2/paula-briessova/>

<http://www.architektenlexikon.at/de>

<http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>

<http://www.dumazahrada.cz/casopis/clanky/20812-vila-otto-eislera/#.V13HvLuLTIU>

<http://www.werkbundsiedlung-wien.at/de/haeuser/haus-45-und-46/>

<http://www.werkbundsiedlung-wien.at/en/houses/houses-nos-49-50-51-and-52/>

https://portal.ehri-project.eu/units/il-002777-wp2_bt-080_000_000-080_000_092

<https://www.geni.com/people/Emanuel-Groag/6000000021037545255>

<https://www.wien.info/cs/sightseeing/architecture-design/social-housing>

Summary

The master's thesis focuses on the work of architect Jacques Groag and his famous villas in Olomouc. Jacques Groag was born in Olomouc in 1892, studied in Vienna at the University of Technology and from about 1912, he was attending the Adolf Loos's private school. Loos was one of the most significant modern architects in Europe at that time. Groag's studies in Vienna had major influence on young architect, the greatest one of course was his teacher Adolf Loos. Another Loos's student of this private school from Olomouc was Paul Engelmann. When they were young Engelmann and Groag were very close friends and later they also worked together. The first chapter describes biographical information about the architect, his working period and his life with his wife Jacqueline in emigration in London. Attention of the thesis is also drawn to the overview of development Groag's work against background of the 1920s architecture in Olomouc. The studies and the background have always significant effect on young artists. Most of Groag's houses were family houses and were built in Olomouc. This thesis deeply focuses on three of them, villa for Emanuel Groag on Mozartova street, villa for family Briess on Na Vozovce street and Rudolf Seidler's villa on Vaclavkova street. The thesis is then divided into several chapters, which deal with the description and the history of the houses, as well as the comparison with other buildings of Jacques Groag. One of the next chapters describes the private school of Adolf Loos in Vienna, the program of this school, the architect's concept of this school and it mentions some of Loos's famous students. Jacques Groag was not only one of Adolf Loos's students, but also very important modern architect working in Moravia in 20s and 30s of 20th century. The architect was initially under strong influence of his teacher, but develop his own architectural style.

Anotace

Jméno a příjmení	Bc. Alena Smutná
Katedra	Katedra dějin umění
Vedoucí práce	prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.
Rok obhajoby	2016

Název práce	Architekt Jacques Groag v Olomouci
Název v angličtině	The Architect Jacques Groag in Olomouc
Anotace práce	Diplomová práce sleduje architekta Jacquesa Groaga a jeho práci v Olomouci. Architekt se narodil do významné židovské rodiny v Olomouci v roce 1892. Po dokončení studií na olomouckém gymnáziu odešel studovat na vídeňskou techniku a k Adolfu Loosovi do jeho soukromé školy. Předmětem zkoumání diplomové práce je postihnout přínos a přístup architekta Jacquesa Groaga v Olomouci. První kapitoly se věnují na životní cestě architekta a jeho studiím ve Vídni. Práce také zhodnotí vliv českého, resp. olomouckého prostředí na architekta. Těžiště diplomové práce bude řešit Groagovu architektonickou tvorbu v Olomouci. Jednotlivé stavby jsou uvedeny v kontextu architektonické tvorby v Olomouci. Představeni jsou objednatelé domů i podmínky, za kterých domy vznikaly. Práce se zaměří také na soukromou školu Adolfa Loose ve Vídni.
Klíčová slova	Vila, rodinný dům, architekt, Jacques Groag, škola Adolfa Loose, Vídeň
Anotace v angličtině	The master's thesis focuses on the work of architect Jacques Groag and his famous villas in Olomouc. Jacques Groag was born in Olomouc in 1892, then he studied in Vienna at the University of Technology and from about 1912 he was attending the Adolf Loos's private school. The first chapters describe biographical information about the architect and his studies in Vienna. Attention of the thesis is also drawn to the overview of development Groag's work against background of the 1920s architecture in Olomouc. Most of Groag's houses were family houses and were built in Olomouc. This thesis deeply focuses on three of them. Thesis is then divided into several chapters, which deal with the description and the history

	of the houses, as well as the comparison with other buildings of Jacques Groag. One of the next chapters describes the private school of Adolf Loos in Vienna. Jacques Groag was not only one of Adolf Loos's students, but also very important modern architect working in Moravia in 20s and 30s of 20th century.
Klíčová slova v angličtině	Villa, family house, architect, Jacques Groag, school of Adolf Loos, Vienna
Rozsah práce	127 608
Jazyk práce	Český jazyk

Seznam obrazové přílohy

1. Jacques Groag, Londýn, kolem 1950
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
2. Jacqueline Groag, Londýn, kolem 1950
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
3. Jacques Groag, lehátko z ocelových trubek, kolem 1932
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
4. Jacques Groag, lehátko z ocelových trubek, kolem 1932
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
5. Ludwig Wittgenstein, Paul Engelmann, dům Margarethe Wittgenstein-Stonboroughové, Parkgasse 18, 1030 Vídeň, Rakousko
foto: Bernhard Leitner, Princeton Architectural Press
6. Jacques Groag, benzínová pumpa, okres Brno, kolem 1933
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
7. Plakát k výstavě *Werkbundsiedlung Wien*, 1932
foto:<http://www.detail.de/artikel/werkbundsiedlung-wien-1932-ein-manifest-des-neuen-wohnens-9763/>
8. Jacques Groag, vila Otto Eislera, Ostravice 465, po 1935
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
9. Jacques Groag, Šeborova vila, Na Hřebenkách 41, Praha, po 1938
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
10. Stefn Buzás, Londýn, 1951
foto:<https://www.architecture.com/image-library/RIBApix/image-information/poster/stefan-buzas/posterid/RIBA39716.html?Action=Cookie>
11. Pozvánka na přednášku Stefana Buzáse, The Royal Society of Arts, 1962

- foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
12. Plakát k výstavě *Britain Can Make It*, 1946, Londýn
foto: https://en.wikipedia.org/wiki/Britain_Can_Make_It
13. Jacques Groag, Gordon Russell, *The Story of Furniture*, titulní strana, Londýn, 1950
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
14. Jacques Groag, jako „*Sunday-painter*“, Londýn, kolem 1950
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
15. Adolf Loos, Paul Engelmann, návrh nerealizované vily pro Hermanna Konstandta, po 1919
foto: Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982, s. 531
16. Paul Engelmann, vila Vladimíra Müllera, Černochova 6, Olomouc
foto: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10262550261-sumne-stopy/212522162350007-izrael-engelmann-unger/>
17. Adolf Loos, obchodní dům Goldman a Salatsch, Michalské náměstí 3, Vídeň
foto: <http://architectuul.com/architecture/loos-haus-vienna>
18. Bohuslav Fuchs, Zemanova kavárna, Jezuitská 6, Brno
foto: <http://www.tugendhat.eu/cz/zemanova-kavarna.html>
19. Ludwig Mies van der Rohe, vila Tugendhat, Černopolní 45, Brno
foto: http://www.nesaftp.it/DATI_UTENTI/GREENENG/FTP-CK/NN/tugendhat-house-plan&page=2
20. Adolf Loos, vila pro Miladu a Františka Müllerovy, Nad Hradním vodojemem 14, Praha, po 1930
foto: <http://www.muzeumprahy.cz/po-dostavbe/>
21. Lubomír Šlapeta, Kremerova vila, Československé armády 10, Hlučín, po 1934

foto:<http://www.slavnevily.cz/vily/moravskoslezsky/vila-frantiska-a-anezky-kremerovych>

22. Jacques Groag, vila pro Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc, uliční průčelí, po 1927

foto: Ursula Prokop, *Das Architekten- und Designerehepaar Jacques und Jacqueline Groag: Zwei vergessene Künstler der Wiener Moderne*, Wien 2005

23. Jacques Groag, vila pro Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc, zahradní průčelí, po 1927

foto: Ursula Prokop, *Das Architekten- und Designerehepaar Jacques und Jacqueline Groag: Zwei vergessene Künstler der Wiener Moderne*, Wien 2005

24. Jacques Groag, vila pro Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc, půdorys patra, po 1927

foto: Pavel Zatloukal, *Dvě málo známé stavby Jacquesa Groaga v Olomouci, Vlastivědný věstník moravský*, Brno 1986, č. 2

25. Willy, Jan a Gustav Groagovi, synové Emanuela a Gertrud Groagových

foto: <http://kehila-olomouc.cz/rs/wp-content/uploads/chajejnu-2009-03.pdf>, s. 4

26. Výřez katastrální mapy, vyznačená vila Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc

foto: Katastr nemovitostí, <http://nahlizenidokn.cuzk.cz>

27. Adolf Loos, Mollerova vila, Starkfriedgasse 19, Vídeň

foto: <http://en.muzeumprahy.cz/important-realizations/>

28. Jacques Groag, vila pro Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc, interiér, po 1927

foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London

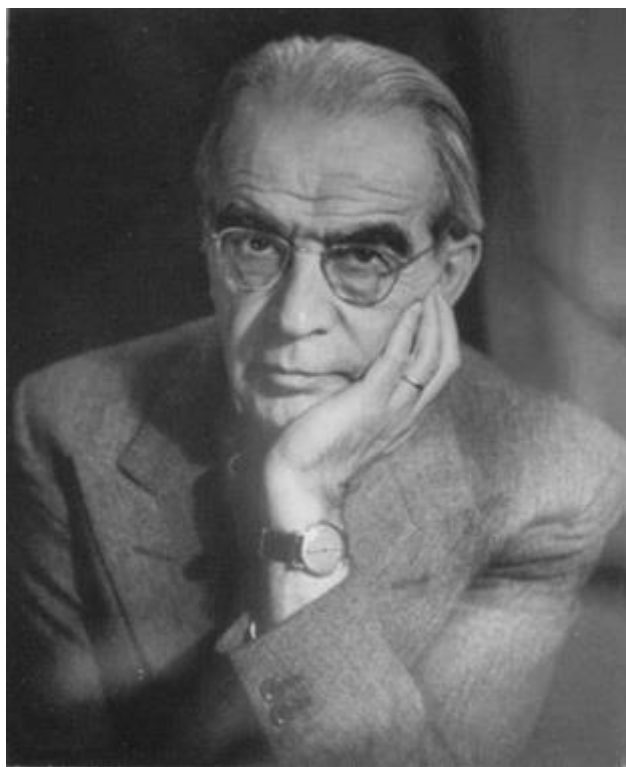
29. Jacques Groag, vila pro Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc, interirér, po 1927
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
30. Jacques Groag, dům pro rodinu Briessových, Na Vozovce č. o. 12, č. p. 549, Olomouc, pohled z ulice, po 1933
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
31. Jacques Groag, dům pro rodinu Briessových, Na Vozovce č. o. 12, č. p. 549, Olomouc, půdorys patra, po 1933
foto: <http://slavnstavby.cz/?i=2332/vila-pauly-a-hanse-briessovych>
32. Hans Briess, po 1930
foto:
http://collections.jewishmuseum.cz/index.php/Detail/Object/Show/object_id/76276
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
33. Paulína Briess, po 1938
foto: <http://holocaustmemorial.softwaredesign.co.uk/history.briess.html>
34. Jacques Groag, dům pro rodinu Briessových, Na Vozovce č. o. 12, č. p. 549, Olomouc, zahradní průčelí, 2006
foto: NPÚ, Územní odborné pracoviště v Olomouci
35. Jacques Groag, dům pro rodinu Briessových, Na Vozovce č. o. 12, č. p. 549, Olomouc, falešný krb v hale domu, 2006
foto: NPÚ, Územní odborné pracoviště v Olomouci
36. Výřez katastrální mapy, vyznačená vila rodiny Briessových, Na Vozovce č. o. 12, č. p. 549, Olomouc
foto: Katastr nemovitostí, <http://nahlizenidokn.cuzk.cz>

37. Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc, po 1936
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
38. Výřez katastrální mapy, vyznačená vila manželů Seidlerových, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc
foto: Katastr nemovitostí, <http://nahlizenidokn.cuzk.cz>
39. Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc, půdorys přízemí
foto: <http://slavnestavby.cz/?i=2336/vila-rudolfa-seidlera>
40. Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc, jižní strana s hlavním vchodem, po 1936
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
41. Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc, hlavní vchod domu, po 1936
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
42. Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc, hlavní vchod domu, po 1936
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
43. Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc, zahradní průčelí, po 1936
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
44. Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc, zahradní terasa, po 1936
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London

45. Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603,
Olomouc, po 2000
foto: NPÚ, Územní odborné pracoviště v Olomouci
46. Jacques Groag, vila pro Otto Eislera, Ostravice 465, po 1934
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
47. Jacques Groag, vila pro Otto Eislera, Ostravice 465, po 1934
foto: <http://slavnestavby.cz/?i=2861/vila-otto-eislera>
48. Jacques Groag, vila pro Otto Eislera, Ostravice 465, terasa, po 1934
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
49. Jacques Groag, vila pro Otto Eislera, Ostravice 465, interiér, po 1934
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
50. Jacques Groag, vila pro Otto Eislera, Ostravice 465, pohled do zahrady, po 1934
foto: Archiv umění a designu, Victoria and Albert Museum London
51. Wilhelm Ebert, návrh na dům dle zadání Adolfa Loose, 1913
foto: *Der Architekt*, 1912, roč. 18, s. 146
52. Paul Engelmann, návrh na dům dle zadání Adolfa Loose, 1913
foto: *Der Architekt*, 1912, roč. 18, s. 147
53. Helmut Wagner, návrh na dům dle zadání Adolfa Loose, 1913
foto: *Der Architekt*, 1912, roč. 18, s. 148
54. Zlatko Neumann, projekt „*Das Kleinhaus*“, 1927
foto: *Der Sturm*, roč. 18, č. 1-2, duben 1927, s. 1-2
55. Zlatko Neumann, projekt „*Das Kleinhaus*“, půdorysy podlaží, 1927
foto: *Der Sturm*, roč. 18, č. 1-2, duben 1927, s. 1-2
56. Adolf Loos se svými žáky na střeše Schwarzwaldské školy, Vídeň, 1920-1921, úplně
vpravo stojí Jacques Groag

- foto: Burkhardt Rukschcio, Roland Schachel, *Adolf Loos. Leben und Werk*, Salzburg 1982, s. 251
57. Jacques Groag, dvojďm, Woinovichgasse 5,7, *Werkbundsiedlung Wien*, 1932
foto: <http://www.werkbundsiedlung-wien.at/de/haeuser/haus-45-und-46/>
58. Jacques Groag, dvojďm, Woinovichgasse 5,7, *Werkbundsiedlung Wien*, pŮdorys 2. patra, 1932
foto: <http://www.werkbundsiedlung-wien.at/de/haeuser/haus-45-und-46/>
59. Adolf Loos, dvojďm, Woinovichgasse 13, 15, 17, 19, *Werkbundsiedlung Wien*, 1932
foto: <http://www.werkbundsiedlung-wien.at/de/haeuser/haus-49-50-51-und-52/>
60. Adolf Loos, dvojďm, Woinovichgasse 13, 15, 17, 19, *Werkbundsiedlung Wien*, pŮdorys 1. patra, 1932
foto: <http://www.werkbundsiedlung-wien.at/de/haeuser/haus-49-50-51-und-52/>
61. Jacques Groag, dvojďm, Woinovichgasse 5,7, *Werkbundsiedlung Wien*, interiŮr, 1932
foto: Archiv umŮnŮ a designu, Victoria and Albert Museum London
62. Jacques Groag, dvojďm, Woinovichgasse 5,7, *Werkbundsiedlung Wien*, interiŮr, 1932
foto: Archiv umŮnŮ a designu, Victoria and Albert Museum London
63. Jacques Groag, Gordon Russell, *The Story of Furniture*, 1950, London, s. 28
foto: Archiv umŮnŮ a designu, Victoria and Albert Museum London
64. Jacques Groag, Gordon Russell, *The Story of Furniture*, 1950, London, s. 29
foto: Archiv umŮnŮ a designu, Victoria and Albert Museum London
65. Jacqueline Groag, LondŮn, kolem 1950
foto: Archiv umŮnŮ a designu, Victoria and Albert Museum London
66. Jacques Groag, LondŮn, po 1950
foto: Archiv umŮnŮ a designu, Victoria and Albert Museum London

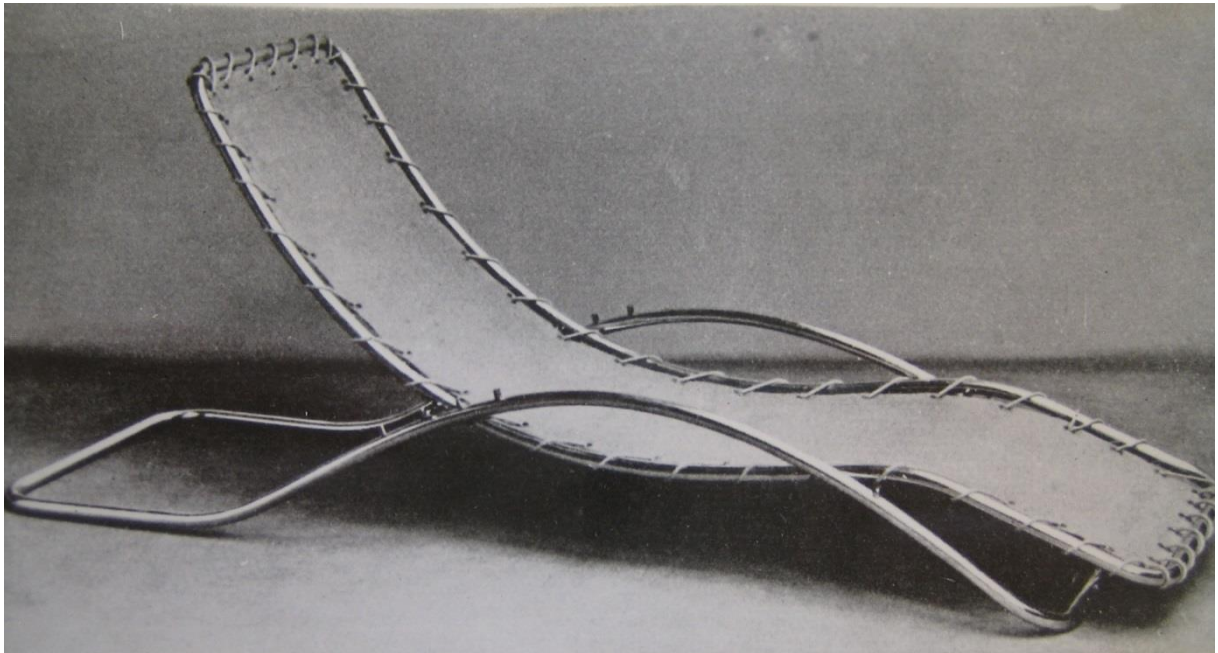
Obrazová příloha



Obr. č. 1 Jacques Groag, Londýn, kolem 1950



Obr. č. 2 Jacqueline Groag, Londýn, kolem 1950



Obr. č. 3 Jacques Groag, lehátko z ocelových trubek, kolem 1932



Obr. č. 4 Jacques Groag, lehátko z ocelových trubek, kolem 1932



Obr. č. 5 Ludwig Wittgenstein, Paul Engelmann, dům Margarethe Wittgenstein-Stonboroughové, Parkgasse 18, 1030 Vídeň, Rakousko



Obr. č. 6 Jacques Groag, benzinová pumpa, okres Brno, kolem 1933



Obr. č. 7 Plakát k výstavě Werkbundsiedlung Wien, 1932



Obr. č. 8 Jacques Groag, vila Otto Eislera, Ostravice 465, po 1935



Obr. č. 9 Jacques Groag, Šeborova vila, Na Hřebenkách 41, Praha, po 1938

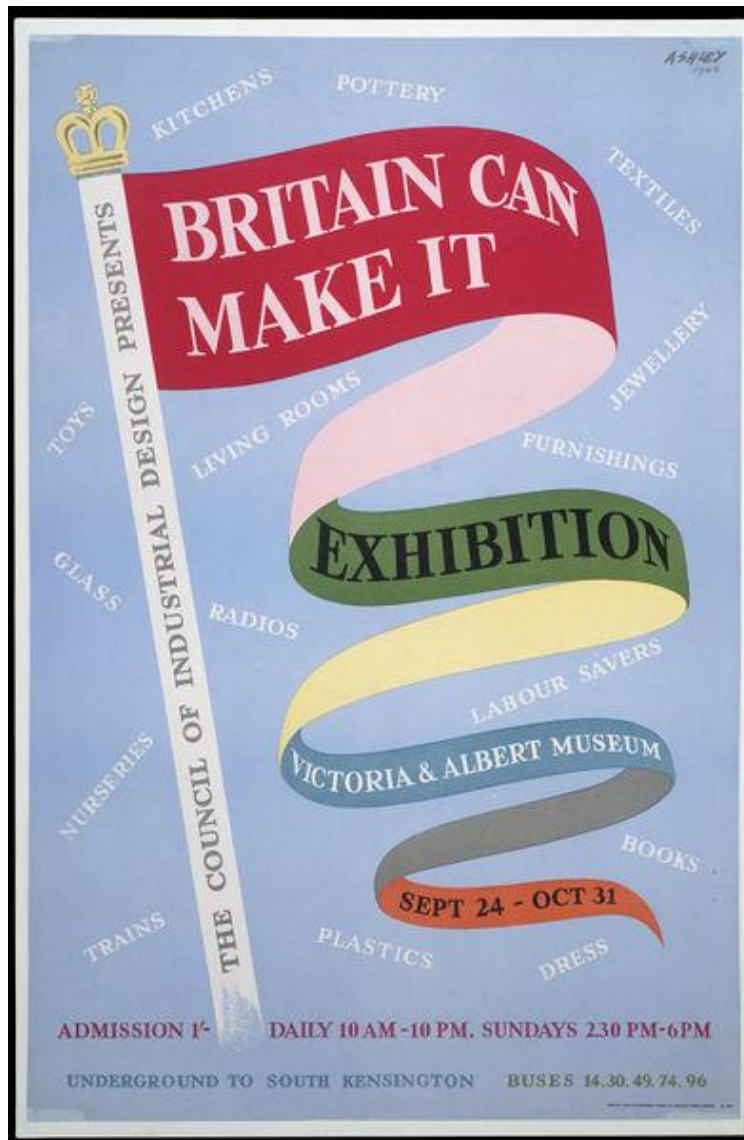


Obr. č. 10 Stefan Buzás, Londýn, 1951

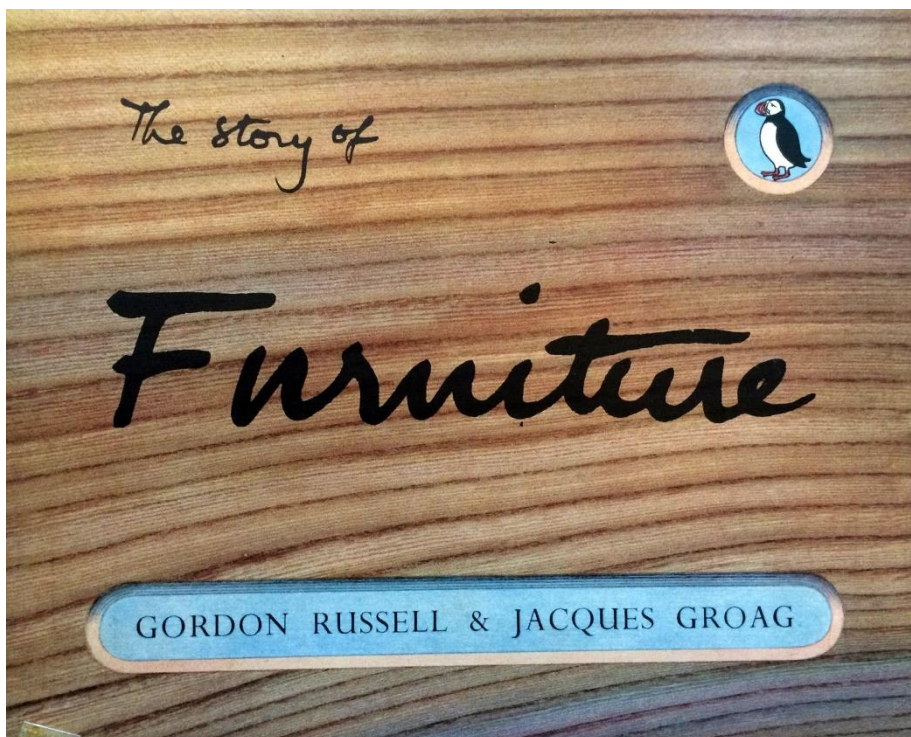
A group of friends of the late Jacques Groag invite you to attend a private lecture on his life and work by Stefan Buzas at 6.15 pm on Tuesday 22nd May at the Royal Society of Arts John Adam Street WC2 Sir Gordon Russell will take the Chair. Several of Jacques Groag's friends and colleagues will also speak of him. Lecture 6.15: Refreshments 7.15 pm.

rsvp to Mrs Paul Reilly, 3 Alexander Place, SW7

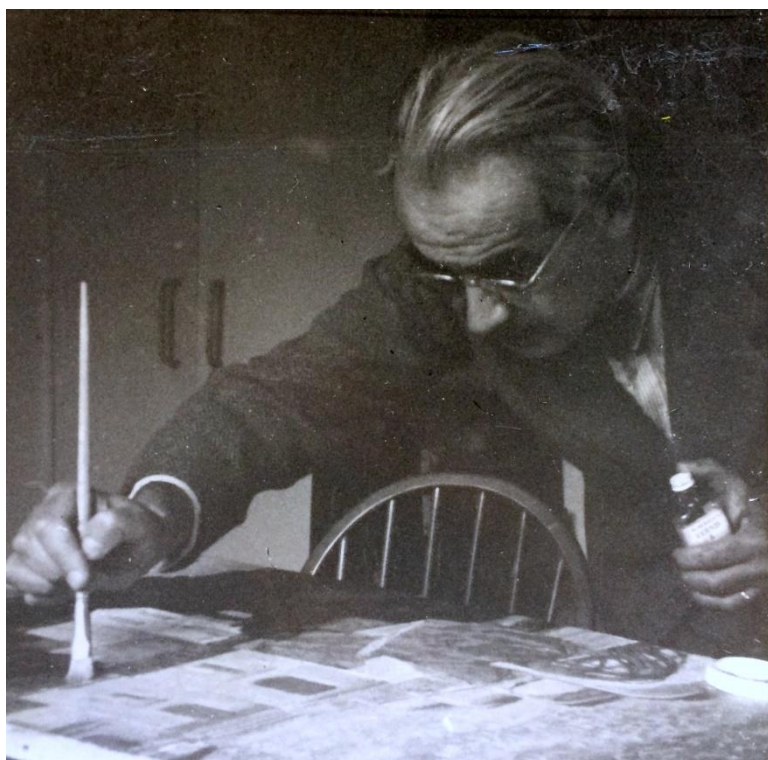
Obr. č. 11 Pozvánka na přednášku Stefana Buzáse, The Royal Society of Arts, Londýn, 1962



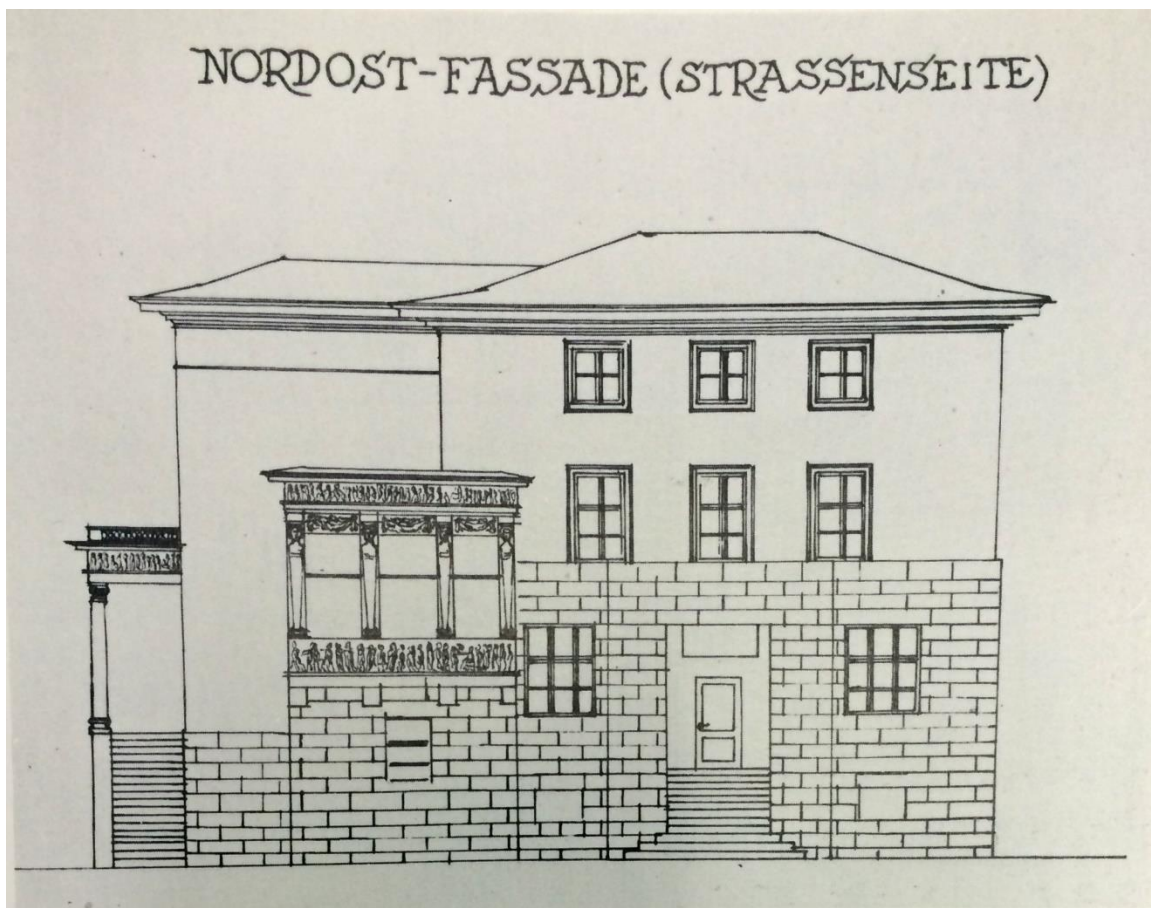
Obr. č. 12 Plakát k výstavě *Britain Can Make It*, Londýn, 1946



Obr. č. 13 Jacques Groag, Gordon Russell, *The Story of Furniture*, titulní strana, Londýn, 1950

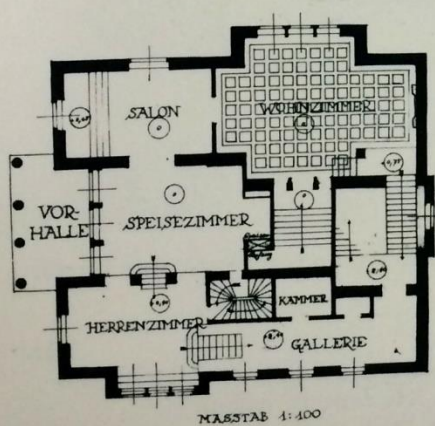


Obr. č. 14 Jacques Groag, jako „Sunday-painter“, Londýn, kolem 1950



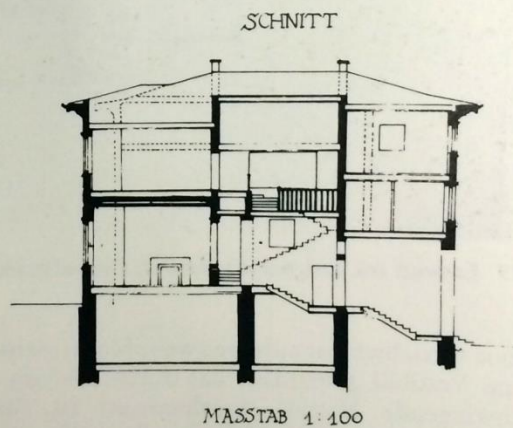
620 Nordost (= Straßen) Fassade, Tusche

A.L.A. 446, Kat. 121



621 Grundriß Hochparterre,
Tusche

A.L.A. 446, Kat. 121



622 Schnitt durch den Aufgang zum
Wohnzimmer, Tusche

A.L.A. 446, Kat. 121

Obr. č. 15 Adolf Loos, Paul Engelmann, návrh nerealizované vily pro Hermanna Konstandta,
po 1919



Obr. č. 16 Paul Engelmann, vila Vladimíra Müllera, Černochova 6, Olomouc



Obr. č. 17 Adolf Loos, obchodní dům Goldman a Salatsch, Michalské náměstí 3, Vídeň



Obr. č. 18 Bohuslav Fuchs, Zemanova kavárna, Jezuitská 6, Brno



Obr. č. 19 Ludwig Mies van der Rohe, vila Tugendhat, Černopolní 45, Brno



Obr. č. 20 Adolf Loos, vila pro Miladu a Františka Müllerovy, Nad Hradním vodojemem 14, Praha, po 1930



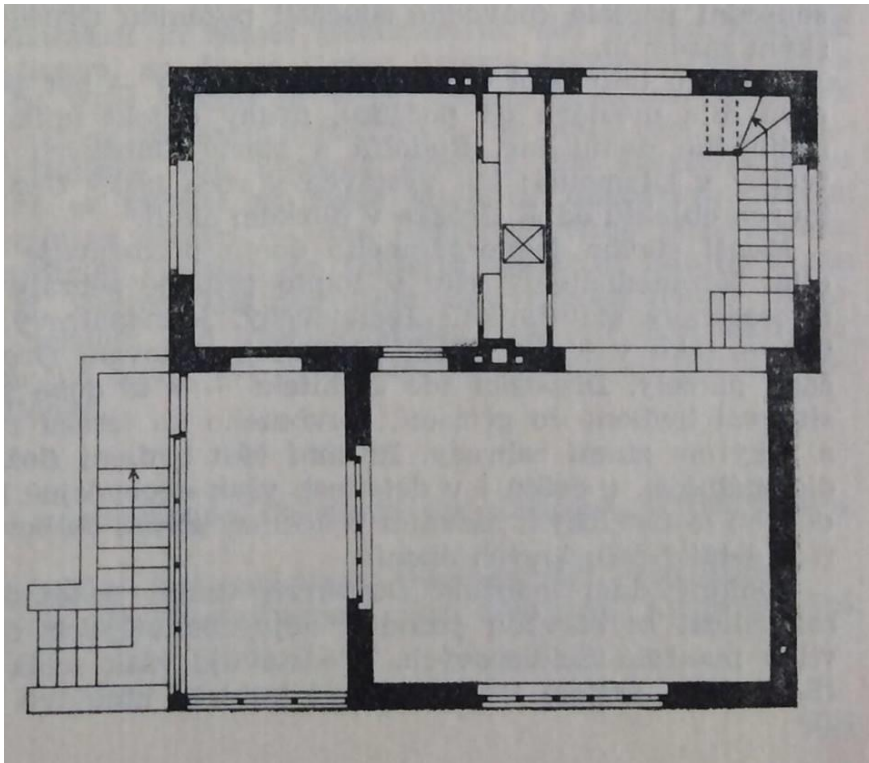
Obr. č. 21 Lubomír Šlapeta, Kremerova vila, Československé armády 10, Hlučín, po 1934



Obr. č. 22 Jacques Groag, vila pro Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc, uliční průčelí, po 1927



Obr. č. 23 Jacques Groag, vila pro Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc, zahradní průčelí, po 1927



Obr. č. 24 Jacques Groag, vila pro Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc, půdorys patra, po 1927



Obr. č. 25 Willy, Jan a Gustav Groagovi, synové Emanuela a Gertrud Groagových



Obr. č. 26 Výřez katastrální mapy, vyznačená vila Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc



Obr. č. 27 Adolf Loos, Mollerova vila, Starkfriedgasse 19, Vídeň



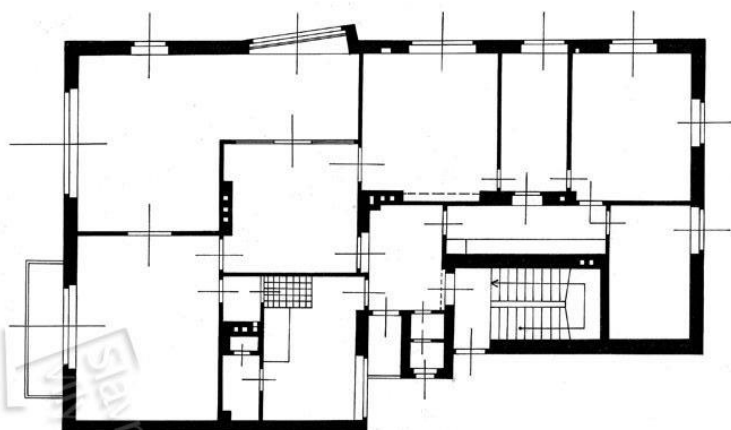
Obr. č. 28 Jacques Groag, vila pro Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc, interiér, po 1927



Obr. č. 29 Jacques Groag, vila pro Emanuela Groaga, Mozartova č. o. 36, č. p. 454, Olomouc, interiér, po 1927



Obr. č. 30 Jacques Groag, dům pro rodinu Briessových, Na Vozovce č. o. 12, č. p. 549, Olomouc, pohled z ulice, po 1933



Obr. č. 31 Jacques Groag, dům pro rodinu Briessových, Na Vozovce č. o. 12, č. p. 549, Olomouc, půdorys patra, po 1933



Obr. č. 32 Hans Briess, po 1930



Obr. č. 33 Paulina Briess, po 1938



Obr. č. 34 Jacques Groag, dům pro rodinu Briessových, Na Vozovce č. o. 12, č. p. 549,
Olomouc, zahradní průčelí, 2006



Obr. č. 35 Jacques Groag, dům pro rodinu Briessových, Na Vozovce č. o. 12, č. p. 549,
Olomouc, falešný krb v hale domu, 2006



Obr. č. 36 Výřez katastrální mapy, vyznačená vila rodiny Briessových, Na Vozovce č. o. 12, č. p. 549, Olomouc



Obr. č. 37 Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc, po 1936



Obr. č. 38 Výřez katastrální mapy, vyznačená vila manželů Seidlerových, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc



Obr. č. 39 Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc, půdorys přízemí



Obr. č. 40 Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc, jižní strana s hlavním vchodem, po 1936



Obr. č. 41, 42 Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603, Olomouc, hlavní vchod domu, po 1936



Obr. č. 43 Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603,
Olomouc, zahradní průčelí, po 1936



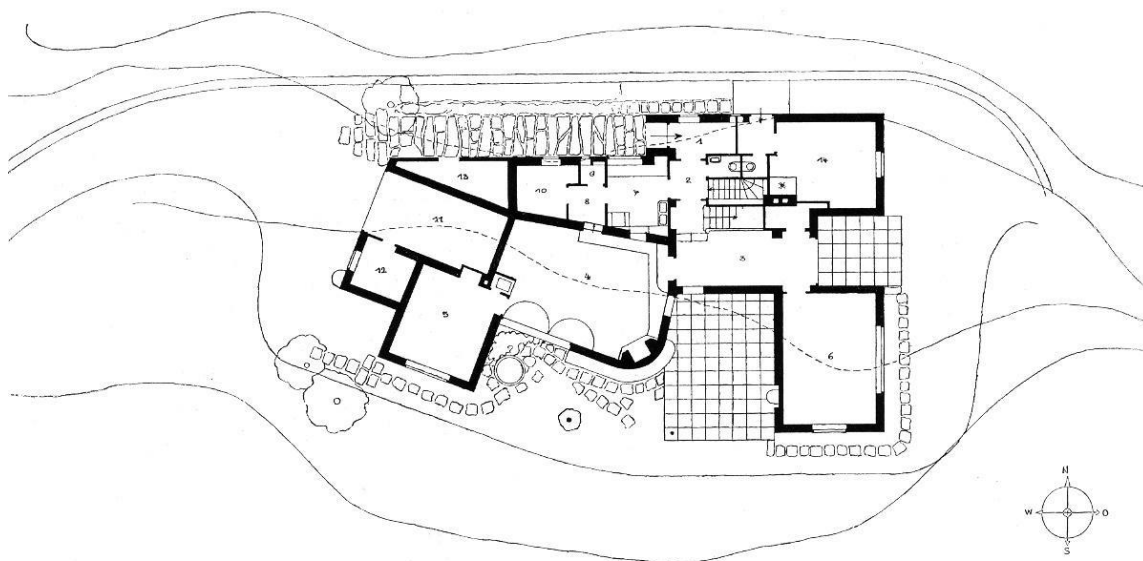
Obr. č. 44 Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603,
Olomouc, zahradní terasa, po 1936



Obr. č. 45 Jacques Groag, vila pro manželé Seidlerovy, Bedřicha Václavka č. o. 2, č. p. 603,
Olomouc, po 2000



Obr. č. 46 Jacques Groag, vila pro Otto Eislera, Ostravice 465, po 1934



Obr. č. 47 Jacques Groag, vila pro Otto Eislera, Ostravice 465, po 1934



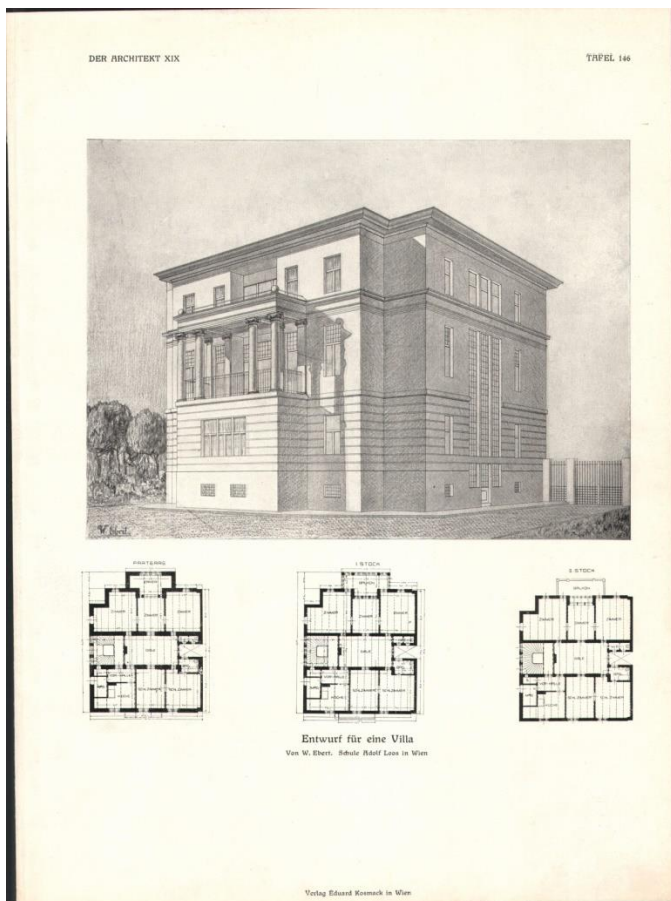
Obr. č. 48 Jacques Groag, vila pro Otto Eislera, Ostravice 465, terasa, po 1934



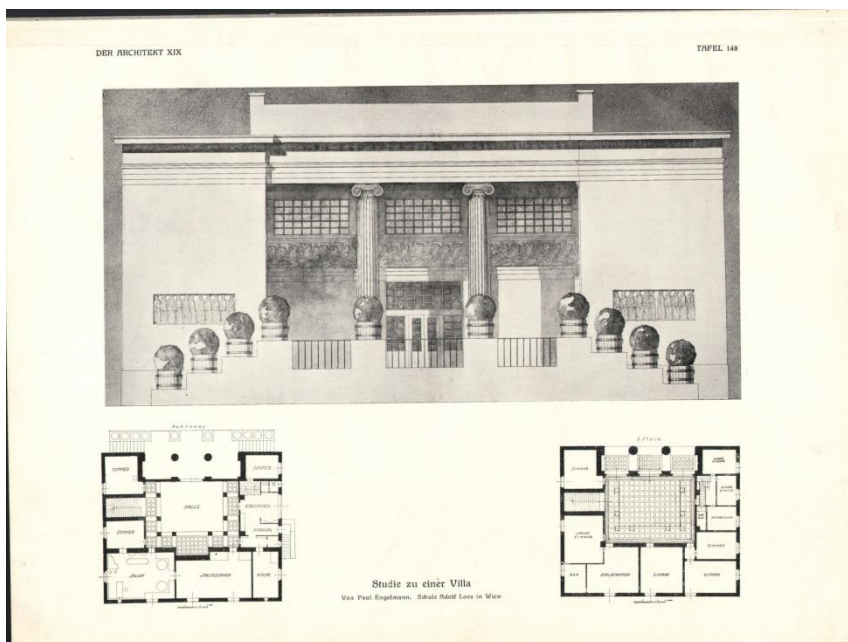
Obr. č. 49 Jacques Groag, vila pro Otto Eislera, Ostravice 465, interiér, po 1934



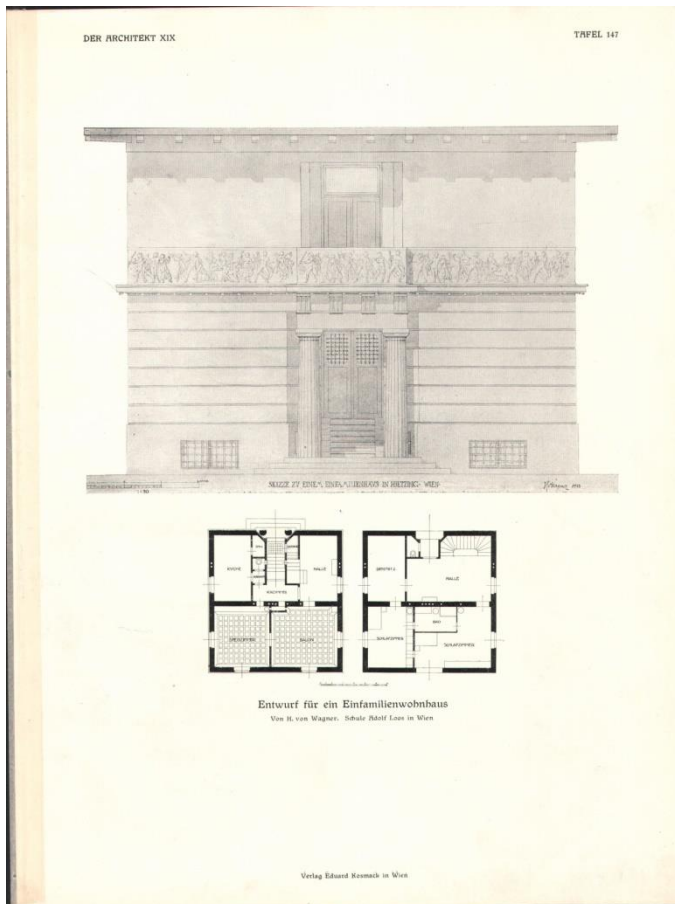
Obr. č. 50 Jacques Groag, vila pro Otto Eislera, Ostravice 465, pohled do zahrady, po 1934



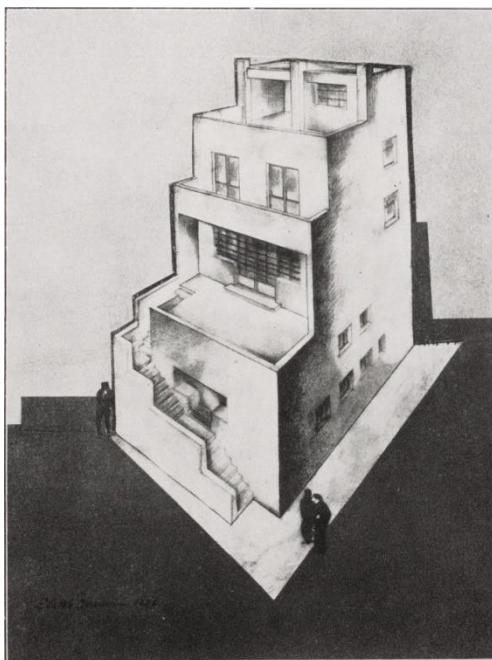
Obr. č. 51 Wilhelm Ebert, návrh na dům dle zadání Adolfa Loose, 1913



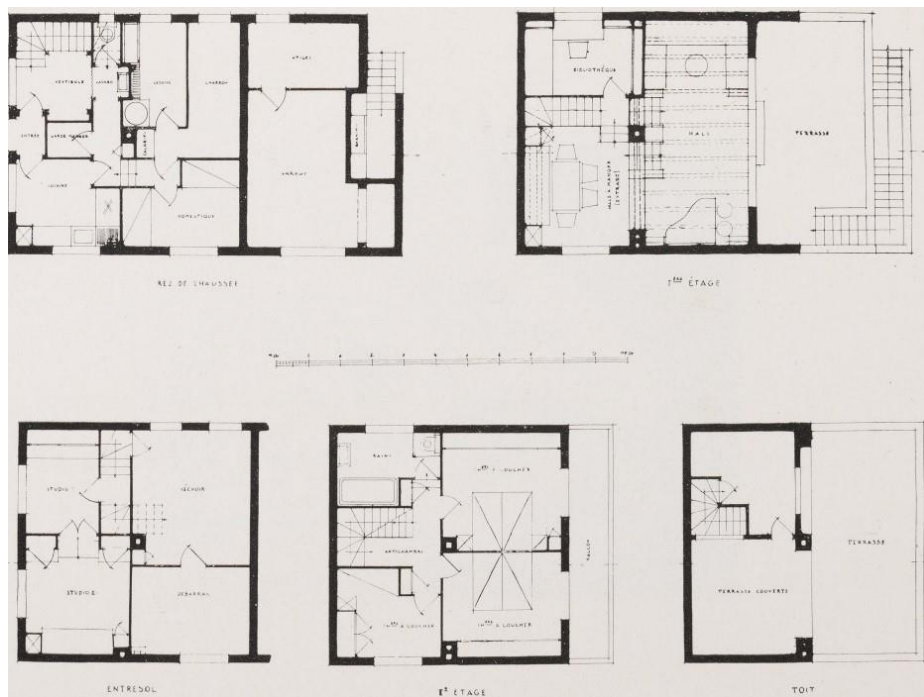
Obr. č. 52 Návrh na dům dle zadání od Paula Engelmann, 1913



Obr. č. 53 Helmut Wagner, návrh na dům dle zadání Adolfa Loose, 1913



Obr. č. 54 Zlatko Neumann, projekt „Das Kleinhaus“, 1927



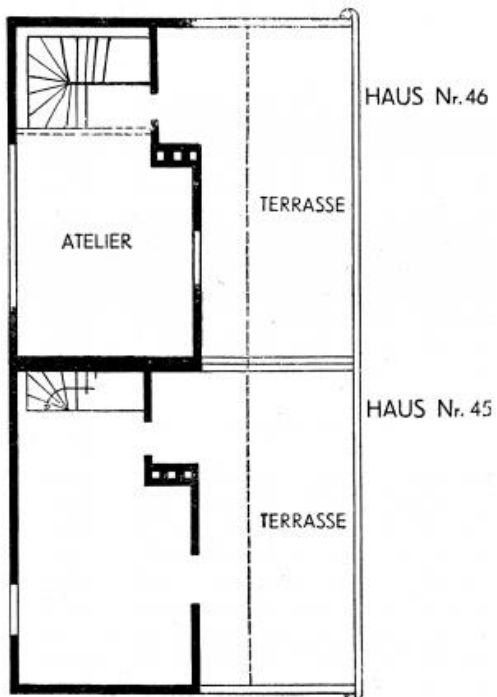
Obr. č. 55 Zlatko Neumann, projekt „Das Kleinhaus“, půdorysy podlaží, 1927



Obr. č. 56 Adolf Loos se svými žáky na střeše Schwarzwaldské školy, Vídeň, 1920-1921,
úplně vpravo stojí Jacques Groag



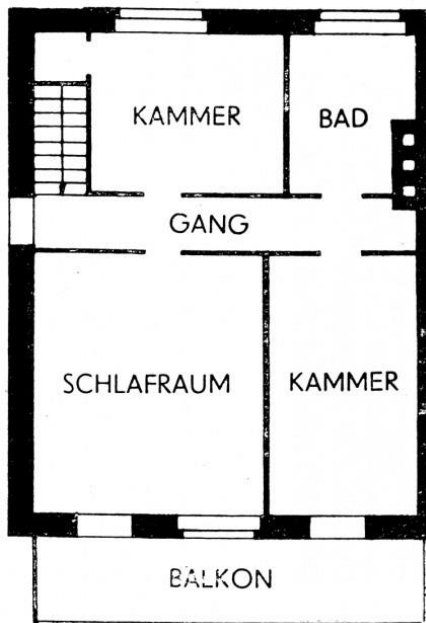
Obr. č. 57 Jacques Groag, dvojďum, Woinovichgasse 5,7, *Werkbundsiedlung Wien*, 1932



Obr. č. 58 Jacques Groag, dvojďum, Woinovichgasse 5,7, *Werkbundsiedlung Wien*, pŕodorys
2. patra, 1932



Obr. č. 59 Adolf Loos, dvojdům, Woinovichgasse 13, 15, 17, 19, *Werkbundsiedlung Wien*, 1932



Obr. č. 60 Adolf Loos, dvojdům, Woinovichgasse 13, 15, 17, 19, *Werkbundsiedlung Wien*, půdorys 1. patra, 1932



Obr. č. 61 Jacques Groag, dvojďum, Woinovichgasse 5,7, *Werkbundsiedlung Wien*, interiér,
1932

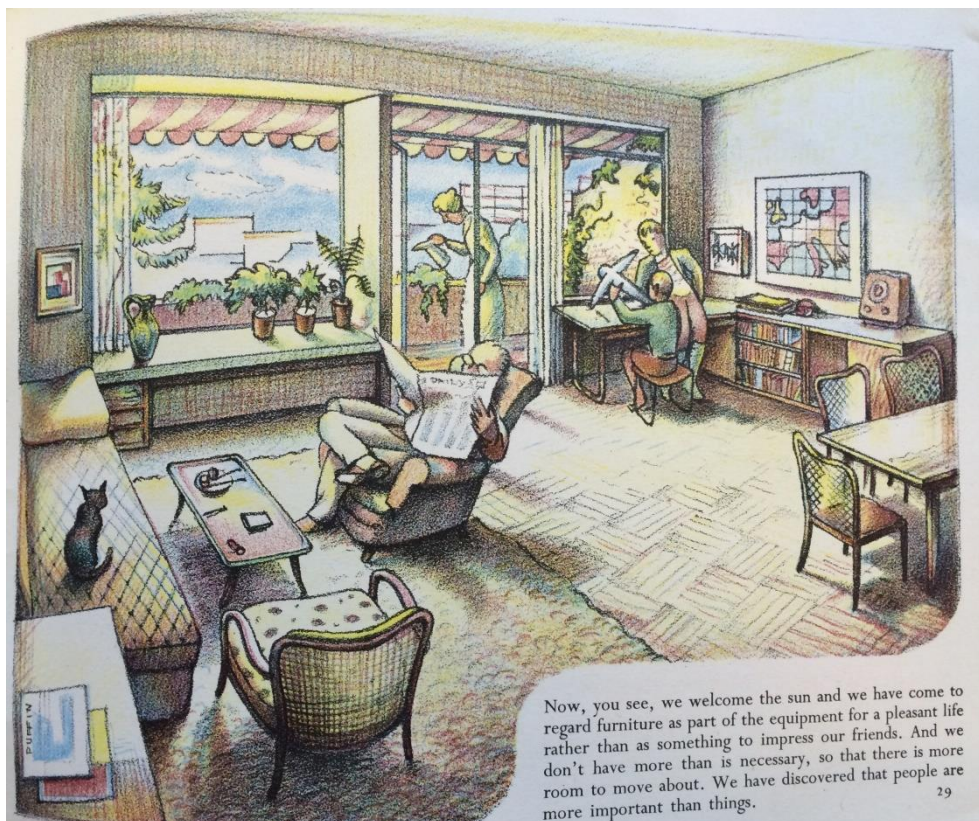


Obr. č. 62 Jacques Groag, dvojďum, Woinovichgasse 5,7, *Werkbundsiedlung Wien*, interiér,
1932



This heavy room with its dark reds and greens and its pattern everywhere is typical of many rooms in Victorian times. Often the sun was kept out by lace curtains because it was said to fade the carpets and furniture: the effect on human beings wasn't considered nearly so important.

Obr. č. 63 Jacques Groag, Gordon Russell, The Story of Furniture, 1950, London, s. 28

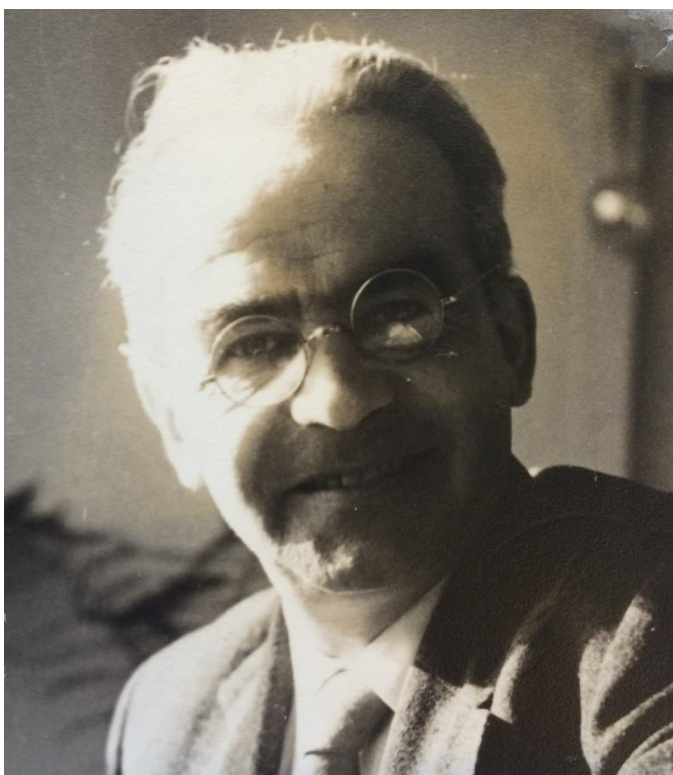


Now, you see, we welcome the sun and we have come to regard furniture as part of the equipment for a pleasant life rather than as something to impress our friends. And we don't have more than is necessary, so that there is more room to move about. We have discovered that people are more important than things.

Obr. č. 64 Jacques Groag, Gordon Russell, The Story of Furniture, 1950, London, s. 29



Obr. č. 65 Jacqueline Groag, Londýn, kolem 1950



Obr. č. 66 Jacques Groag, Londýn, po 1950